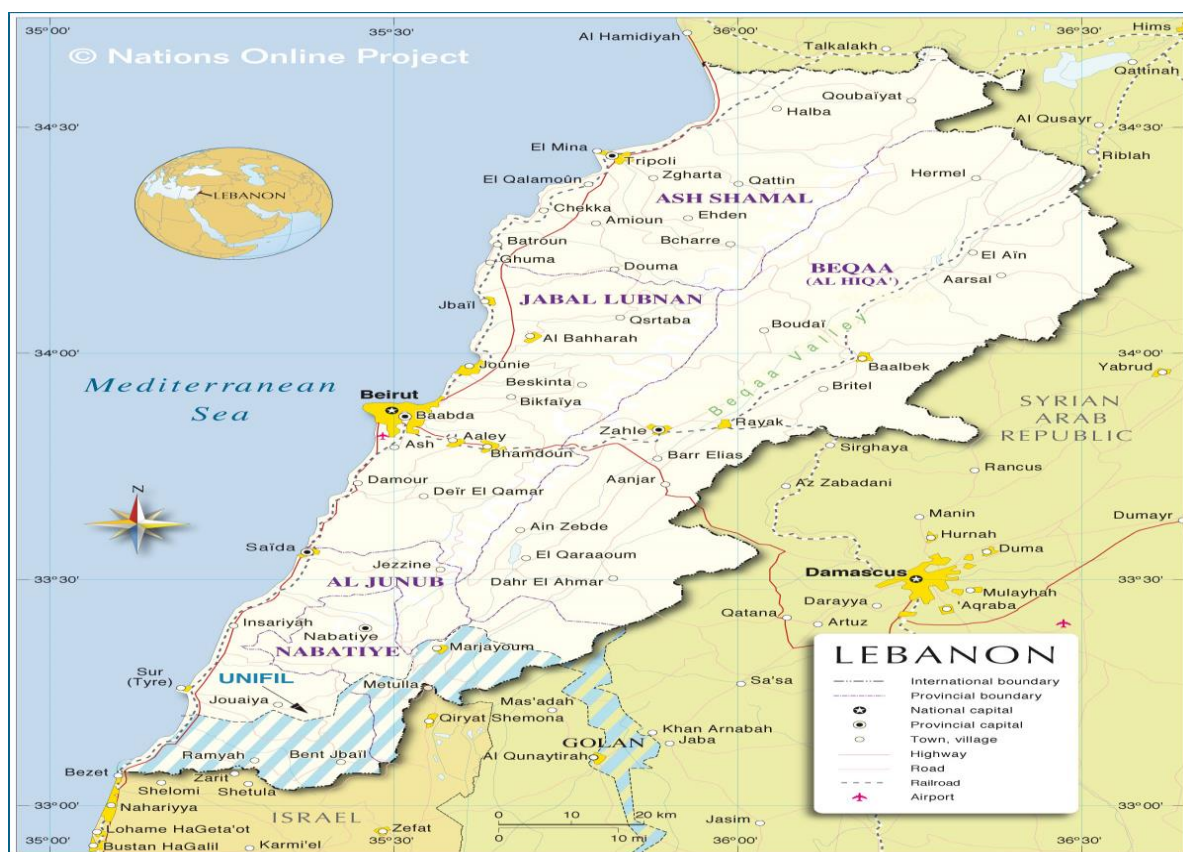

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΒΗΡΥΤΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΛΙΒΑΝΟΥ

Άλια Ν. Παπαναστασίου
Σύμβουλος ΟΕΥ Α', Επικεφαλής Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού

Βηρυτός, Μάιος 2024

New Naccache, Rue 64,
Imm. Ant. Boukather, No 85
B.P. 309, Beirut - LEBANON
Tel: (+961) 4-521700-1

E-Mail: ecocom-beirut@mfa.gr

Web: <http://www.agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/office/851>,
www.mfa.gr/dimereis-sheseis-tis-ellados/lebanon/stoixeiax.html

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ		
		Σελίδα
I.	Γενικά Χαρακτηριστικά	
1.	Γεωγραφία	4
2.	Πληθυσμός – Επίπεδο Διαβίωσης	4
3.	Επισιτιστική Ασφάλεια	5
4.	Θρησκεία-Πολιτικό Σύστημα-Πολίτευμα	5
4.1	Τρέχουσα πολιτική κατάσταση και συνέπειες στο τραπεζικό σύστημα	6
5.	Νόμισμα	8
6.	Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις	9
6.1	Σχέσεις με Ευρωπαϊκή Ένωση	10
6.2	Σχέσεις με Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου	11
6.3	Λοιπές Διεθνείς Συμφωνίες	12
7.	Υποδομές - Μεταφορές	13
7.1	Ενέργεια	13
	Πετρελαϊκός κλάδος - Υδρογονάνθρακες	13
7.2	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας – Προκλήσεις και Προοπτικές	20
7.3	Ύδατα	25
7.4	Τηλεπικοινωνίες – Τεχνολογίες Πληροφορικής	26
7.5	Μεταφορές	27
7.6	Ελεύθερες Ζώνες	30
II.	Οικονομία Λιβάνου 2024	
1.	Επιτελική Σύνοψη για την λιβανική οικονομία-Αναλυτικότερα - Αιτίες & αποτελέσματα της κρίσης – Προβλέψεις και προοπτικές για το 2024	30
2.	Τομείς της Οικονομίας	43
2.1	Αγροτική Οικονομία	43
2.2	Βιομηχανία	44
2.3	Υπηρεσίες	45
2.3.1	Τραπεζικός Κλάδος	45
2.3.2	Τουρισμός	47
2.3.3	Κατασκευές – Ανάπτυξη Ακινήτων	47
3.	Επενδύσεις	48

4.	Δημόσιες Συμβάσεις / Διαγωνισμοί	50
5.	Καθεστώς επίλυσης εμπορικών διαφορών	51
6.	Εκθέσεις	51
7.	Εμπορικό Καθεστώς	52
8.	Εξωτερικό Εμπόριο Λιβάνου	52
III.	Οικονομικές & Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδας – Λιβάνου 2023	
1.	Διμερείς εμπορικές συναλλαγές 2023	53
2.	Τουριστικές ροές και διμερείς σχέσεις στον τομέα του τουρισμού	56
3.	Δράσεις προώθησης ελληνικών προϊόντων & υπηρεσιών	59
4.	Συμπεράσματα-Προτάσεις	59
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	62

Σημειώνεται ότι το παρόν κείμενο βασίστηκε σε όσα στοιχεία στάθηκε εφικτό να συγκεντρώσει το Γραφείο μας, καθώς, δεδομένης της συστημικής κρίσης που μαστίζει τη χώρα, δεν δημοσιεύονται συχνά επικαιροποιημένα συνολικά στοιχεία για τους τομείς της οικονομίας από εδώ κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, ακόμη και από πλευράς διεθνών οργανισμών (ΔΝΤ, Π.Τ.). Συγκεκριμένα για το 2023, μέχρι στιγμής, μόνο η Παγκόσμια Τράπεζα έχει δημοσιεύσει ένα συνοπτικό κείμενο για την οικονομία του Λιβάνου.

I. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Γεωγραφία

Ο Λίβανος ευρίσκεται στην ανατολική πλευρά της Μεσογείου. Έχει έκταση 10.452 τετρ. χιλ. (ένα δέκατο περίπου εκείνης της Ελλάδος). Συνορεύει βορείως και ανατολικά με την Συρία και νοτίως με το Ισραήλ. Η διαμόρφωση του εδάφους είναι έντονα ορεινή (πλέον του ημίσεος της εκτάσεως βρίσκεται σε υψόμετρο άνω των 1.000 μέτρων). Αποτελείται από μια στενή παράκτια ζώνη μήκους άνω των 200 χιλ. και πλάτους που κυμαίνεται από 40 έως 70 χιλιόμετρα, η οποία διατρέχεται παράλληλα σε όλο το μήκος της από δύο μεγάλους ορεινούς όγκους, τις οροσειρές του όρους Λίβανος, το οποίο εκτείνεται κατά μήκος των δυτικών ακτών και του όρους Αντιλίβανος, το οποίο περιβάλλει τα ανατολικά σύνορα με τη Συρία. Μεταξύ των οροσειρών βρίσκεται η εξαιρετικά εύφορη κοιλάδα Μπεκάα, όπου συγκεντρώνονται κατά κύριο λόγο οι αγροτικές δραστηριότητες. Επίσημη γλώσσα είναι η Αραβική και ομιλούνται ευρέως η αγγλική και η γαλλική.

2. Πληθυσμός – Επίπεδο διαβίωσης

Σύμφωνα με την τελευταία μέση εκτίμηση των Ηνωμένων Εθνών (05.03.2023), ο πληθυσμός εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 6,74 εκατ. κατοίκους, ελάχιστα μειωμένος, σε σχέση με την ίδια πηγή, για το 2021 (6,84 εκατ. κάτοικοι, -0,44%). Ωστόσο, πολλές πηγές φέρνουν τον πληθυσμό της χώρας στα επίπεδα των 5,49 εκατ. (Παγκόσμια Τράπεζα) ή 5,28 (www.datareportal.com), δεδομένου ότι υπολογίζουν ότι τουλάχιστον ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι άφησαν την πατρίδα τους κατά την τελευταία τριετία, λόγω της κρίσης, που μαστίζει τη χώρα από το 2019. Το 30% περίπου του πληθυσμού είναι ηλικίας κάτω των 15 ετών και η μέση ηλικία ανέρχεται στα 29,6 έτη. Η πληθυσμιακή πυκνότητα - από τις υψηλότερες διεθνώς- ανέρχεται σε 669 κατοίκους ανά τετρ. χιλ. περίπου. Το ποσοστό αναλφαβητισμού ανέρχεται σε 11,5%. Επίσημη απογραφή έχει πραγματοποιηθεί μόνο δύο φορές, το 1932 κατά την διάρκεια της γαλλικής εντολής και το 1996. Τα αποτελέσματα και των δύο απογραφών αμφισβητήθηκαν έντονα, λόγω των πολιτικών εντάσεων που υφέρπουν στη χώρα και εδράζονται στις εξαιρετικά εύθραυστες ισορροπίες μεταξύ των πολυάριθμων θρησκευτικών δογμάτων. Η Βηρυτός, πρωτεύουσα, είναι η μεγαλύτερη πόλη με 2,3 εκατ. κατοίκους (στοιχεία 2023), η οποία ως προς την ποιότητα ζωής -κατά τον κατάλογο Mercer 2023 Quality of Living Rankings- κατετάγη 208η σε 241 χώρες. Άλλες σημαντικές πόλεις στις παράκτιες περιοχές είναι η Τρίπολη, η Σιδώνα, η Τύρος και στην ενδοχώρα η Ναμπατίγιε (Nabatiéh) και η Ζάχλε (Zahle). Το μουσουλμανικό στοιχείο αποτελεί την πλειοψηφία, αντιπροσωπεύοντας το 60% και πλέον του συνολικού πληθυσμού. Την πλειοψηφία του χριστιανικού στοιχείου αποτελούν οι Μαρωνίτες και οι Ελληνορθόδοξοι και του μουσουλμανικού οι σίιτες.

Το εργατικό δυναμικό εκτιμάται κατά προσέγγιση σε 1.859.000 άτομα (τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας για το 2021). Το ποσοστό της ανεργίας εκτιμάται ότι το 2023 ανήλθε σε 11,7%. Σημαντικό ποσοστό της απασχόλησης καταγράφεται στην παραοικονομία, η οποία υπολογίζεται ότι υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ (πηγή: Byblos Bank). Η λιβανική διασπορά υπολογίζεται περίπου σε 10 - 12 εκατομμύρια άτομα (ιδίως στη Βραζιλία, στην Αργεντινή και την Παραγουάη). Στον Λίβανο ευρίσκονται, επίσης, και 300.000 έως 600.000 αλλοδαποί εργαζόμενοι από τη Συρία, την Αίγυπτο, την Αιθιοπία, τη Σρι Λάνκα, τις Φιλιππίνες και άλλες χώρες. Το 2020, στη χώρα κατεγράφησαν, επισήμως, τουλάχιστον 1,6 εκατ. Σύριοι πρόσφυγες. Ανεπίσημες εκτιμήσεις αναφέρουν ότι ανέρχονται σε άνω των 2 εκατ. σήμερα. Οι οικονομικοί δείκτες δείχνουν ότι η χώρα είναι ανεπτυγμένη σε ορισμένους τομείς, όπως η εκπαίδευση και η υγειονομική περίθαλψη, οι οποίες ευρίσκονται σε σχετικά υψηλό επίπεδο. Ωστόσο, πλέον και ο τομέας της υγείας έχει βρεθεί στο

στόχαστρο της οικονομικής κρίσης με ραγδαία υποβάθμιση τα δύο τελευταία έτη. Επίσης, οι αντιθέσεις είναι μεγάλες, με σημαντικές περιφερειακές ανισότητες όσον αφορά την πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες, την απασχόληση και τις υποδομές. Τα τελευταία στοιχεία φέρουν τον κατώτατο μηνιαίο μισθό στα επίπεδα των 200 δολ. ΗΠΑ και το κατώτατο ημερομίσθιο σε \$ 8 δολ. ΗΠΑ, δεδομένων των αυξήσεων που δόθηκαν το πρώτο εξάμηνο του 2024 από τη λιβανική κυβέρνηση συνέπεια των τεράστιων απεργιακών κινητοποιήσεων που έπληξαν τον δημόσιο τομέα της χώρας καθώς και τομέων του ιδιωτικού (κυρίως τομείς εκπαίδευσης και τηλεπικοινωνιών). Ωστόσο, το κόστος διαβίωσης είναι σε υψηλά επίπεδα. Σύμφωνα με μελέτη της πλατφόρμας numbeo το 2023, η Βηρυτός κατετάγη ως η έκτη πιο ακριβή πόλη μεταξύ των αραβικών χωρών.

3. Επισιτιστική Ασφάλεια

- **Εισαγωγή τροφίμων:** Ο Λίβανος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές τροφίμων. Η εγχώρια παραγωγή σιτηρών καλύπτει κατά μέσο όρο 17% περίπου τις ανάγκες κατανάλωσης. Η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, συμπεριλαμβανομένων της Ουκρανίας και της Ρωσίας, είναι η κύρια πηγή των εισαγόμενων στον λιμένα Βηρυτού σιτηρών. Οι κάτοικοι των πόλεων στις παραμεθόριες περιοχές της χώρας εξαρτώνται από τα εισαγόμενα τρόφιμα προέλευσης Συρίας. Σε εθνικό επίπεδο, τα δημόσια σιλό έχουν αποθηκευτικό δυναμικό κάλυψης 2,5 μηνών της συνολικής κατανάλωσης (UNDP).
- **Παραγωγή τροφίμων:** Η γεωργική παραγωγή είναι συγκεντρωμένη στην κοιλάδα Μπεκάα, η οποία αντιπροσωπεύει 59% της συνολικής έκτασης, που χρησιμοποιείται για την παραγωγή δημητριακών. Επίσης, 40% των εκτάσεων, που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ελαιόλαδου στη χώρα, ευρίσκονται στο Βορρά.
- **Πρόσβαση Τροφίμων:** Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι η λιβανική πίτα σήμερα πωλείται 53.000 λ.λ. ανά 800 γραμμάρια (από 35.000 το 2022 και 8.000 λ.λ. το αντίστοιχο διάστημα του 2021). Άλλα τρόφιμα δεν επιδοτούνται και οι τιμές τους έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Το μέσο νοικοκυριό δαπανά 20-30% των αποδοχών του σε τρόφιμα. Βάσει του σχετικού Δείκτη (Food Sustainability Index) της βάσης δεδομένων του Economist Intelligence Unit ο Λίβανος κατατάσσεται 31ος διεθνώς μεταξύ 34 χωρών και προτελευταίος μεταξύ 7 αραβικών χωρών.

4. Θρησκεία – Πολιτικό Σύστημα - Πολίτευμα

Ο Λίβανος είναι πολυθρησκευτική χώρα. Υπάρχουν 18 αναγνωρισμένες επίσημα θρησκευτικές κοινότητες, που διατηρούν πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτική, στις δημόσιες λειτουργίες και τις κοινωνικές δραστηριότητες. Ο κοινωνικός ιστός του Λιβάνου λειτουργεί στη βάση λεπτών ισορροπιών, δεδομένου ότι υφέρπουσες εντάσεις μεταξύ των κοινοτήτων των διαφορετικών θρησκευτικών και πολιτικών ομάδων δύνανται να οδηγήσουν σε εκρήξεις κυριολεκτικά και μεταφορικά με την ελάχιστη πρόκληση. Η εκάστοτε Κυβέρνηση της χώρας προκύπτει από επισφαλείς συμμαχίες πολιτικών διαιρεμένων στη βάση θρησκευτικών δογμάτων, όπου κάθε ομάδα προσπαθεί να υπερασπιστεί τα συμφέροντά της, με αποτέλεσμα να βρίσκονται συχνά προ αδιεξόδου. Διοικητικά διαιρείται σε 8 επαρχίες Μπεκάα, Βηρυτός, Β. Λίβανος, Ν. Λίβανος, Όρος Λίβανος, Ναμπατίγιε, Ακκάρ και Μπααλμπέκ-Χερμέλ.

Το πολίτευμα του Λιβάνου είναι δημοκρατία, με ιδιάζον κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης, το οποίο θεσμοθετήθηκε από την εποχή της ανακήρυξης της ανεξαρτησίας από τη Γαλλία (1943). Στηρίζεται στην κατανομή των εξουσιών και των δημοσίων αξιωμάτων, κατά τρόπο ώστε να τηρούνται οι λεπτές θρησκευτικές, κοινωνικές και πολιτικές ισορροπίες. Στο πλαίσιο αυτό, ο καταστατικός χάρτης της χώρας ορίζει την κατανομή μεταξύ των τριών σημαντικότερων πολιτειακών θεσμών: ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι χριστιανός μαρωνίτης (το ύπατο αξίωμα της χώρας-

εκλέγεται από το Κοινοβούλιο κάθε 6 χρόνια), ο Πρωθυπουργός μουσουλμάνος σουνίτης και ο Πρόεδρος του Κοινοβουλίου μουσουλμάνος σίιτης. Η κατανομή των ρόλων και των αξιωμάτων διατρέχει όλο τον ιστό και τους θεσμούς διακυβέρνησης της χώρας, από την κατανομή των εδρών στο κοινοβούλιο (128 έδρες που επιμερίζονται ισομερώς μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων), μέχρι τη στελέχωση υψηλόβαθμων θέσεων στις Ένοπλες Δυνάμεις (ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου πρέπει να είναι Δρούζος μουσουλμάνος) και από τις διευθυντικές θέσεις σε δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς, μέχρι τον ορισμό δημάρχων στις περιφέρειες της χώρας. Σημειώνεται ότι οσάκις η διακυβέρνηση της χώρας ευρίσκεται σε πολιτικό αδιέξοδο, η νομοθετική εξουσία κατ' ουσία αναστέλλεται, εφόσον τα δύο ανώτατα θεσμικά συλλογικά όργανα Υπουργικό Συμβούλιο / Κοινοβούλιο συνέρχονται σπάνια και, κατά κανόνα, χωρίς αποτέλεσμα (τα νομοθετήματα αφού λάβουν την έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου υποβάλλονται στο Κοινοβούλιο προς επικύρωση). Κοινοβουλευτικές εκλογές γίνονται κάθε 4 χρόνια. Πάντως, σημειώνεται το κενό που υφίσταται στη θέση του Προέδρου Δημοκρατίας της χώρας από τα τέλη Οκτώβρη 2022, οπότε έληξε η εξαετής θητεία του απερχόμενου προέδρου του Λιβάνου Μισέλ Αούν, αφήνοντας τη χώρα σε μια πρωτοφανή κατάσταση, με κενό τον προεδρικό θώκο την ίδια στιγμή που και η λιβανική κυβέρνηση λειτουργεί ως υπηρεσιακή, με υπηρεσιακό Π/Θ τον Ναχίμπ Μικάτι.

4.1 Τρέχουσα πολιτική κατάσταση και συνέπειες στο τραπεζικό σύστημα

Από το τέλος της θητείας του προέδρου της χώρας στις 31 Οκτωβρίου 2022, και μετά την αποτυχία εκλογής νέου προέδρου, ο Λίβανος έχει εισέλθει σε θεσμικό κενό. Το κοινοβούλιο απέτυχε να εκλέξει πρόεδρο σε πολλές συνεχείς συνόδους από τον Οκτώβριο του 2022. Οι προσπάθειες σύγκλισης νομοθετικών συνόδων για την ψήφιση κρίσιμων νόμων, υπό την προϋπόθεση των "έκτακτων περιστάσεων" έχουν επίσης αποτύχει, λόγω έλλειψης απαρτίας. Ωστόσο, παρά την περιορισμένη εκτελεστική εξουσία, η υπηρεσιακή κυβέρνηση έχει προσπαθήσει αρκετές φορές να εγκρίνει αποφάσεις σχετικά με την κοινωνική βοήθεια, επιδοτήσεις και προκαταβολές από τα δημόσια ταμεία, προσπαθώντας να εξασφαλίσει μία ελάχιστη αλλά ανεπαρκή λειτουργία του κράτους. Οι πολιτικές εντάσεις παραμένουν υψηλές, θέτοντας, σε μόνιμη βάση, υπό αμφισβήτηση, μία συνολική πολιτική διευθέτηση, που θα έθετε τέλος στο πολιτικό αδιέξοδο και τη θεσμική παράλυση, που αναπόφευκτα επηρεάζουν δραματικά ολόκληρη την οικονομία. Δύο πλέον χρόνια μετά την επίτευξη προκαταρκτικής συμφωνίας σε υπηρεσιακό επίπεδο (Staff Level Agreement), το πρόγραμμα, που πρότεινε το ΔΝΤ, περί παροχής δανείου ύψους 3 δις δολαρίων ΗΠΑ σε ορίζοντα τετραετίας, παραμένει ανεφάρμοστο, καθώς οι αρχές δεν έχουν ακόμη ολοκληρώσει τις απαιτούμενες προκαταρκτικές μεταρρυθμίσεις. Μόνη εξαίρεση μεταξύ των προ απαιτούμενων, που θεωρείται ότι έχει εφαρμοστεί ικανοποιητικά, αποτελεί ο έλεγχος ειδικού σκοπού της Κεντρικής Τράπεζας και ως προς τη θέση των ξένων περιουσιακών στοιχείων. Τα αποτελέσματα του τελικού ελέγχου, ωστόσο, δεν έχουν δημοσιευθεί, ακόμη. Ενώ το κοινοβούλιο επικύρωσε τροποποιήσεις του νόμου περί τραπεζικού απορρήτου, οι τροποποιήσεις υπολείπονται σε διατάξεις που διασφαλίζουν ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες έχουν πρόσβαση σε δεδομένα σχετικά με τις συναλλαγές και τις καταθέσεις των φυσικών προσώπων σε επίπεδο πελάτη.

Για το 2022, το κοινοβούλιο είχε επικυρώσει, επίσης, έναν κυβερνητικό προϋπολογισμό- ωστόσο, ο τελευταίος τέθηκε σε ισχύ μόλις έξι εβδομάδες πριν από το τέλος του 2022-. Σημειώνεται ότι ο προϋπολογισμός ήταν ασύμβατος με το πρόγραμμα του ΔΝΤ αναφορικά με διάφορες παραμέτρους (συμπεριλαμβανομένης της συναλλαγματικής ισοτιμίας που θα υιοθετείτο). Ένα σχέδιο νόμου για τον έλεγχο των κεφαλαίων (capital controls) βρίσκεται εδώ και καιρό σε επίπεδο κοινοβουλίου και αναμένει την επικύρωσή του- ωστόσο, δεν θεωρείται ότι πληροί τις παραμέτρους της αποτελεσματικής ρύθμισης των κεφαλαιακών ροών. Το σχέδιο νόμου περιλαμβάνει επίσης άρθρα, που αναστέλλουν την εφαρμογή όλων των υφιστάμενων και μελλοντικών δικαστικών αποφάσεων κατά των εμπορικών τραπεζών σε Λιβάνου και στο εξωτερικό, ως τρόπος προστασίας των τραπεζών από πολλαπλές εν εξελίξει αγωγές εναντίον τους. Η κατάρτιση του προϋπολογισμού

για το 2023, αν και επίσης με μεγάλες καθυστερήσεις, επικρίσεις από τους οικονομικούς κύκλους της χώρας και αντιρρήσεις, εγκρίθηκε τον Αύγουστο του 2023. Σημειώνεται ακόμη ότι στις 12 Σεπτεμβρίου, η λιβανική κυβέρνηση ψήφισε το σχέδιο προϋπολογισμού του 2024 με ασυνήθιστη ταχύτητα. Είναι η πρώτη φορά από το 2002, που η διαδικασία έγκρισης του σχεδίου νόμου για τον προϋπολογισμό του επόμενου έτους δεν υπολείπεται των συνήθων προθεσμιών, το οποίο δημοσιεύθηκε στην επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 8 Φεβρουαρίου 2024, σηματοδοτώντας την πρώτη φορά ψήφισης ενός προϋπολογισμού, εντός των συνταγματικών προθεσμιών, από τα μέσα της δεκαετίας του 2000¹.

Ειδικές αποστολές του ΔΝΤ επισκέπτονται περιοδικά τη Βηρυτό, για να διεξάγουν αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης και να συζητήσουν τις προτεραιότητες πολιτικής. Στις καταληκτικές του δηλώσεις, το ΔΝΤ σταθερά εξάγει λίαν αρνητικά αποτελέσματα και προειδοποιεί για μια "ατέρμονη" κρίση ελλείπει ταχέων μεταρρυθμίσεων.

Στο μεταξύ, οι πολιτικές εντάσεις στη χώρα αυξήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του 2023, πιο πρόσφατα τροφοδοτούμενες από δικαστική διαμάχη σχετικά με την έρευνα για την έκρηξη στη Βηρυτό, τις απεργίες διαρκείας των τραπεζών και τις εγχώριες και ευρωπαϊκές έρευνες για τον διοικητή της κεντρικής τράπεζας, κ. Ριάντ Σαλάμε, ο οποίος απομακρύνθηκε οριστικά από την ηγεσία του ιδρύματος στις 31 Ιουλίου 2023. Νωρίτερα, στα τέλη Ιανουαρίου 2023, η έρευνα για την έκρηξη στη Βηρυτό σταμάτησε μετά από μια δικαστική διαμάχη μεταξύ του επικεφαλής της έρευνας και του κορυφαίου εισαγγελέα. Η διαμάχη έληξε με τον δημόσιο εισαγγελέα να απελευθερώνει όλους τους κρατούμενους, που κρατούνταν σε σχέση σχετικά με την έρευνα και άσκησε δίωξη κατά του επικεφαλής ανακριτή, μετά από περισσότερο από ένα χρόνο υψηλού επιπέδου πολιτικής αντίστασης στην έρευνα. Ακόμη, οι εμπορικές τράπεζες προχώρησαν σε ανοικτή απεργία (7-27 Φεβρουαρίου 2023) σε ένδειξη διαμαρτυρίας, για τις πολλαπλές αγωγές εναντίον τους. Στο πλαίσιο της πολλών εγχώριων ερευνών, έχουν απαγγελθεί κατηγορίες κατά αρκετών τραπεζών για «ξέπλυμα» χρήματος, αφού απέτυχαν να άρουν το τραπεζικό απόρρητο για τους λογαριασμούς των μελών του διοικητικού τους συμβουλίου και των μετόχων τους. Για να τερματιστεί η διαμάχη μεταξύ δικαστικού και τραπεζικού τομέα, ο υπηρεσιακός Πρωθυπουργός της χώρας, κ. Μικάτι, έχει παρέμβει, ενώ ο εισαγγελέας έχει ζητήσει την αναστολή της διαδικασίας κατά των τραπεζών. Ως αποτέλεσμα, ο τραπεζικός τομέας ήρε προσωρινά την τραπεζική απεργία, έως τα μέσα Μαρτίου 2023. Ακόμη, εν εξελίξει σε πέντε ευρωπαϊκές χώρες βρίσκονται έρευνες για τον διοικητή της κεντρικής τράπεζας της χώρας (BdL), για υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ενώ και μια εγχώρια έρευνα κατά του διοικητή συνεχίστηκε τον Φεβρουάριο 2023, μετά από πάγωμα, που είχε υπάρξει από τον Ιούνιο του 2021. Πολιτικές εντάσεις, που πρόσφατα τροφοδοτήθηκαν από την υπονόμηση του ρόλου της δικαστικής εξουσίας και της αρχής του διαχωρισμού των εξουσιών, συνέβαλαν στο φαινόμενο της ταχείας υποτίμησης του νομίσματος.

¹ Ορισμένα από τα κυριότερα σημεία του προϋπολογισμού: τα κέρδη από τους φόρους προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) θα αποτελούν το 77% των αναμενόμενων εσόδων για την λιβανική κυβέρνηση (στοιχείο που οι οικονομικοί αναλυτές και η κοινωνία των πολιτών έκριναν ως υπερβολικό), ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός προβλέπεται να μην έχει έλλειμμα (μη ρεαλιστικό εγχείρημα) και, τέλος, ο προϋπολογισμός χρησιμοποίησε για τους περισσότερους υπολογισμούς την ισοτιμία 89.000 λιβανικών λιρών προς το δολάριο ΗΠΑ, σηματοδοτώντας ένα σημαντικό βήμα προς την ενοποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας της χώρας. Στο κείμενο καταργήθηκε κάθε αναφορά στις επίσημες ισοτιμίες των 15.000 λιρών και των 1.507,5 λιρών ανά δολάριο κατά τον υπολογισμό των φόρων και άλλων διοικητικών επιβαρύνσεων. Πάντως ο προϋπολογισμός δέχτηκε έντονη κριτική από τους οικονομικούς και πολιτικούς κύκλους της χώρας για την έλλειψη οικονομικού οράματος, την μη ρεαλιστική και ελαττωματική δομή του και την επιπρόσθετη φορολογική επιβάρυνση των εργαζομένων με μεσαία και χαμηλά εισοδήματα.

Τέλος, η Ένωση Τραπεζών του Λιβάνου (ABL) ανακοίνωσε την επανάληψη της απεργίας των τραπεζών, κατά τη διάρκεια της περιόδου 14-22 Μαρτίου 2023, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για αυτό που θεωρεί ως «αυθαίρετες δικαστικές αποφάσεις» εναντίον της. Σε ανακοίνωσή της, που εκδόθηκε στις 9 Μαρτίου 2023, η ABL θεώρησε ότι πολλαπλές δικαστικές αποφάσεις επιδεικνύουν διπλά μέτρα και σταθμά - καθώς οι πιο πρόσφατες αποφάσεις υποχρέωσαν τις τράπεζες να δέχονται δολάρια ΗΠΑ, για την αποπληρωμή προ κρίσης χρεών με επιταγή ή σε τοπικό νόμισμα στην προηγούμενη συνδεδεμένη συναλλαγματική ισοτιμία των 1,507,5 LBP/US\$, ενώ άλλες αποφάσεις υποχρέωσαν τις τράπεζες να αποπληρώσουν προ κρίσης καταθέσεις σε δολάρια ΗΠΑ, τόσο σε μετρητά όσο και σε δολάρια. Όλα αυτά βέβαια επιδεινώνονται από παλαιότερες αποφάσεις, που έχουν κατασχέσει περιουσιακά στοιχεία των τραπεζών. Οι εμπορικές τράπεζες πάντως εξακολουθούν να απαιτούν την ενοποίηση των κριτηρίων, που χρησιμοποιούνται για την αποπληρωμή των δανείων και την πληρωμή των καταθέσεων και, κατά συνέπεια, τον τερματισμό των πολλαπλών αγωγών.

5. Νόμισμα

Το επίσημο νόμισμα είναι η Λιβανική Λίρα. Είναι προσδεμένη στο δολάριο Η.Π.Α., η χρήση του οποίου είναι εξαιρετικά διαδεδομένη στις καθημερινές συναλλαγές. Η Κεντρική Τράπεζα της χώρας ακολουθούσε με συνέπεια την προηγούμενη 15ετία, πολιτική σταθερής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος έναντι του δολαρίου, επιτρέποντας ένα εξαιρετικά περιορισμένο εύρος διακύμανσης από 1.500 έως 1.515 λ.λ. / \$ Η.Π.Α. Ωστόσο, από τον Οκτώβριο 2019, με το ξέσπασμα των διαδηλώσεων στην χώρα και την έναρξη της οικονομικής κρίσης, η πορεία της υπήρξε πτωτική στην ελεύθερη αγορά των ανταλλακτηρίων, αγγίζοντας έως και τις 112.000 το πρώτο εξάμηνο του 2023 (από 30.000 λιβανικές λίρες / δολάριο τον Ιούνιο 2021). Πλέον, σε μεγάλο βαθμό, εξαιτίας και των παρεμβάσεων της νέας -αν και προσωρινής- ηγεσίας της κεντρικής τράπεζας της χώρας, η ισοτιμία λ.λ. / δολαρίου ΗΠΑ, έχει σταθεροποιηθεί από τον Αύγουστο του 2023, στις 89,500 λιβανικές λίρες ανά δολάριο ΗΠΑ.

Η ενοποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, που υφίστανται στην αγορά από την αρχή της κρίσης, αποτελούσαν μόνιμο ζητούμενο από τη διεθνή κοινότητα και το ΔΝΤ. Η διαδικασία ενοποίησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών έχει ξεκινήσει αλλά δεν φαίνεται να αποδίδει πάντα, δεδομένου ότι υπάρχουν πέντε ισοτιμίες, που συνυπάρχουν με την ισοτιμία της παράλληλης/«μαύρης» αγοράς. Οι παράλληλες ισοτιμίες είναι οι εξής: η ισοτιμία (Sayrafa έως πρότινος, η οποία πλέον έχει μετατραπεί σε Bloomberg¹, ένα αντίστοιχο «όχημα» συναλλαγών - ηλεκτρονικής πλατφόρμας της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας (89,500 λ.λ. ανά δολάριο), η ισοτιμία Sayrafa, που εφαρμόζεται για τους δημόσιους υπαλλήλους για τους μισθούς, που καταβάλλονται από τον Μάρτιο 2023 (45.400 λ.λ. ανά δολάριο), η νέα ισοτιμία του τελωνειακού δολαρίου (85.000 λ.λ. ανά δολάριο), η ισοτιμία, που εφαρμόζεται στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος (52.320 λ.λ. ανά δολάριο, ήτοι η παλιά ισοτιμία Sayrafa συν 20%) και, τέλος, η νέα επίσημη ισοτιμία (15.000 λ.λ. ανά δολάριο), που επιβλήθηκε την 1η Φεβρουαρίου 2023, για να αντικαταστήσει την παλιά (1.507,5 λ.λ. ανά δολάριο), η οποία, ωστόσο, στον προϋπολογισμό 2024 δεν υφίσταται πια.

¹ Στις αρχές Σεπτεμβρίου 2023, η κυβέρνηση ενέκρινε την αντικατάσταση της πλατφόρμας Sayrafa της κεντρικής τράπεζας της χώρας με άλλο μέσο συναλλαγματικών ισοτιμιών, αυτό που διαχειρίζεται ο αμερικανικός χρηματοπιστωτικός όμιλος Bloomberg LP. Οι αρχές ελπίζουν να επιβάλουν αυτή τη νέα πλατφόρμα ως το μοναδικό σημείο αναφοράς για τη συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ της υποτιμημένης λιβανικής λίρας και του δολαρίου, έναν στόχο που η Sayrafa δεν πέτυχε ποτέ στα τρία χρόνια της ύπαρξής της. Ωστόσο, το ΔΝΤ συνεχώς υπογραμμίζει την ανάγκη συνολικών μεταρρυθμίσεων για την ενίσχυση της διακυβέρνησης, των λογιστικών πρακτικών και των πράξεων συναλλάγματος της κεντρικής τράπεζας σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, ενώ τάχθηκε υπέρ της ενοποίησης των επίσημων συναλλαγματικών ισοτιμιών για την εξάλειψη των ευκαιριών αρμπιτράζ που επιβαρύνουν τα δημόσια οικονομικά.

Από πλευράς μας, παρατηρούμε ότι, σε περισσότερα από τέσσερα χρόνια οικονομικής κρίσης στον Λίβανο, το εθνικό νόμισμα έχει υποτιμηθεί άνω του 98% της αξίας του, σε σύγκριση με την προηγούμενη επίσημη ισοτιμία και ότι οι αρχές του Λιβάνου κωλυσιεργούν -τεχνηέντως, σύμφωνα με μερίδα αναλυτών- στην υιοθέτηση των μεταρρυθμίσεων, που απαιτούνται για να σταματήσει η οικονομική και χρηματοπιστωτική κατάρρευση της χώρας.

6. Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις

Ο Λίβανος σε διεθνές επίπεδο είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών και των περισσότερων ειδικότερων οργανισμών, ορισμένοι από τους οποίους, όπως η ESCWA (**ECONOMIC AND SOCIAL COMMISSION FOR WESTERN ASIA, UN-ESCWA**), εδρεύουν στη Βηρυτό. Συμμετέχει στους G-24, στην ομάδα G-77 και είναι υποψήφιος -υπό καθεστώς παρατηρητή- στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Π.Ο.Ε.). Σε περιφερειακό επίπεδο είναι μέλος του Αραβικού Συνδέσμου, του Οργανισμού της Ισλαμικής Διάσκεψης και άλλων εξειδικευμένων οργανισμών (ABEDA -Αραβική Τράπεζα για την Οικονομική Ανάπτυξη της Αφρικής, AFESD -Αραβικό Ταμείο για την Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη, Ισλαμική Τράπεζα Ανάπτυξης).

Οι κυριότεροι χορηγοί είναι περιφερειακοί και διεθνείς οργανισμοί, χώρες-δωρητές και ιδρύματα, που παρέχουν επιδοτούμενα μακροπρόθεσμα δάνεια με περίοδο χάριτος 5 ετών και χαμηλά επιτόκια (2 - 5%). Συγκεκριμένα, η βοήθεια παρέχεται κυρίως από αραβικά κεφάλαια ανάπτυξης (40% των συνολικών ενισχύσεων) και την Ευρωπαϊκή Ένωση (30%). Η Παγκόσμια Τράπεζα συμβάλλει περίπου κατά 17% στα χορηγούμενα δάνεια (οι τρέχουσες συνολικές δεσμεύσεις προς το Λίβανο ανέρχονται σε περίπου \$ 1,3 δις Η.Π.Α.). Το Συμβούλιο για την Ανάπτυξη και την Ανασυγκρότηση (**COUNCIL FOR DEVELOPMENT AND RECONSTRUCTION, CDR**), το οποίο διαχειρίζεται το μεγαλύτερο τμήμα της διεθνούς βοήθειας, καταγράφει 35 πηγές χρηματοδότησης από τις οποίες 10 πηγές συνεισφέρουν ποσοστό 90%. Στη συνολική χρηματοδότηση των προαναφερόμενων συμβάσεων, η αλλοδαπή συμμετοχή ανέρχεται σε \$ 5,5 δις. Η Παγκόσμια Τράπεζα παρείχε 16,6% της συνολικής χρηματοδότησης, το Αραβικό Ταμείο Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 12,8%, το Ταμείο Κουβέιτ για την Αραβική Οικονομική Ανάπτυξη 11,7% και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων 8,9%, το Ταμείο Σ. Αραβίας 8%, η Ευρωπαϊκή Ένωση 6,6%, η Ιταλική Κυβέρνηση 5% και η Υπηρεσία Αναπτυξιακής Συνεργασίας Γαλλίας 3,7%.

Η Κυβέρνηση είχε διαμορφώσει γιγαντιαίο επενδυτικό σχέδιο (Capital Investment Program,CIP) για την κατασκευή και βελτίωση υποδομών ύψους \$16 δις περίπου, το οποίο παρουσιάστηκε διεθνώς στη Διάσκεψη του Παρισιού τον Απρίλιο 2018 (Cedre Conference). Το εν λόγω Σχέδιο κατέστη δυνατό να συγκεντρώσει χρηματοδότηση ύψους \$11,1 δις περίπου υπό μορφή κυρίως χαμηλότοκων δανείων (\$10,2 δις), καθώς και δωρεών ύψους \$ 860 εκατ. (υψηλότερη δωρεά της Τουρκίας ύψους \$200 εκατ.). Απαραίτητη προϋπόθεση για να προχωρήσει η προαναφερόμενη χρηματοδότηση είναι η βελτίωση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας. Η διαφθορά πάντως είναι παρούσα σε όλη την κοινωνία και σε όλους τους τομείς της κυβέρνησης. Το 2023, ο Λίβανος κατετάγη στη θέση 149 μεταξύ 180 χωρών και στην 14η μεταξύ 19 αραβικών χωρών στον Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς για το 2023, που δημοσιεύθηκε από τη Διεθνή Διαφάνεια, την παγκόσμια ένωση προάσπισης καταπολέμησης της διαφθοράς. Η κατάταξη βασίζεται σε βαθμολογία από το μηδέν (πολύ διεφθαρμένη) έως το 100 (πολύ καθαρή). Η βαθμολογία του Λιβάνου ήταν 24/100 το 2023, ενώ αντίστοιχα είχε καταλάβει την 150η θέση παγκοσμίως και την 14η θέση σε περιφερειακό επίπεδο στον δείκτη του 2022. Ο δείκτης αξιολογεί τον αντιληπτό βαθμό διαφθοράς του δημόσιου τομέα σε κάθε χώρα. Τέλος, ο Λίβανος βαθμολογήθηκε επίσης με 9/100 στον Δείκτη Ανοικτού Προϋπολογισμού - ένα μέτρο που χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της διαφάνειας του προϋπολογισμού μιας χώρας - κατατάσσοντάς τον ως μία από τις λιγότερο διαφανείς χώρες στον κόσμο για το 2023.

6.1. Οι σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και Λιβάνου χρονολογούνται από το 1977. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας συνιστά το κύριο πλαίσιο των σχέσεων Ε.Ε. - Λιβάνου. Η Ε.Ε. είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος και από τους σημαντικότερους χορηγούς των εξωτερικών ενισχύσεων (30% του συνόλου, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα κράτη μέλη). Το 2002, υπεγράφη Συμφωνία Σύνδεσης η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2006. Η οικονομική συνιστώσα της Συμφωνίας Σύνδεσης, ρυθμίζεται σε ενδιάμεση συμφωνία με πεδία εφαρμογής την απελευθέρωση του εμπορίου αγαθών (με ορισμένες εξαιρέσεις και καθυστερήσεις στην εκτέλεση) και την παροχή ενισχύσεων για τη βελτίωση διαφόρων τομέων του οικονομικού ιστού της χώρας.

Η στήριξη της Ε.Ε. προς τον Λίβανο

Το μεγαλύτερο τμήμα της βοήθειας της Ε.Ε. προς τον Λίβανο προέρχεται από το **Ευρωπαϊκό Μέσο Γειτονίας** και Εταιρικής σχέσης. Οι προτεραιότητες της Ε.Ε. στο Λίβανο, εγκεκριμένες από κοινού, καθορίζονται στο Εθνικό Ενδεικτικό Πρόγραμμα (**NATIONAL Indicative PROGRAMME**) το οποίο περιλαμβάνει τρεις κύριους τομείς παρέμβασης: υποστήριξη για πολιτικές μεταρρυθμίσεις και στήριξη στην κοινωνία των πολιτών και τα ανθρώπινα δικαιώματα, υποστήριξη στις κοινωνικό - οικονομικές μεταρρυθμίσεις / υποστήριξη για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και ανάκτηση - ενίσχυση της οικονομίας. Επιπλέον της διμερούς βοήθειας, η οικονομική συνιστώσα στον Λίβανο υποβοηθείται από τους ακόλουθους μηχανισμούς: - Επενδυτική διευκόλυνση γειτονίας (Neighbourhood Investment **FACILITY**, NIF), το οποίο ενθαρρύνει τις επενδύσεις από τα ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ιδίως στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και του περιβάλλοντος. - 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (Seventh Framework Program), το οποίο χρηματοδοτεί ερευνητικά έργα και την καινοτομία. - Θεματικά περιφερειακά προγράμματα για την προώθηση της δικτύωσης στην περιοχή της Μεσογείου.

Σύμφωνα με την έκθεση προόδου της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας Progress-Λιβάνου, σημειώνονται: α) η αποδυναμωμένη θεσμική λειτουργία (φθίνουσα άσκηση νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας), το γεγονός ότι ο Λίβανος δεν αποτελεί κατάλληλο έδαφος για μεταρρυθμίσεις και δεν επιτρέπει τη χάραξη στρατηγικών επιλογών της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής (υψηλή ανεργία, αυξανόμενη ένδεια, διευρυμένο δημοσιονομικό έλλειμμα, συρρίκνωση των ενεργειακών και υδάτινων πόρων), β) η υπογραφή της περιφερειακής σύμβασης Ευρο - Μεσογειακών προτιμησιακών κανόνων καταγωγής και γ) η νέα εθνική στρατηγική για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Πρόσθετη ευρωπαϊκή βοήθεια παρέχεται απευθείας από τα κράτη μέλη της ΕΕ προς τον Λίβανο, καθώς και ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (κυρίως την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων). Συνολικά, η βοήθεια της Ε.Ε. προς το Λίβανο σήμερα υπερβαίνει το ένα δις ευρώ, εκ των οποίων € 500 εκ. περίπου είναι δωρεές και € 550 εκ. δάνεια. Τα εν λόγω κεφάλαια συν εισφέρονται, λαμβάνοντας υπόψη τις προσπάθειες, που καταβάλλει η χώρα να αναπτυχθεί, να διατηρήσει τη σταθερότητα και την εθνική ενότητα και να συνεχίσει να τηρεί τις διεθνείς υποχρεώσεις της. Σε όλα τα ανωτέρω προστίθεται το γεγονός ότι η επικεφαλής της Ε.Ε. Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν ανακοίνωσε **βοήθεια ύψους 1 δις δολαρίων** για τον Λίβανο κατά τη διάρκεια επίσκεψής της στη Βηρυτό στις 2 Μαΐου 2024. Το χρηματοδοτικό πακέτο θα είναι διαθέσιμο για χρήση από φέτος έως το 2027, **με στόχο να συμβάλει στην κοινωνικοοικονομική σταθερότητα του Λιβάνου.**

Προγραμματισμός ΕΕ 2021-2027: Διαβούλευση με τα Κ-Μ για τον Λίβανο

Τον Δεκέμβριο 2020, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφώνησαν να συγχωνεύσουν 10 ήδη υπάρχοντα εξωτερικά χρηματοδοτικά μέσα και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης σε ένα ενιαίο χρηματοδοτικό μέσο για τη διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία, το μέσο γειτονίας, ανάπτυξης και διεθνούς συνεργασίας (NDICI). Το NDICI προωθεί την πολυμερή προσέγγιση, τις στρατηγικές προτεραιότητες και την επίτευξη βασικών διεθνών δεσμεύσεων και στόχων, συμπεριλαμβανομένων των στόχων της Αειφόρου Ανάπτυξης της Ατζέντας του 2030 και της Συμφωνίας του Παρισιού. Η ανανεωμένη αυτή εταιρική σχέση με τη νότια γειτονία οριοθετεί τους νέους στόχους του NDICI για τη Μεσόγειο και προτείνει νέα ατζέντα, με σειρά δράσεων στους ακόλουθους βασικούς τομείς πολιτικής: 1) Ανθρώπινη ανάπτυξη, χρηστή διακυβέρνηση & κράτος δικαίου 2) Ενίσχυση της ανθεκτικότητας, οικοδόμηση ευημερίας & ψηφιακή μετάβαση 3) Ειρήνη και ασφάλεια 4) Μετανάστευση και κινητικότητα 5) Μετάβαση σε πράσινη ανάπτυξη (κλίμα, ενέργεια περιβάλλον). Η αντιπροσωπεία της ΕΕ στον Λίβανο πραγματοποίησε διαβούλευση με τα Κ-Μ, μέσω αποστολής ειδικού ερωτηματολογίου, αναφορικά με την στρατηγική και τις προτεραιότητες της διμερούς συνεργασίας ΕΕ-Λιβάνου για τα επόμενα 7 χρόνια. Με αυτή ζητήθηκαν οι απόψεις των Κ-Μ σχετικά με την συνάφεια των προτεραιοτήτων, που ορίστηκαν στην ανανεωμένη εταιρική σχέση με την Νότια γειτονία.

Σύσκεψη δωρητών CEDRE στο Παρίσι 6/4/2018

Πριν από 5 έτη, το Παρίσι είχε φιλοξενήσει τη διάσκεψη CEDRE, ("Conférence économique pour le développement, par les réformes et avec les entreprises"), στο πλαίσιο ενός κύκλου τριών συνεδρίων, που είχαν προγραμματιστεί από τη Διεθνή Ομάδα Υποστήριξης για τον Λίβανο, μετά την κρίση του Νοεμβρίου του 2017. Η διάσκεψη CEDRE προσπάθησε να βοηθήσει τον Λίβανο να συγκεντρώσει κεφάλαια για τη χρηματοδότηση ενός τμήματος της πρώτης φάσης (6 ετών) του επενδυτικού προγράμματος κεφαλαίων (CIP), που αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της υποδομής της χώρας. Αν και οι διοργανωτές εκτίμησαν ότι το συνέδριο θα συγκεντρωνε περί τα 7 δις δολάρια, η διεθνής κοινότητα υποσχέθηκε τελικά δάνεια και επιχορηγήσεις άνω των 11 δις δολαρίων στην χώρα. Ως εκ τούτου, αυτό εξασφάλισε χρηματοδότηση για δύο από τις τρεις φάσεις του Προγράμματος επενδύσεων, λαμβάνοντας υπόψη και τις συνεισφορές του ιδιωτικού τομέα, δεδομένου ότι από τα 270 έργα, που περιλαμβάνονται σε αυτό, 18 έργα ύψους 7 δις δολαρίων πρέπει να είναι αμιγώς δημόσια. Η διαδικασία CEDRE διαφέρει από τις προηγούμενες διασκέψεις υποστήριξης, που διεξήχθησαν για το Λίβανο (Παρίσι I, II και III), δεδομένου ότι τα χρηματοδοτικά της πακέτα εξαρτώνται από την εφαρμογή των δημοσιονομικών και τομεακών μεταρρυθμίσεων που η Κυβέρνηση δεσμεύτηκε να υλοποιήσει. Εάν οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις δεν υλοποιηθούν, τα κεφάλαια απλώς ανακυκλώνονται αλλού, ενώ θα λαμβάνουν τη μορφή χρηματοδότησης έργων και όχι δημοσιονομικών ενισχύσεων, που είναι δύσκολο να ελεγχθούν. Επιπλέον, προγραμματίζονται δύο μηχανισμοί παρακολούθησης για τη διαδικασία CEDRE: Ομάδα συντονισμού στη Βηρυτό, με επιχειρησιακό χαρακτήρα και Ομάδα που θα συγκεντρώσει πολυμερείς δωρητές (Παγκόσμια Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ηνωμένα Έθνη) και τις χώρες που έχουν συνεισφέρει περισσότερο (Γερμανία, Γαλλία, Σαουδική Αραβία, Κουβέιτ), οι οποίες θα έχουν πιο στρατηγική εστίαση. Πέντε χρόνια μετά, η Διεθνής κοινότητα εγείρει αμφιβολίες στη διαδικασία του CEDRE ως σύμβαση εμπιστοσύνης μεταξύ της διεθνούς κοινότητας και του Λιβάνου και υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες για την αξιοπιστία των δεσμεύσεων, που ανέλαβε η εκάστοτε Κυβέρνηση.

6.2 Σχέσεις με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (Π.Ο.Ε.)

Παρά το γεγονός ότι ο Λίβανος ήταν ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT) το 1945 και έχει καθεστώς παρατηρητή στο πλαίσιο του Π.Ο.Ε., από τις 30

Ιανουαρίου 1999, εξακολουθεί να βρίσκεται σε διαδικασία προσχώρησης στον Π.Ο.Ε. (οι διαπραγματεύσεις άρχισαν το 2002).

Για την προώθηση της προσχώρησης έχει δεσμευθεί να προβεί σε μεταρρυθμίσεις και συγκεκριμένα:

- Μεταρρύθμιση των δημοσίων οικονομικών και του εξωτερικού εμπορίου,
- Ιδιωτικοποίηση των εταιριών κινητής τηλεφωνίας και άλλων υπηρεσιών,
- Νομοθεσία για τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα (ασφάλεια τροφίμων, υγεία των ζώων και προστασία των φυτών), τις επιδοτήσεις, το *dumping*, τα μέτρα διασφάλισης των επενδύσεων, του εμπορίου και της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Εντούτοις, τόσα χρόνια μετά την έναρξη των διαπραγματεύσεων, η ένταξη στον Π.Ο.Ε. είναι σε εκκρεμότητα. Η προσχώρηση στον Π.Ο.Ε. δεν προχώρησε, επίσης, εξαιτίας της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης, δεδομένου ότι τα νομοσχέδια, που είχαν υποβληθεί στο Κοινοβούλιο, δεν εγκρίθηκαν από την Κυβέρνηση και εγκαταλείφθηκαν (προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, ανταγωνισμός, εξωτερικό εμπόριο και χορήγηση αδειών και τεχνικές προδιαγραφές ορισμένων προϊόντων).

6.3 Λοιπές Διεθνείς συμφωνίες

Ανταλλαγής Φορολογικών Πληροφοριών

Ο Λίβανος υπέγραψε την Πολυμερή Σύμβαση Αμοιβαίας Συνδρομής σε Φορολογικά Θέματα (MAC) και την Πολυμερή Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών (MCAA). Η χώρα εντάσσεται στον κατάλογο των χωρών για την ανταλλαγή πληροφοριών από το 2018.

Παναραβική Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου (Arab Free Trade Agreement, GAFTA), 1997

Παναραβική συμφωνία η οποία υπογράφηκε και επικυρώθηκε από το Λίβανο και συνηγορεί στη δημιουργία όρων πλήρους απελευθέρωσης του εμπορίου μεταξύ των υπογραφουσών χωρών (αρχικά 16 αραβικές χώρες), όροι που πληρούνται από το 2005. Εντούτοις, η συμφωνία αυτή εμπεριέχει σε διάφορες ρήτρες μακροσκελείς καταλόγους εξαιρέσεων, που περιορίζουν σημαντικά το πεδίο εφαρμογής και, επιπλέον, Λιβάνιοι επιχειρηματίες του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα διαμαρτύρονται, επειδή οι χώρες εταίροι δεν είναι έτοιμες να εφαρμόσουν τη συμφωνία και, συνεπώς, η εφαρμογή δεν πραγματοποιείται υπό ίσους όρους.

FATF (Financial Action Task Force)

Ο Λίβανος έχει περάσει επιτυχώς από τον έλεγχο της Ειδικής Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης όσον αφορά στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και των εγκληματικών δραστηριοτήτων - **FINANCIAL ACTION TASK FORCE**. Το όνομα της χώρας αφαιρέθηκε το 2002 από τον κατάλογο των μη συνεργάσιμων χωρών. Η εξέλιξη οφείλεται στην έκδοση του Νόμου 318/2001 σύμφωνα με τον οποίο ορίστηκε η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, προσδιορίστηκαν οι ποινές και συστάθηκε η Επιτροπή Ειδικών Ερευνών (Special Investigation Commission), υπό τον Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας, στην οποία και παραχωρήθηκε η αποκλειστική εξουσία για την άρση του τραπεζικού απορρήτου. Κατά τις εργασίες της ολομέλειας των κρατών μελών της FATF, στο Παρίσι, το 2021, ανακοινώθηκε ότι -μεταξύ των 22 χωρών για τις οποίες είχαν εκδοθεί συστάσεις και ήταν υπό επιτήρηση- 7 πληρούσαν τις απαιτήσεις για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (FATF AML/CFT Standards), μεταξύ των οποίων και ο Λίβανος.

Στη συνέχεια, ο Λίβανος και πάλι κινδύνεψε να ενταχθεί στην «γκρίζα» λίστα της FATF και έλαβε τελικά μία κρίσιμη περίοδο χάριτος ενός έτους για την εφαρμογή βασικών χρηματοπιστωτικών,

νομισματικών και τραπεζικών μεταρρυθμίσεων, σε μία προσπάθεια να αποτραπεί η άμεση συμπερίληψη της χώρας στον εν λόγω κατάλογο (grey list), ως μη επαρκώς συνεργάσιμο κράτος, την οποία και απέφυγε τελικά τον Ιούνιο του 2023.

Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενή δικαιώματα

Η Υπηρεσία Εμπορικών Αντιπροσώπων των Η.Π.Α. (Office of the United States Trade Representatives, USTR) διατηρεί τον Λίβανο και το 2017 στον κατάλογο επιτήρησης (Watch List), λόγω αναποτελεσματικής και ανεπαρκούς προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και ουσιωδών προβλημάτων αντιγραφής (εμπεριέχεται στον κατάλογο από το 2008). Σημειώνει επίσης ότι ο πολλαπλασιασμός των περιπτώσεων παραγωγής, διανομής και πώλησης παραποιημένων ή πλαστών φαρμακευτικών προκαλεί ανησυχία και καλεί τις αρμόδιες αρχές να προχωρήσουν στην κύρωση και εφαρμογή αρκετών Διεθνών Συμβάσεων και Συμφωνιών (Paris Convention for the Protection of Industrial Property, Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, κλπ)

7. Υποδομές – Μεταφορές

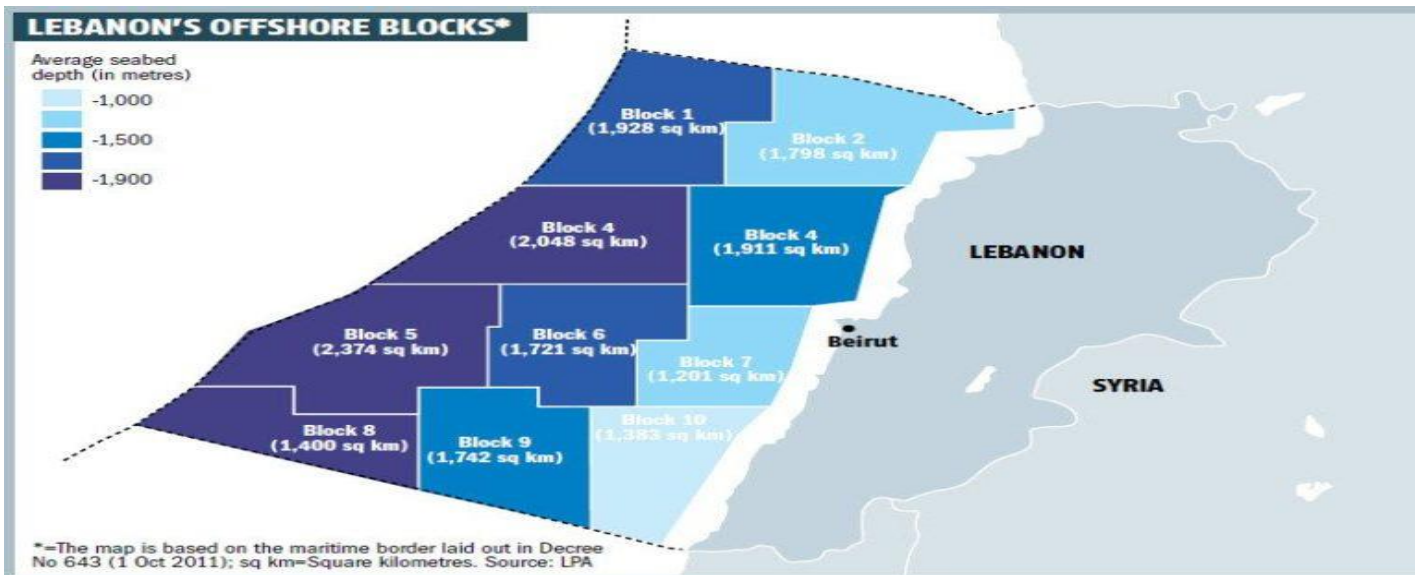
7.1 Ενέργεια

Πετρελαϊκός κλάδος

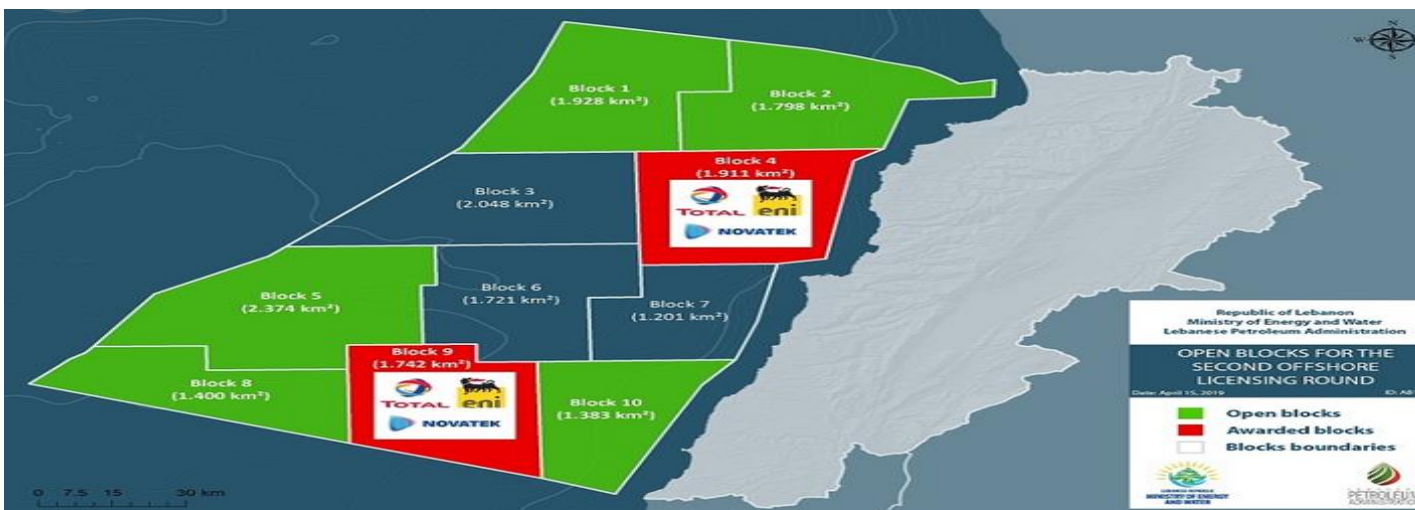
Ο Λίβανος δεν έχει ανεπτυγμένους -προς εκμετάλλευση- ορυκτούς πόρους ή διυλιστήρια (δύο διυλιστήρια που λειτουργούσαν στις πόλεις Τρίπολη και Zahranī (N. Λίβανος) καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου). Τα πορίσματα σχετικών μελετών, που είχαν εκπονηθεί παλαιότερα, προέβλεπαν να επαναληφθούν οι δραστηριότητες διύλισης στην περιοχή της Μεσογείου. Ωστόσο, δεν έγινε τίποτα προς την κατεύθυνση αυτή για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Ο τομέας της ενέργειας, έως τώρα, είχε αρνητική συμβολή στο ΑΕΠ. Η χώρα εισάγει 96-98% των αναγκών της πρωτογενούς ενέργειας. Οι εισαγωγές αποτελούνται κυρίως από πετρέλαιο και παράγωγα: πετρέλαιο καύσιμο 30%, μαζούτ ή ντίζελ 34%, βενζίνη 28%, υγραέριο 3,6% και 3% κηροζίνη. Δεκαπέντε εταιρίες, τοπικές ή θυγατρικές πολυεθνικών, προβαίνουν στις εισαγωγές από τα παράκτια διυλιστήρια από **Ελλάδα**, Ιταλία, Γαλλία, Σαουδική Αραβία, Ρωσία, κ.α., ενίοτε σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες σχετικές με την αποθήκευση (16 κέντρα), τη μεταφορά και τη διανομή (2.400 πρατήρια). Η αγορά δεν είναι ανταγωνιστική, δεδομένου ότι το Υπουργείο Ενέργειας καθορίζει σε ημερήσια -πλέον- βάση τις τιμές των προϊόντων, σύμφωνα με ασαφείς κανόνες.

Υδρογονάνθρακες – Έρευνα & εκμετάλλευση: το ιστορικό

Εκτενείς μελέτες φέρουν ενδείξεις ότι ο Λίβανος έχει μεγάλα υποθαλάσσια αποθέματα φυσικού αερίου και πετρελαίου (εκτίμηση καταρχήν ότι δύνανται να καλύψουν τις ενεργειακές ανάγκες της χώρας για τουλάχιστον 25 χρόνια). Οι ειδικοί εκτιμούν ότι τα λιβανικά αποθέματα φυσικού αερίου ανέρχονται μεταξύ 25 έως 80 τρισεκατομμυρίων κυβ. ποδιών (αντίστοιχης αποτίμησης \$ 300 και \$ 960 δις Η.Π.Α.) και τα αποθέματα πετρελαίου σε 1,5 δισεκατομμύρια βαρέλια. Τον Ιανουάριο 2017 εγκρίθηκαν τα δύο κρίσιμα διατάγματα με τα οποία επανεκκίνησε η διαδικασία που οδήγησε στην ολοκλήρωση του πρώτου γύρου αδειοδοτήσεων με την έγκριση των δύο υποβληθεισών από το κοινοπρακτικό σχήμα εταιριών -Eni International BV, TOTAL S.A., JSC Novatek- προσφορών και την υπογραφή των Συμφωνιών. Η κοινοπραξία ήταν ο μοναδικός πλειοδότης στον πρώτο γύρο αδειοδοτήσεων (υπέβαλε 2 προσφορές για ισάριθμες θαλάσσιες περιοχές). Οι έρευνες ξεκίνησαν από την κοινοπραξία τότε, χωρίς σημαντικά αποτελέσματα ενώ αναμένετο η συνέχισή τους σε νέα θαλάσσια οικοπέδα της ΑΟΖ της χώρας.

Σημειώνεται ότι ο Λίβανος πρέπει να επιλύσει ορισμένες διαφωνίες σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων του με τους γείτονές του. Έχει ήδη υπογράψει μνημόνιο συμφωνίας με την Αίγυπτο και αναμένεται να υπογράψει άλλο με την Ιορδανία. Η χώρα έχει ξεκινήσει σοβαρές διαπραγματεύσεις με την Κύπρο προς την ίδια κατεύθυνση.

2^{ος} Γύρος υπεράκτιων αδειοδοτήσεων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων (τεμάχια 1,2,5,8 & 10).

Ωστόσο, το 2022, σηματοδότηκε από την επίτευξη της ιστορικής συμφωνίας για την οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ (Οκτώβριος 2022) και, συνεπώς, στην πρόοδο, που σημειώθηκε τότε στις σχέσεις των δύο χωρών, όσον αφορά την επίλυση της συγκεκριμένης διαφοράς, εστιάζοντας στο γεγονός ότι η συμφωνία, που επιτεύχθηκε, "θέτει τις βάσεις για έναν πιο σταθερό και ευημερούντα Λίβανο". Οι διαπραγματεύσεις υπήρξαν έντονες και δυναμικές και έλαβαν χώρα με τη διαμεσολάβηση των Η.Π.Α, και την υποστήριξη της Ευρώπης, ιδίως από την πλευρά της Γαλλίας, λόγω και των συμφερόντων της γαλλικής ενεργειακής Total στην περιοχή. Ο Αμερικανός διαμεσολαβητής ήταν και παραμένει ο κ. Amos Hochstein. Κύριος στόχος υπήρξε η άρση των εμποδίων για την ανάπτυξη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο και η βούληση για επίτευξη της συμφωνίας μεταξύ των δύο χωρών, πριν από τις ισραηλινές βουλευτικές εκλογές, που έλαβαν χώρα την 1η Νοεμβρίου 2022.

Η συμφωνία αναμενόταν να προάγει, τα επόμενα χρόνια, την αξιοποίηση νέων ζωτικών ενεργειακών πόρων και, επομένως, την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων στο ενεργειακό πεδίο προς όφελος και των δύο κρατών. Ταυτόχρονα, αποτέλεσε σημάδι ελπίδας για την πολυπόθητη οικονομική ανάκαμψη του Λιβάνου. Ακόμη ένα πλεονέκτημα, που φυσιολογικά απορρέει από την συμφωνία, σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, είναι η προώθηση/προσέλκυση των ξένων επενδύσεων στη χώρα, στοιχείο που λογικά ενδιαφέρει ιδιαίτερα τον Λίβανο, δεδομένης της ύφεσης και της ισχυρής χρηματοπιστωτικής κρίσης, που τον μαστιάζει. Η εξερεύνηση και εκμετάλλευση τόσο υπαρχόντων όσο και μελλοντικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων μπορούν να προσθέσουν ενεργειακούς πόρους στην παγκόσμια αγορά, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την περιφερειακή σταθερότητα. Δεδομένου του πολέμου που ξέσπασε ωστόσο στη Γάζα και το Νότιο Λίβανο, η τήρηση των όρων της συμφωνίας και οι δεσμεύσεις των δύο μερών, οι οποίες καλούνται να συνεργαστούν για την εφαρμογή και υλοποίηση της συμφωνίας, βρίσκονται παγωμένες.

Ειδικότερα σημεία ενδιαφέροντος

Ο ορίζοντας υλοποίησης της συμφωνίας

Σύμφωνα με ειδικούς αναλυτές στον τομέα της ενέργειας, υπολογίζεται ότι θα χρειαστούν τουλάχιστον τρία χρόνια εργασιών, προτού καταστεί εφικτή η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων από τον Λίβανο, εφόσον το κοιτάσμα Qana αποδειχθεί πλούσιο σε φυσικό αέριο. Το χρονοδιάγραμμα, ωστόσο, μπορεί να είναι μεγαλύτερο, μεταξύ έξι και οκτώ ετών, ανάλογα και με την επενδυτική ικανότητα των εμπλεκόμενων εταιριών. Η πρώτη φάση της εξερεύνησης πάντως απαιτεί έξι έως επτά μήνες. Οι γεωπολιτικές εκτιμήσεις, που συνδέονται με την βούληση για επενδύσεις στην περιοχή, θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι η Total, η οποία ήδη εμπλέκεται, αποτελεί ισχυρή και πλήρως βιώσιμη ενεργειακή εταιρία. Η περιφερειακή παρουσία της στην Κύπρο, την Αίγυπτο και τον Λίβανο θα μπορούσε να είναι επωφελής με πολλούς τρόπους.

Μέσω της κρατικής της εταιρίας QatarEnergy, η Ντόχα προσχώρησε επίσημα την Κυριακή, 29 Ιανουαρίου 2023, ως εταίρος με τη γαλλική TotalEnergies και την ιταλική Eni, στην κοινοπραξία, που επρόκειτο να ξεκινήσει έρευνες για εξεύρεση υδρογονανθράκων στα οικόπεδα 4 και 9 της λιβανικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Η επισημοποίηση της ανωτέρω ανασύνθεσης της κοινοπραξίας μετά την αποχώρηση της ρωσικής Novatek, ήρθε περίπου τρεις μήνες μετά την υπογραφή της ιστορικής συμφωνίας μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ για την οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων τους.

Το μερίδιο της QatarEnergy στο 30%

Οι φήμες για το ενδιαφέρον του Κατάρ να συμμετέχει στην επίμαχη κοινοπραξία, μαζί με τη γαλλική TotalEnergies (40%) και την ιταλική Eni (40%), κυκλοφορούσαν από τον Οκτώβριο του 2022, αντικαθιστώντας τη ρωσική Novatek (20%), η οποία είχε ήδη αποχωρήσει τον Αύγουστο του 2022, με τον όρο, ωστόσο, απόκτησης του 30% των μετοχών στο σχετικό σχήμα. Ως εκ τούτου, η TotalEnergies και η ENI συμφώνησαν να παραχωρήσουν εκάστη το 5% των αντίστοιχων μετοχών τους επιπροσθέτως στο 20% της Novatek, το οποίο και απόκτησε ο νέος τους εταίρος. Εξάλλου, σύμφωνα με τον λιβανικό κλαδικό τύπο και έγκριτους ενεργειακούς αναλυτές, η είσοδος του Κατάρ στην κοινοπραξία φέρνει μια πολιτική εγγύηση, δεδομένων και των δεσμών του Κατάρ με τις δυτικές χώρες, ακόμη και με το Ισραήλ.

Τα ευρύτερα οφέλη για τον Λίβανο

Σε οικονομικό επίπεδο, ο Λίβανος θα λάμβανε όλους τους πόρους και τα έσοδα από το φερόμενο κοιτάσμα υδρογονανθράκων Qana. Η οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων θα έφερνε σταθερότητα στα νότια σύνορα του Λιβάνου, καθώς η περιοχή δεν θα χρησιμοποιείται πλέον ως πρόσχημα για περιφερειακές στρατιωτικές απόπειρες. Από την άλλη πλευρά, θα μπορούσε να είναι

ένας τόπος δυνητικού κέρδους για τον Λιβάνο, σε περίπτωση εντοπισμού υδρογονανθράκων σε εμπορική κλίμακα.

Οι προκλήσεις

Είναι απαραίτητο να διαχωριστεί το ζήτημα της οριοθέτησης των θαλάσσιων συνόρων μεταξύ Λιβάνου και Ισραήλ από το ζήτημα της αναζωογόνησης της λιβανικής οικονομίας. Επειδή η ουσιαστική εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων δεν θα πραγματοποιηθεί προτού περάσουν τουλάχιστον ορισμένα χρόνια, όλη η διεθνής κοινότητα συμφωνεί ότι η ανάκαμψη της λιβανικής οικονομίας, σε βραχυ/μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την υιοθέτηση των θεμελιωδών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται, ιδίως όσον αφορά τη διακυβέρνηση και τον δημόσιο τομέα του Λιβάνου, την έγκριση βιώσιμων κρατικών προϋπολογισμών, την σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και την εξεύρεση οριστικών λύσεων σε πρωταρχικής σημασίας ζητήματα υποδομών, όπως της ηλεκτρικής ενέργειας, της υδροδότησης και των μεταφορών. Σίγουρα, η συμφωνία, που επιτεύχθηκε μόνο ευνοϊκά μπορεί να λειτουργήσει, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, ως βάση για πολιτική, οικονομική και ενεργειακή σταθερότητα στην περιοχή.

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟ 2023

Όπως προαναφέρθηκε, μέσω της κρατικής της εταιρίας QatarEnergy, η Ντόχα προσχώρησε επίσημα στις 29 Ιανουαρίου 2023, ως εταίρος με τη γαλλική TotalEnergies και την ιταλική Eni, στην κοινοπραξία, που διεξήγαγε τις έρευνες για εξεύρεση υδρογονανθράκων στα οικόπεδα 4 και 9 της λιβανικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Η επισημοποίηση της ανωτέρω ανασύνθεσης της κοινοπραξίας μετά την αποχώρηση της ρωσικής Novatek, έλαβε χώρα περίπου τρεις μήνες μετά την υπογραφή της ιστορικής συμφωνίας μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ για την οριοθέτηση των νότιων θαλάσσιων συνόρων τους. Στη συνέχεια, η πλατφόρμα TransOcean Barents, η οποία ναυλώθηκε από την TotalEnergies, εκπροσωπώντας την προαναφερόμενη κοινοπραξία, πραγματοποίησε γεώτρηση έρευνας στο τεμάχιο 9 της ΑΟΖ, το δεύτερο τεμάχιο στα ανοικτά των λιβανικών ακτών κοντά στο Σουρ, στο νότιο Λίβανο. Στόχος της επιχείρησης ήταν να επιβεβαιωθεί η παρουσία επαρκών ποσοτήτων φυσικού αερίου, που θα δικαιολογούν την ανάπτυξη πλατφόρμας εξόρυξης. Η λιβανική διοίκηση πετρελαίου μάλιστα ονόμασε τη γεώτρηση Qana 31/1. Επιπροσθέτως, η κοινοπραξία αποφάσισε να συμμετάσχει στη διαδικασία, που ξεκίνησε η Αρχή Διαχείρισης Πετρελαίου του Λιβάνου (LPA, Lebanon Petroleum Administration) για τη χορήγηση αδειών έρευνας και εκμετάλλευσης των δυνητικών υπεράκτιων αποθεμάτων υδρογονανθράκων δύο ακόμη «οικόπεδων» εκ των δέκα (το 8 και το 10) στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) της χώρας. Ωστόσο, στα τέλη Οκτωβρίου η κοινοπραξία αποσύρθηκε από το τεμάχιο 4 (οι έρευνες στο εν λόγω τεμάχιο είχαν ξεκινήσει προ πεντέμισι ετών), δύο εβδομάδες μετά την ολοκλήρωση της ερευνητικής γεώτρησης στο τεμάχιο 9 της ΑΟΖ, η οποία ξεκίνησε στις 24 Αυγούστου. Η γεώτρηση αυτή έληξε, χωρίς να έχουν καταρχήν αποκαλυφθεί ίχνη αποθεμάτων φυσικού αερίου, αφού έφτασε σε βάθος 3.905 μέτρων. Η κοινοπραξία έχει πλέον προθεσμία έως τον Μάιο του 2025 για να αποφασίσει αν θα συνεχίσει ή θα εγκαταλείψει τις έρευνες στο εν λόγω τεμάχιο. Στη συνέχεια, στα μέσα Οκτωβρίου 2023, οι λιβανικές αρχές επιβεβαίωσαν **την αναστολή της γεώτρησης στο τεμάχιο 9**, αναφορικά με την εξερεύνηση υπεράκτιου φυσικού αερίου, στα νότια της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ) του Λιβάνου.

Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι ήταν πολλές οι ελπίδες που εναποτέθηκαν όλο το προηγούμενο διάστημα από τη χώρα του Λιβάνου στην ανεύρεση υδρογονανθράκων στην περιοχή του. Κατά πόσον η παράμετρος της πολεμικής σύρραξης Ισραήλ – Χαμάς στις υπεράκτιες δραστηριότητες του

Λιβάνου, θα επηρεάσει ολοκληρωτικά αρνητικά την παρουσία της ENI και της γνωστής κοινοπραξίας στον Λίβανο, στην παρούσα γεωπολιτική συγκυρία, είναι ακόμη νωρίς να προσδιοριστεί με ακρίβεια.

Επιπροσθέτως, αναφορικά με την ανάθεση των τεμαχίων 8 και 10, τα οποία βρίσκονται στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) του Λιβάνου, στις 12 Ιανουαρίου 2024 η κυβέρνηση ενέκρινε την ανάθεση των τεμαχίων 8 και 10, τα οποία βρίσκονται στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) του Λιβάνου, στην κοινοπραξία, που αποτελείται από τρεις κορυφαίες παγκόσμιες ενεργειακές εταιρίες: την γαλλική TotalEnergies, την ιταλική Eni και την καταριανή QatarEnergy. Η απόφαση αυτή μάλιστα ελήφθη μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων υπό την ηγεσία της λιβανικής Αρχής Διαχείρισης Πετρελαίου (LPA) για την επίτευξη τροποποίησης των δύο προσφορών, που είχε καταρχήν υποβάλει η κοινοπραξία για την έρευνα και την εξόρυξη υδρογονανθράκων στα δύο τεμάχια.

Οι ενεργειακοί αναλυτές επισημαίνουν ότι αν και το Υπουργικό Συμβούλιο έδωσε το πράσινο φως για την ανάθεση των δύο τεμαχίων, συμπεριέλαβε στην απόφασή του μία σειρά από όρους που είχε ήδη θέσει το Υπουργείο Ενέργειας και ζήτησε από την TotalEnergies να συμφωνήσει με τους όρους αυτούς πριν από την υπογραφή της συμφωνίας μεταξύ των δύο μερών. Οι εν λόγω όροι αφορούν την αύξηση του οικονομικού μεριδίου του Λιβάνου από 56% σε 62% και στις δύο προσφορές, καθώς και τη μείωση των προθεσμιών που έχει θέσει η κοινοπραξία (έως και 4 έτη (στοιχείο που γέννησε υποψίες, καθώς θεωρήθηκε πολύ μακρά περίοδος) για την ολοκλήρωση των σεισμικών ερευνών στο τεμάχιο 8 και των εργασιών έρευνας και γεώτρησης στα τεμάχια 8 και 10. Ακόμη, η κοινοπραξία θα πρέπει να ξεκινήσει σεισμικές έρευνες στο οικόπεδο 8 εντός τριών μηνών από την υπογραφή της συμφωνίας. Η επιχείρηση αυτή θα πρέπει να ολοκληρωθεί εντός ενός έτους το πολύ, μετά το οποίο θα πραγματοποιηθεί η διαδικασία έρευνας υδρογονανθράκων, η οποία θα κατανεμηθεί σε τρία έτη. *En κατακλείδι, αν η κοινοπραξία απορρίψει τους προαναφερόμενους όρους, θα χάσει τα δικαιώματά της στο τεμάχιο 8.*

Όσον αφορά το οικόπεδο 10, το υπουργικό συμβούλιο απαίτησε η πρώτη γεώτρηση να πραγματοποιηθεί εντός ενός έτους από την υπογραφή της συμφωνίας, με δυνατότητα παράτασης της περιόδου αυτής για έξι μήνες ακόμη, με απόφαση του υπουργού Ενέργειας. Σύμφωνα με αξιόπιστες πηγές, η TotalEnergies εξέτασε προσεκτικά τους όρους αυτούς για να αποφασίσει εάν θα προχωρήσει στην υπογραφή της συμφωνίας και για τα δύο τεμάχια ή αν ενδεχομένως θα περιοριστεί σε ένα.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι η Αρχή Διαχείρισης Πετρελαίου είχε επισημάνει ότι οι δύο προσφορές για τα τεμάχια 8 και 10 αντιβαίνουν στις διεθνείς προδιαγραφές. Ωστόσο, δεδομένου ότι πρόκειται για τις δύο μοναδικές προσφορές που υποβλήθηκαν, ο Λίβανος μπορούσε να υπογράψει τη συμφωνία με την κοινοπραξία, ακόμη και αν οι όροι της απορριφθούν.

Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, η ανόρυξη νέας ερευνητικής γεώτρησης στα ύδατα του Λιβάνου δεν εκτιμάται από τους ειδικούς ότι θα καταστεί εφικτή πριν από το 2026, παρά το γεγονός ότι οι έρευνες της Total έχουν εντοπίσει δύο πιθανά κοιτάσματα, ένα για φυσικό αέριο και ένα για πετρέλαιο, στο τεμάχιο 10.

Η κοινοπραξία, που αποτελείται από την TotalEnergies, την ιταλική Eni και την QatarEnergy, δεν υπέγραψε τελικά τις συμβάσεις για την έρευνα και εκμετάλλευση των εν λόγω τεμαχίων. Η κοινοπραξία δεν υπέγραψε εγκαίρως τις συμβάσεις για την έρευνα και εκμετάλλευση των οικόπεδων 8 και 10 της λιβανικής ΑΟΖ, ενώ, επιπροσθέτως, δεν ζήτησε καν παράταση, επειδή αρνήθηκε να αποδεχθεί ορισμένους όρους που έθεσε η λιβανική κυβέρνηση. Η άρνηση αυτή θέτει εκ νέου τα δύο επίμαχα τεμάχια ανοιχτά, ως προς μία τρίτη προκήρυξη διαγωνισμού, σύμφωνα με δήλωση του υπηρεσιακού Υπουργού Ενέργειας, κ. Walid Fayad σε τοπικά μέσα ενημέρωσης. Η νέα εξέλιξη

επιβραδύνει, συνεπώς, την κατανομή των αδειών για τα υπόλοιπα τεμάχια της ΑΟΖ, αφού ο δεύτερος γύρος υποβολής προσφορών αναβλήθηκε αρκετές φορές, από την έναρξή του το 2019, λόγω έλλειψης υποψηφίων, με φόντο την πολυδιάστατη κρίση στον Λίβανο.

Υπενθυμίζεται στο σημείο αυτό ότι στις αρχές Οκτωβρίου 2023, η TotalEnergies, η Eni και η QatarEnergy είχαν υποβάλει δύο προσφορές για τα τεμάχια 8 και 10 της ΑΟΖ, έπειτα από αρκετές ανεπιτυχείς προσφορές για τον δεύτερο γύρο αδειών για τις εν λόγω περιοχές. Οι προτάσεις μελετήθηκαν από την Αρχή Πετρελαίου του Λιβάνου (Lebanon Petroleum Authority), η οποία υπέβαλε σχετικές προσαρμογές στον υπηρεσιακό Υπουργό. Ο πλήρης φάκελος υποβλήθηκε, με τη σειρά του, στο Υπουργικό Συμβούλιο στα μέσα Ιανουαρίου. Αφού απέφυγαν να υπογράψουν τις συμβάσεις, συμπεραίνεται ότι οι τρεις εταιρίες αρνήθηκαν δύο από τους όρους που έθεσε το λιβανικό κράτος.

Ο πρώτος όρος αφορά την περίοδο κατά την οποία, εάν υπογραφεί η σύμβαση, η κοινοπραξία μπορεί να αποφασίσει εάν θα πραγματοποιήσει ή όχι τις τρισδιάστατες σεισμικές μελέτες για το τεμάχιο 8, εργασία που κοστίζει μεταξύ 10 και 15 εκατ. δολ. ΗΠΑ. Η κοινοπραξία είχε ζητήσει περίοδο ενός έτους για την πραγματοποίηση αυτής της επιχείρησης, προκειμένου να περιμένει τα λεπτομερή αποτελέσματα της γεώτρησης που διεξαγόταν ήδη στο τεμάχιο 9, ωστόσο ο Λίβανος θεώρησε ότι τρεις μήνες θα ήταν αρκετοί. Η έναρξη αυτής της σεισμικής έρευνας δεν είχε ξεκινήσει προηγουμένως λόγω των ταραχών που συνδέονται με τον πόλεμο στη Γάζα. Ο δεύτερος όρος του Δημοσίου, ο οποίος δεν έγινε αποδεκτός από την κοινοπραξία, αφορά την περίοδο κατά την οποία η κοινοπραξία μπορεί να αποφασίσει αν θα κάνει ή όχι ερευνητική γεώτρηση. Ο Λίβανος είχε θέσει προθεσμία ενός έτους, όπως προβλέπεται στους όρους που καθορίζονται στα διατάγματα-πλαίσια, ωστόσο η κοινοπραξία ήθελε να την παρατείνει σε δύο χρόνια. Προτάθηκε εναλλακτικά το διάστημα ενάμισι έτους αλλά η κοινοπραξία δεν το αποδέχθηκε.

Σε κάθε περίπτωση, τα οικόπεδα 8 και 10 είναι τώρα επισήμως και πάλι στο παιχνίδι, ως μέρος του τρίτου γύρου αδειοδότησης, ο οποίος εγκρίθηκε από το λιβανικό Συμβούλιο Υπουργών τον περασμένο Ιανουάριο και καλύπτει όλα τα υπόλοιπα οικόπεδα της ΑΟΖ. Η προθεσμία για την υποβολή προσφορών λήγει στις 2 Ιουλίου 2024.

Ηλεκτρική ενέργεια

Περισσότερα από 20 έτη μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου, οι πολίτες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σοβαρές ελλείψεις ηλεκτρικής ενέργειας, διότι η παρεχόμενη ενέργεια είναι ανεπαρκής για την κάλυψη της ζήτησης. Το χάσμα αναμένεται να διευρυνθεί ιδιαίτερα τα επόμενα χρόνια, δεδομένης της δημογραφικής πίεσης και της γήρανσης των εγκαταστάσεων. Η «Εταιρία Ηλεκτρισμού του Λιβάνου» (Electricite du Liban, EDL) - δημόσια εταιρία- είναι σε κατάσταση προχωρημένης αποσύνθεσης, με λειτουργικές δομές και τιμολογιακή πολιτική παρωχημένες και υψηλό διαρθρωτικό έλλειμμα (\$ 2 δις Η.Π.Α. ετησίως περίπου). Η εξασφάλιση ηλεκτρικής ενέργειας συνιστά συστηματική κεφαλαιακή διαρροή για το λιβανικό κράτος, όντας η τρίτη υψηλότερη δημόσια δαπάνη μετά την εξυπηρέτηση του χρέους και τους μισθούς. Επί του παρόντος, τέσσερις κύριες μονάδες, που βρίσκονται στις περιοχές Jieh, Zahran, Zouk και Deir Ammar, θεωρούνται ότι παράγουν την περισσότερη ηλεκτρική ενέργεια. Μερικές εγκαταστάσεις αυτών είναι σε κακή κατάσταση και ηλικίας άνω των 40 ετών. Ποσοστό 60% περίπου της ηλεκτρικής ενέργειας παράγεται από σταθμούς, που χρησιμοποιούν diesel. Στο πλαίσιο του προγράμματος του Υπουργείου Ενέργειας και Υδάτων, προϋπολογισμού 1,2 δις ευρώ για την παραγωγή συμπληρωματικών 700 MW, η εταιρία J & P AVAX, το 2013, ανέλαβε κατόπιν διαγωνισμού, την κατασκευή σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην περιοχή Deir Ammar Βορείου Λιβάνου, συνολικής παραγωγικής δυνατότητας 538 MW (η

κάλυψη των συνολικών αναγκών της χώρας υπολογίζεται ότι υπολείπεται κατά 700 MW). Οι εργασίες διακόπηκαν λόγω διιστάμενων απόψεων επί των οικονομικών όρων της σύμβασης. Διαπραγματεύσεις, που διεξήχθησαν μεταξύ του Υπουργείου και της εταιρίας, οδήγησαν σε μετατροπή της σύμβασης σε BOT (Build operate Transfer) και σε συμφωνία αγοράς της ενέργειας. Ο σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ο οποίος θα κατασκευαζόταν από την JP AVAX, θα διατεθεί στην κυβέρνηση στο τέλος της συμβατικής περιόδου. Η JP Avax είχε προσφύγει σε διεθνή διαιτησία, λόγω διαφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Ενέργειας (MoEW) και του Υπουργείου Οικονομικών σχετικά με το εάν ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας θα ήταν μέρος της σύμβασης. Το έργο έχει παραμείνει ημιτελές από τότε. Ακόμη, η 30η/9/2021 ήταν η τελευταία ημέρα εκτέλεσης της σύμβασης μίσθωσης μεταξύ της Κρατικής εταιρίας ηλεκτρισμού EDL και της Τουρκικής Karpowership, θυγατρική της KARADENİZ HOLDING στην οποία το Λιβανικό κράτος μίσθωνε δύο σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής από το 2013 συνολικής ισχύος 370 μεγαβάτ (MW), (περίπου το 1/4 της συνολικής δυνατότητας της EDL (1.800 MW)). Η εν λόγω σύμβαση είχε ανανεωθεί ήδη δύο φορές, την τελευταία φορά το 2018. Σύμφωνα με πηγές της EDL, τα πλωτά εργοστάσια Fatmagül Sultan, που διασυνδέονται με το εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας Zouk (Kesrouan) και Orhan Bey που διασυνδέεται με αυτό του Jiyé (Chouf), αποσυνδέθηκαν από το δίκτυο.

Σε κάθε περίπτωση, ο τομέας ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου για το 2022, εμφανίστηκε να βρίσκεται σε πολύ δυσμενή κατάσταση, καθώς η κρατική εταιρία ηλεκτρισμού φαίνεται να είναι όμηρος των αντιπαραθέσεων, που υφίστανται εντός της υπηρεσιακής κυβέρνησης της χώρας (μεταξύ του Υπουργού Ενέργειας από τη μία πλευρά και του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Οικονομικών από την άλλη).

Πριν από τρία χρόνια, η πλειονότητα των κατοίκων της χώρας συνήθιζε να εκφράζει αγανάκτηση για το γεγονός ότι λάμβαναν μόνο περίπου δέκα ώρες δημόσιας ηλεκτρικής ενέργειας την ημέρα. Σήμερα, οι ίδιοι άνθρωποι δεν μπορούν να γνωρίζουν αν η EDL θα είναι σε θέση να παρέχει, έστω το ήμισυ της ανωτέρω ενέργειας κατά τη διάρκεια του 2023, γεγονός που αποδεικνύει τα επίπεδα επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης της κρατικής εταιρίας ηλεκτρισμού, μετά από τρεισήμισι χρόνια κρίσης. Με ανακοίνωση που εξέδωσε στις 4 Ιανουαρίου 2023, η EDL, επιβεβαίωσε τα ανωτέρω: αναφέρεται σε αυτήν ότι αναγκάστηκε να κλείσει τους δύο μεγαλύτερους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, Zahraní (Νότιο Λίβανο) και Deir Ammar (Βόρειο Λίβανο), οι οποίοι έχουν δυναμικότητα 430 μεγαβάτ (MW) ο καθένας, λόγω της εξάντλησης των αποθεμάτων του σε μαζούτ, το καύσιμο, που καταναλώνεται από τις μονάδες παραγωγής των εν λόγω εγκαταστάσεων. Η μονάδα Zahraní απενεργοποιήθηκε, ενώ η μονάδα Deir Ammar έχει ήδη κλείσει.

Σε μια προσπάθεια να εξασφαλίσει το μίνιμουμ επίπεδο παροχής υπηρεσίας, ώστε να τροφοδοτήσει ορισμένα "ζωτικά" δημόσια ιδρύματα και υποδομές, η EDL σχεδιάζει να λειτουργήσει τους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής Zouk (Kesrouan) και Jiyé (Chouf), που εξακολουθούν να διαθέτουν ορισμένες ποσότητες καυσίμων, οι οποίες όμως δεν υπολογίζονται σε διάρκεια δυνατότητας παροχής ενέργειας άνω της μίας εβδομάδας. Εν κατακλείδι, για το 2023, η EDL παρείχε από δύο έως τέσσερις ώρες, ηλεκτρικό ρεύμα στον μέσο πολίτη.

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με ενεργειακούς αναλυτές, ακόμη και αν η κρατική λιβανική εταιρία είχε στη διάθεσή της τις ποσότητες καυσίμων, που χρειάζονται οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για να λειτουργούν σε πλήρη δυναμικότητα, δεν θα ήταν σε θέση να καλύψει όλη τη ζήτηση. Η μέγιστη ισχύς των σταθμών της είναι περίπου 1.500 MW, έναντι συνολικής ζήτησης, που εκτιμάται σε 3.000 MW, πριν από την κρίση. Ο πληθυσμός είναι αναγκασμένος να βασίζεται σε ιδιωτικές γεννήτριες, οι οποίες αναπληρώνουν αυτό το έλλειμμα παραγωγής, χρεώνοντας τους πολίτες σε υψηλές τιμές, οι οποίες μόνο αυξάνονται, παρά το γεγονός ότι τα τιμολόγια τους είναι ρυθμισμένα πλέον, σε γενικές γραμμές.

Εξάλλου, υπενθυμίζεται ότι τα έσοδα της EDL, έχουν καταρρεύσει με τον ίδιο ρυθμό με την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος (πάνω από 95% από το καλοκαίρι του 2019), ενώ και τα τιμολόγια της έχουν παγώσει από το 1994, καθιστώντας τον οργανισμό διαρθρωτικά ελλειμματικό.

Ενώ οι αρχές έχουν αποτύχει επί δεκαετίες να μεταρρυθμίσουν την EDL, αυτό υποτίθεται ότι θα άλλαζε από τα τέλη του 2022. Το προπερασμένο φθινόπωρο, η υπηρεσιακή κυβέρνηση έδωσε το πράσινο φως για την αύξηση των τιμολογίων ηλεκτρικής ενέργειας, σε συνδυασμό με την αύξηση των ωρών παροχής. Έχουν εξεταστεί διάφοροι τρόποι για την αύξηση της παραγωγής (όπως η αμερικανική πρωτοβουλία για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας από την Ιορδανία και αιγυπτιακού φυσικού αερίου στο Λίβανο μέσω της Συρίας, οι οποίες ακόμη δεν έχουν υλοποιηθεί, ή η αποδέσμευση δανείου, ύψους 62 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ, το οποίο εγγυάται η κεντρική τράπεζα της χώρας, με όρους αποπληρωμής που περιλάμβαναν την έκδοση των τιμολογίων εφεξής σε νέες τιμές, τα οποία θα ίσχυαν μεν από την 1η Νοεμβρίου 2022, ωστόσο θα εισπράττονταν μόνο από τα τέλη Φεβρουαρίου 2023). Τα χρήματα επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν για την αγορά καυσίμων, με στόχο την αύξηση της παραγωγής, καθώς η EDL βασίζεται, επί του παρόντος, σε πενιχρά φορτία, που παρέχονται στο πλαίσιο ειδικής συμφωνίας ανταλλαγής με το Ιράκ. Στο πλαίσιο της συμφωνίας αυτής, την προηγούμενη χρονιά προκηρύχθηκαν διαγωνισμοί για την αγορά 66.000 τόνων μαζούτ, τα φορτία των οποίων παραδόθηκαν και πληρώθηκαν με τεράστιες καθυστερήσεις, παρά το ό,τι υπεγράφησαν οι σχετικές δημόσιες συμβάσεις, με φόντο τις πολιτικές αντιπαραθέσεις μεταξύ των ηγετών των αρχικά αναφερόμενων παραγωγικών Υπουργείων.

Βάσει των ανωτέρω στοιχείων, το συμπέρασμα είναι ότι η μεταρρύθμιση του τομέα ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου αποτελεί αδήριτη ανάγκη και περιλαμβάνεται στο πλαίσιο της γενικότερης απαιτούμενης αναδιάρθρωσης της οικονομίας της χώρας.

Φυσικό αέριο

Η αγορά φ/α για οικιακή χρήση κυριαρχείται από έξι εταιρίες, οι οποίες λειτουργούν σε περιβάλλον ελάχιστα ανταγωνιστικό. Η ποσότητα, που πωλείται στην εγχώρια αγορά, ανέρχεται περίπου σε 130.000 τόνους, ετησίως. Εκτός από την οικιακή χρήση, το αέριο χρησιμοποιείται ως καύσιμο στις δύο νέες μονάδες Zahraní και Deir Ammar-Beddawí, που κατασκευάστηκαν ειδικά για να λειτουργούν με φυσικό αέριο προερχόμενο από τον Παναραβικό αγωγό φυσικού αερίου. Κλάδος του Παναραβικού αγωγού (συνδέει την πόλη Banías της Συρίας με τη μονάδα ηλεκτροπαραγωγής Deir Ammar-Beddawí πλησίον της Τρίπολης) κατέστη ενεργός το Νοέμβριο 2009, όταν ο Συριακός Οργανισμός Πετρελαίου (Syrian Petroleum Company) ξεκίνησε να μεταφέρει φυσικό αέριο αιγυπτιακής προέλευσης στο Λίβανο. Η παροχή σταμάτησε το Νοέμβριο 2010, λόγω των πολιτικών εξελίξεων στην Αίγυπτο και δολιοφθοράς στο δίκτυο του Παναραβικού στη Χερσόνησο του Σινά. Η Αμερικανική ενεργειακή διπλωματία εργαζόταν από το 2021 για να εξασφαλίσει ότι ο Λίβανος θα τροφοδοτείται με αιγυπτιακό αέριο, ακόμη και με ηλεκτρική ενέργεια που θα παράγεται στην Ιορδανία, μέσω αγωγού φυσικού αερίου (Παναραβικός) και γραμμών υψηλής τάσης που διέρχονται από τη Συρία. Εν τω μεταξύ, οι Λιβανέζοι καταναλωτές εξακολουθούν να βασίζονται στους ιδιοκτήτες ιδιωτικών γεννητριών, των οποίων μάλιστα τα τιμολόγια έχουν εκτοξευθεί στα ύψη, μετά την πλήρη άρση των επιδοτήσεων στα καύσιμα και οι προμήθειες αποπληρώνονται σε δολάρια. Αυτό ωθεί πολλούς προμηθευτές να τιμολογούν τους πελάτες τους σε δολάρια, ενώ οι τιμές που καθορίζει το Υπουργείο Ενέργειας παραμένουν σε λίρες Λιβάνου.

7.2 Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ). Προκλήσεις και προοπτικές.

Ο Λίβανος διαθέτει ισχυρό πλεονέκτημα σε φυσικούς πόρους για την παραγωγή ηλιακής, αιολικής, υδροηλεκτρικής ενέργειας (χρησιμοποιώντας φράγματα) και ενέργειας από βιομάζα (οργανικά απόβλητα). Το 2009 η χώρα εντάχθηκε στο Διεθνή Οργανισμό Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας

(IRENA) και στη Σύνοδο της Κοπεγχάγης για την κλιματική αλλαγή, ενώ η λιβανική κυβέρνηση δεσμεύτηκε να αυξήσει τη χρήση των ΑΠΕ από 12 - 20%. Στον παρόντα χρόνο, υπολογίζεται ότι ποσοστό 5-6% ηλεκτρισμού παράγεται από ΑΠΕ, κυρίως από υδροηλεκτρισμό, θερμική ενέργεια και πρόσφατα από φωτοβολταϊκά. Ως σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη των ΑΠΕ αναφέρεται η απουσία θεσμικού ρυθμιστικού πλαισίου, δεδομένου ότι ο νόμος 462 «περί ηλεκτρικής ενέργειας» δεν επιτρέπει την άμεση συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην παραγωγή ενέργειας και το αρμόδιο υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων σχεδιάζει να συνάπτει συμβάσεις μακροχρόνιας μίσθωσης (leasing / contract on delivery agreement) με τους αναδόχους του εκάστοτε προκηρυσσόμενου έργου.

Ο Λίβανος είναι μια μεσογειακή χώρα ευλογημένη με άφθονο νερό, άνεμο και ηλιακή ακτινοβολία. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, το δυναμικό αυτό δεν έχει εκμεταλλευθεί πλήρως, ενώ οι πολίτες, ακόμη και στο κέντρο της Βηρυτού, αντιμετωπίζουν καθημερινές περικοπές ισχύος τουλάχιστον τριών ωρών. Η μετάβαση στην καθαρή ενέργεια θα μπορούσε να μειώσει ταυτόχρονα την εξάρτησή του από τα ορυκτά καύσιμα. Η εν λόγω μετάβαση μπορεί επίσης να οδηγήσει σε ευρύτερη οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία, θωρακίζοντας τον Λίβανο από τις επιπτώσεις των μεταβαλλόμενων τάσεων στην παγκόσμια αγορά ενέργειας (υδρογονανθράκων). Κατόπιν αυτών οι πιθανοί προς ανάπτυξη τομείς ΑΠΕ στη χώρα είναι:

Υδροηλεκτρική Ενέργεια

Η υδροηλεκτρική ενέργεια είναι ο πλέον εδραιωμένος πόρος ΑΠΕ στο Λίβανο και συμβάλλει στο 4,5% περίπου του ενεργειακού μείγματος ονομαστικής ισχύος 280 MW. Η χώρα προσπάθησε το 2021 να επεκτείνει τη χρήση υδροηλεκτρικής ενέργειας, με πρόσκληση ενδιαφέροντος για κατασκευή και λειτουργία υδροηλεκτρικού σταθμού. Ωστόσο, ειδικοί συμφωνούν ότι η παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας παραμένει σε μεγάλο βαθμό ασυνεπής, λόγω των διακοπτόμενων βροχοπτώσεων και της κακής συντήρησης των δικτύων. Στην ανάλυση χρησιμοποιείται η μεσο σταθμική τιμή κόστους ηλεκτρισμού (LCOE), της υδροηλεκτρικής ενέργειας, που εκτιμάται ότι θα είναι περίπου \$ 9c ανά KWH. Η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα μιας τέτοιας επένδυσης επιβεβαιώνεται καθώς το επίπεδο κόστους παραμένει κατώτερο από την προβλεπόμενη τιμή πώλησης \$ 12c ανά KWH της κρατικής EDL.

Αιολική ενέργεια

Η αιολική ενέργεια αποτελεί αναξιποίητο πόρο στον Λίβανο με εξαιρετικά περιορισμένη παραγωγή. Σύμφωνα με έρευνα (Wind Atlas-2010), ο Λίβανος έχει τη δυνατότητα να παράγει περίπου 5.400 MW αιολικής ενέργειας (UNDP). Ο εγκριθείς διαγωνισμός αιολικού πάρκου του Υπουργείου Ενέργειας και Νερού ονομαστικής ισχύος 200MW στο Akkar υπόσχεται θετικά αποτελέσματα. Σε ευνοϊκές καιρικές συνθήκες, η μεσο σταθμική τιμή κόστους της εν λόγω μορφής ΑΠΕ θα κινείται στα \$ 7.8c ανά κιλοβατώρα (KWH). Τα αιολικά πάρκα του Akkar θα διακινούν την KWH προς \$ 10,75c, στοιχείο που τους παρέχει σημαντικό περιθώριο κέρδους για την σταδιακή απόσβεση της αρχικής τους επένδυσης. Δεδομένου λοιπόν ότι η τιμή καταναλωτή είναι υψηλότερη από το επίπεδο κόστους, συνάγεται η κερδοφορία του εν λόγω έργου. Το παράδειγμα αυτό αποδεικνύει τη βιωσιμότητα των δυνητικών αιολικών πάρκων στο Λίβανο με την EDL ως πρωταρχικό πελάτη.

Ηλιακή ενέργεια

Η ηλιακή ενέργεια αποτελεί επίσης πολύτιμο πόρο στον Λίβανο. Με περίπου 3.000 ώρες ηλιοφάνειας ετησίως, η προσθήκη αυτής της πηγής ενέργειας στο εθνικό δίκτυο θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της καθαρής ενέργειας στην χώρα. Η ηλιακή ενέργεια αντιπροσωπεύει σήμερα μόνον το 0,26% του ενεργειακού της μίγματος. Για να αναπτυχθεί αυτή η πηγή ενέργειας, το αρμόδιο Υπουργείο Ενέργειας & Υδάτων (MEW) ξεκίνησε δύο χωριστές προσφορές για ηλιακές εκμεταλλεύσεις με συνολική παραγωγική δυναμικότητα περίπου 450 MW. Σύμφωνα με αναλυτές, το

κόστος παραγωγής ηλιακής ενέργειας, θα μπορούσε να ανέλθει τα \$ 6c ανά KWH στις επερχόμενες προσφορές. Αυτό θα μπορούσε επίσης να συμβάλει σε σημαντική εξοικονόμηση δαπανών πετρελαίου. Με δεδομένο το μέσο κόστος παραγωγής της EDL ύψους περίπου 0,17 σεντς ανά KWH, η ηλιακή ενέργεια αποτελεί μια βιώσιμη εναλλακτική λύση για τον Λίβανο με εξοικονόμηση έως και \$11c / KWH.

Πρόσφατες σημαντικές εξελίξεις στον κλάδο - Υπογραφή συμβάσεων για την κατασκευή 11 ηλιακών πάρκων στον Λίβανο

Κατόπιν διαδικασίας που διήρκησε έξι ολόκληρα έτη, ο Λιβάνιος υπηρεσιακός Υπουργός Ενέργειας και Υδάτων, κ. Walid Fayad, υπέγραψε τελικά στις 5 Μαΐου 2023, συμβάσεις με 11 κοινοπραξίες¹, που υπόσχονται να παράγουν συνολικά 165 μεγαβάτ ηλιακής ενέργειας σε ολόκληρη τη χώρα. Οι συμβάσεις υπεγράφησαν στο Υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων, παρουσία του κ. Pierre Khoury, προέδρου του διοικητικού συμβουλίου του Λιβανικού Κέντρου για την Εξοικονόμηση Ενέργειας, (LCEC), κυβερνητικού φορέα, που εργάζεται για την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας του Λιβάνου. Σύμφωνα με τις εν λόγω συμβάσεις, οι εταιρίες δεσμεύονται να κατασκευάσουν τους σταθμούς παραγωγής ενέργειας, να τους λειτουργήσουν και να πωλούν την παραγόμενη ενέργεια στην κρατική εταιρία ηλεκτρισμού της χώρας (Electricité du Liban, EDL), σε τιμές που θα διαφέρουν ανά περιοχή. Η συνολική αξία του έργου εκτιμάται ότι αγγίζει τα 100 εκατ. δολ. ΗΠΑ.

Οι φορείς εκμετάλλευσης θα πληρώσουν οι ίδιοι το κόστος κατασκευής και θα αναζητήσουν την απαραίτητη χρηματοδότηση (κάτι που, σύμφωνα με ειδικούς αναλυτές, θα μπορούσε να επιτευχθεί και μέσω ιδρυμάτων, όπως του IFC, του βραχίονα του ιδιωτικού τομέα της Παγκόσμιας Τράπεζας, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων ή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης, EBRD), εντός, το πολύ, ενός έτους, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα, που έχει ήδη θέσει το λιβανικό υπουργικό συμβούλιο. Μόλις εξευρεθεί η χρηματοδότηση - η οποία πρέπει να καλύψει και το κόστος της γης, επίσης δαπάνη των εταιριών -, οι τελευταίες θα έχουν στη διάθεσή τους ένα ακόμη έτος για να κατασκευάσουν και να θέσουν σε λειτουργία τις εγκαταστάσεις. Εφόσον αρχίσει η παραγωγή, οι κοινοπραξίες θα λειτουργήσουν τα φωτοβολταϊκά πάρκα για 25 έτη και κατόπιν θα τα αποσυναρμολογήσουν, όπως προβλέπει η σύμβαση, σύμφωνα με τα ισχύοντα περιβαλλοντικά πρότυπα.

Αναλυτικότερα, η ηλεκτρική ενέργεια, που θα παράγεται από τα ηλιακά πάρκα, θα διοχετεύεται απευθείας στο δίκτυο της EDL και θα πωλείται στην ίδια τιμή με την υφιστάμενη ηλεκτρική ενέργεια του κρατικού προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας: 10 σεντς ανά κιλοβατώρα (kWh) για τους πελάτες, που καταναλώνουν λιγότερες από 100 kWh το μήνα και 27 σεντς ανά kWh για όσους καταναλώνουν περισσότερο. Σημειώνεται ότι το μέσο κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μέσω των υφιστάμενων θερμοηλεκτρικών σταθμών της EDL έως τώρα, είναι 17 σεντς ανά kWh.

Οι νικήτριες κοινοπραξίες (καθεμία από τις οποίες περιλαμβάνει από δύο έως τέσσερις εταιρίες) εμπερικλείουν τις ακόλουθες, σύμφωνα με το Κέντρο Εξοικονόμησης Ενέργειας του Λιβάνου (LCEC):

¹ Ο αρχικός διαγωνισμός προκηρύχθηκε το 2017. Το Υπουργείο έλαβε 264 αιτήσεις συμμετοχής, βάσει προδιαγραφών, που καταρτίστηκαν σύμφωνα με τα πρότυπα της Παγκόσμιας Τράπεζας και της EBRD. Μεταξύ των 264, μόνον οι 42 εταιρίες είχαν υποβάλει λεπτομερή προσφορά. Το Υπουργείο Ενέργειας συγκρότησε εθνική επιτροπή με εκπροσώπους του, καθώς και του Υπουργείου Οικονομικών και της EDL, η οποία αξιολόγησε και επέλεξε τις 11 εταιρίες. Ωστόσο, η επιλογή έγινε το 2022, πέντε χρόνια μετά το διαγωνισμό, γεγονός που προκάλεσε αναστάτωση. Εν τέλει, πραγματοποιήθηκαν διοικητικές, τεχνικές και οικονομικές αξιολογήσεις και ακολούθησαν διαπραγματεύσεις για τη διατήρηση μόνο 11 εταιριών.

- Στην περιοχή Bekaa και Baalbek-Hermel, η κοινοπραξία αποτελείται από τις εταιρίες ECOSYS-KACO, DAWTEC-LOOOP-STAUNCH και LABWE Solar Farm.
- Στο Όρος Λίβανος, οι άδειες χορηγήθηκαν στις JOUN PV, SIBLINE Solar Farm και E/ONE.
- Στο Νότιο Λίβανο και τη Nabatieh, οι εταιρίες που επιλέχθηκαν είναι οι SOUTH POWER, RIMAT 154 και GDS-ET-NABATIYEH.
- Τέλος, στο Βόρειο Λίβανο και στο Akkar, επικράτησαν οι εταιρίες KFIFANE-PHOENIX POWER PLANT και ELECT - STC – SOLISTIS.

30% ανανεώσιμη ενέργεια έως το 2030 στον Λίβανο

Από πλευράς μας, σημειώνουμε ότι ο Λίβανος διαθέτει πολύ μεγάλο δυναμικό, αναφορικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, χάρη στο υψηλό ποσοστό ηλιοφάνειας (300 ημέρες ετησίως κατά μέσο όρο), τους ισχυρούς ανέμους (30 χλμ./ώρα κατά μέσο όρο στην περιοχή Akkar) και τους υδάτινους πόρους στα βουνά. Ωστόσο, η δυναμικότητα που είχε εγκαταστήσει το λιβανικό κράτος σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, έως πρότινος, ήταν σχεδόν μηδενική. Συνεπώς, το κράτος, ήδη από τον Αύγουστο του 2019, έθεσε ως στόχο την αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ, ενώ δεσμεύτηκε να παράγει το 30% της ενεργειακών αναγκών του, μέσω ανανεώσιμων πηγών ενέργειας έως το 2030. Οι προαναφερόμενες συμβάσεις αποτελούν μέρος του ευρύτερου σχεδίου για τη μεταρρύθμιση του τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου, που παρουσίασε το Υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων τον Φεβρουάριο του 2022. Εν κατακλείδι, σύμφωνα και με στοιχεία του κλαδικού τύπου, ο Λίβανος θεωρείται ότι διαθέτει άνω των δεκαπέντε ετών αποδεδειγμένη και αποτελεσματική εμπειρία σε συστήματα ηλιακής ενέργειας, γεγονός που έχει τη σημασία του ως προς την εξασφάλιση βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων στα ορυκτά καύσιμα. Συμπερασματικά, θεωρούμε ότι η υπογραφή των εν λόγω συμβάσεων αποτελεί σημαντικό επίτευγμα για τη χώρα, παρά τις πολύ ιδιαίτερες συνθήκες, που περνά ο Λίβανος από την έναρξη της βαθύτατης οικονομικής κρίσης το 2019. Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνεται η διεξαγωγή της διεθνούς κλαδικής έκθεσης Lebanon International Solar Week, η οποία πραγματοποιήθηκε στη λιβανική πρωτεύουσα από 1-3 Ιουνίου 2023 καθώς και από 16-18.05.2024, με συμμετοχή του Γραφείου μας.

Το Γραφείο μας, όπως έχει ήδη ενημερώσει την Κ.Υ., το Enterprise Greece και τους αρμόδιους κλαδικούς φορείς της χώρας μας, βρίσκεται σε σταθερή επικοινωνία με τη διοργανώτρια αρχή της έκθεσης, συμμετέχει στις εκδόσεις των εκθέσεων και ενημερώνει σχετικά, με το πέρας της έκθεσης, για τις δυνητικές εξαγωγικές ευκαιρίες που προβάλλονται και στον τομέα των ΑΠΕ για τις ελληνικές εταιρίες του κλάδου, στον Λίβανο.

Πάντως, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ενέργειας (WEC) κατέταξε τον Λίβανο στην 68η θέση μεταξύ 126 χωρών παγκοσμίως στον πιο πρόσφατο δείκτη ενεργειακού τριλήμματος (Energy Trilemma Index, ασφάλειας, κεφαλαίου, περιβάλλοντος) για το 2023.

Τέλος, η ηγετική πολυεθνική, λιβανικών συμφερόντων και ιδιοκτησίας, εταιρία INDEVCO, που δραστηριοποιείται καταρχήν στο χώρο του χαρτιού, της συσκευασίας και άλλων προϊόντων, είναι αυτή που εγκαινίασε στη χώρα δίκτυο φόρτισης ηλεκτρονικών αυτοκινήτων και λειτουργία 150 σταθμών εντός διετίας.

Προβλήματα της αγοράς

Ο Λίβανος σήμερα πάσχει από ισχυρό ενεργειακό έλλειμμα προσφοράς και ζήτησης, το οποίο ανέρχεται σε περίπου 1.500MW ονομαστικής ισχύος. Η ισχυρή πολιτική επιρροή των ιδιοκτητών των γεννητριών, που τροφοδοτούν την ιδιωτική κατανάλωση, αποτελεί απειλή για τη συνεπή παροχή ηλεκτρικής ενέργειας. Το μέγεθος της αγοράς των γεννητριών ανέρχεται σε περίπου 1,5 δις.- 2 δις. δολάρια ΗΠΑ, γεγονός που υπογραμμίζει τη σχετική σημασία της εν λόγω οικονομικής δραστηριότητας. Οι ισχυρές σχέσεις που, κατά καιρούς οικοδόμησαν οι ιδιοκτήτες αυτών με

κυβερνητικούς αξιωματούχους, αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην ανάπτυξη της συμβατικής και ανανεώσιμης παραγωγής ενέργειας. Η Κυβέρνηση θα πρέπει να αναβαθμίσει τη λειτουργική της διαδικασία και να παράσχει πρόσθετα κίνητρα στον ιδιωτικό τομέα για την ανάπτυξη ΑΠΕ. Για την δημιουργία αυτών σε μεγάλη κλίμακα, σε εθνικό επίπεδο, απαιτείται ισχυρή πολιτική στήριξη. Κάποια σχετική πρόοδος σημειώθηκε πρόσφατα με την προγραμματισμένη ανέγερση αιολικών πάρκων στο Akkar. Ωστόσο, οι πολίτες του Λιβάνου θα συνεχίσουν να αναλαμβάνουν τις συνέπειες της αναποτελεσματικότητας του τομέα, ελλείψει ισχυρότερης πολιτικής βούλησης για την ενθάρρυνση της βιώσιμης ενέργειας. Προσέτι, η κακή διαχείριση του εθνικού δικτύου μεταφοράς ενέργειας παρεμποδίζει την ανάπτυξη ΑΠΕ. Το δίκτυο υφίσταται τεχνικές και μη τεχνικές απώλειες, που το εμποδίζουν να απορροφά το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής κυρίως από ΑΠΕ, ενώ η Κρατική EDL θα πρέπει να θεσπίσει αποζημιώσεις στους παραγωγούς στην περίπτωση που το δίκτυο αδυνατεί να απορροφήσει την παρεχόμενη εκ μέρους τους ενέργεια. Δεδομένων των ευνοϊκών μετεωρολογικών συνθηκών για τις ΑΠΕ, είναι σαφές ότι το πρόβλημα έγκειται στην αναποτελεσματική κυβερνητική διαχείριση του ενεργειακού τομέα. Αυτό μεταφράζεται στις αναποτελεσματικές πολιτικές τιμολόγησης και την κατανομή των επιδοτήσεων στην EDL. Το μονοπώλιο του οργανισμού στην αγορά ενέργειας καθιστά δύσκολο για τους ιδιωτικούς παρόχους να ανταγωνίζονται ελεύθερα και να μην επιβαρύνουν την ποιότητα των υπηρεσιών. Στην πραγματικότητα, η εξαιρετικά προσιτή τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας από κυβερνητικές επιδοτήσεις καθιστά ασύμφορη την εισαγωγή εναλλακτικών παρόχων στον κλάδο. Σε πρόσφατη οικονομοτεχνική μελέτη, προέκυψε ότι η εξοικονόμηση χρημάτων από την εγκατάσταση ηλιακών συλλεκτών (και μόνο) ανήλθε στα 16,2 εκ. δολάρια ΗΠΑ το 2016, γεγονός που καταδεικνύει την σημασία της ηλιακής ενέργειας ως οικονομικά αποδοτική εναλλακτική λύση έναντι των γεννητριών ντίζελ. Ωστόσο, η οικονομική βιωσιμότητα της πράσινης ενέργειας μπορεί να ενισχυθεί περαιτέρω μόνον με την εφαρμογή μέτρων, τα feed-in tariffs. Η εν λόγω πολιτική θα αποδειχθεί βιώσιμη μόνο εάν υπάρξει σταθερά παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς οι παραγωγοί ενέργειας μπορούν να εξαγάγουν ενέργεια στο δίκτυο, μόνο όταν είναι διασυνδεδεμένοι.

Το νομικό και πολιτικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ στο Λίβανο

Το 2002, η Κυβέρνηση εξέδωσε τον νόμο 462, ο οποίος ορίζει ότι Ανεξάρτητοι Παραγωγοί Ενέργειας δύνανται να συμμετάσχουν σε παραγωγή μέσω αδειών που χορηγούνται από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ERA). Καθώς ο νόμος 462 δεν έχει εφαρμοστεί πλήρως και δεν δημιουργήθηκε ΡΑΕ (το 2024 καταβάλλεται σχετική προσπάθεια ίδρυσής της), το Υπουργείο Ενέργειας (MEW) ζητά επί του παρόντος την επέκταση του εν λόγω νόμου, δίνοντας παράλληλα στον ιδιωτικό τομέα αποκλειστικότητα στην παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Το προνόμιο της αδειοδότησης διαχειρίζεται το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Ενέργειας και Υδάτων, που προκηρύσσουν διαγωνισμούς κατόπιν εγκρίσεως από το Συμβούλιο Υπουργών. Έτσι, απαιτούνται διοικητικές μεταρρυθμίσεις για μια πιο αποτελεσματική διαδικασία αδειοδότησης. Η απουσία ρυθμιστικού φορέα για τη διαχείριση των αντισυμβαλλομένων και των πολιτικών κινδύνων οδηγεί σε υψηλό κόστος δανεισμού για τις απαιτούμενες επενδύσεις. Η πλήρης εφαρμογή του νόμου 462 και η δημιουργία μιας Ανεξάρτητης Αρχής Ενέργειας αποτελεί το σημαντικότερο βήμα στη μεταρρύθμιση του τομέα. Ο ρυθμιστικός αυτός φορέας θα πρέπει να είναι υπεύθυνος για την αδειοδότηση χωρίς καμία παρέμβαση από την Κεντρική Διοίκηση, προκειμένου να ενθαρρύνει την αποκεντρωμένη παραγωγή ισχύος εντός των ορίων του νόμου. Συμπερασματικά, οι ΑΠΕ αποτελούν μια εφικτή πηγή ενέργειας, λόγω του γεωγραφικού και μετεωρολογικού τοπίου του Λιβάνου.

Σε αντίθεση με τις περισσότερες χώρες της ευρύτερης περιφέρειας, ο Λίβανος διαθέτει σημαντικούς υδάτινους πόρους (επιφανειακά και υπόγεια ύδατα, λόγω βροχοπτώσεων, χιονόπτωσης και μεγάλων αναλογικά ποταμών), οι οποίοι προσδίδουν σπάνιο συγκριτικό πλεονέκτημα στη χώρα, (έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών και σχεδίων, συμπεριλαμβανομένης και της εξαγωγής ύδατος), η οποία κατατάσσεται στην τέταρτη θέση στην περιφέρεια της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής με βάση τους υδάτινους πόρους. Εντούτοις, ο τομέας υδάτων συμβάλλει αρνητικά στο ΑΕΠ, παραμένοντας σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτος και χαρακτηριζόμενος από κακή διαχείριση (χαμηλή αποθηκευτική ικανότητα, μεγάλη ποσότητα ύδατος που χάνεται στη θάλασσα, ανεπαρκής συντήρηση του δικτύου διανομής -40-50% του ύδατος χάνεται μέσω διαρροών- και έλλειψη επίσημου προγράμματος διαχείρισης). Ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες, υπάρχουν ελλείψεις σε αρκετές περιφέρειες.

Οι προκλήσεις του τομέα περιλαμβάνουν:

- Την κακή ποιότητα των υπηρεσιών, ιδίως τη διαλείπουσα παροχή νερού, που παραμένει παρά τη διαθεσιμότητα σχετικά άφθονων υδάτινων πόρων,
- Τον διαχωρισμό αρμοδιοτήτων μεταξύ διαφόρων φορέων, όπως το Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης, που είναι de facto αρμόδιο για τις επενδύσεις και τα Περιφερειακά Ιδρύματα, που είναι αρμόδια για τη λειτουργία και τη συντήρηση δικτύων,
- Την περιορισμένη θεσμική ικανότητα παρέμβασης του δημόσιου τομέα,
- Την πολιτικοποίηση της λήψης αποφάσεων,
- Την απουσία αυτόνομου ρυθμιστικού οργανισμού ύδατος,
- Τις ανεπαρκείς πληροφορίες σχετικά με τους υδάτινους πόρους, τις επιδόσεις του κλάδου και τα περιουσιακά του στοιχεία,
- Το πολύ χαμηλό επίπεδο ογκομέτρησης και την απουσία ογκομετρικών τιμολογίων νερού στον πληθυσμό,
- Το υψηλό επίπεδο απωλειών σε όλο το δίκτυο και
- Την περιορισμένη ανάκτηση κόστους για την παροχή νερού καθώς και καμία ανάκτηση κόστους για την αποχέτευση και την επεξεργασία λυμάτων.

Οι εν λόγω προκλήσεις επιμένουν περισσότερες από δύο δεκαετίες μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου, ενώ ο λιβανικός τομέας ύδρευσης και αποχέτευσης έχει λάβει και συνεχίζει να λαμβάνει σημαντική εξωτερική βοήθεια με τη μορφή επιχορηγήσεων και δανείων με ευνοϊκούς όρους από δυτικούς και Άραβες χορηγούς. Σε θεσμικό επίπεδο το Υπουργικό Συμβούλιο σύστησε επιτροπή για την κατάρτιση Νόμου Υδάτων και πρόκειται να συστήσει όργανο για την εποπτεία της υλοποίησης των σχετικών έργων, το κόστος της αποκατάστασης των δικτύων ύδρευσης της χώρας εκτιμάται σε \$1 δις Η.Π.Α. Για την επίλυση του προβλήματος, με δεδομένα την αυξανόμενη κατανάλωση ύδατος και τα προβλήματα στις υποδομές, καθίσταται απαραίτητη η κατασκευή φραγμάτων (υφίστανται ήδη 30). Η εμπορία μεταλλικού νερού και συσκευασμένου πόσιμου νερού σε μεγάλες πλαστικές φιάλες είναι εξαιρετικά ανθηρή, αν και οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες δεν υπόκεινται σε έλεγχο ποιότητας. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, 79% του πληθυσμού έχει πρόσβαση στο πόσιμο νερό του δικτύου. Ωστόσο, η διαθεσιμότητα του νερού εξαρτάται από την εποχή (7,6 και 13 ώρες / ημέρα το καλοκαίρι και το χειμώνα αντιστοίχως) και τις καιρικές συνθήκες.

Ο τομέας των λυμάτων

Χαρακτηρίζεται από την έλλειψη πολιτικών για την αποχέτευση, τους σταθμούς επεξεργασίας, τη δημογραφική εξέλιξη και την έλλειψη θεσμικού πλαισίου. Επί του παρόντος, μόνο 8% των λυμάτων

της χώρας υποβάλλονται σε επεξεργασία και αναμενόταν έως το 2022, η εκκίνηση 54 εγκαταστάσεων επεξεργασίας (έναντι τεσσάρων σήμερα) και η υιοθέτηση κατάλληλου θεσμικού πλαισίου. Το συνολικό κόστος των έργων αποχετευτικών δικτύων και των σταθμών συλλογής και επεξεργασίας εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε \$3,1 δις Η.Π.Α. και θα χρηματοδοτηθεί εν μέρει από το Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης (μέχρι \$680 εκατ.), τους Δήμους (\$1,15 δις Η.Π.Α.) και το υπόλοιπο ποσό από το κράτος, διεθνείς δωρητές και τον ιδιωτικό τομέα. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ως αποτέλεσμα και της άθλιας κατάστασης του αποχετευτικού συστήματος στη χώρα, το φθινόπωρο του 2022, πλέον εμφανίστηκαν για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες, κρούσματα χολέρας, τα οποία οδήγησαν σε μικρής έκτασης επιδημία, η οποία ταλαιπώρησε τη χώρα για περίπου ένα τετράμηνο, προτού τεθεί υπό έλεγχο.

7.4 Τηλεπικοινωνίες - Τεχνολογίες Πληροφορικής

Τηλεπικοινωνιακή υποδομή

Η αγορά των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών συμμετέχει με 4,7% στο ΑΕΠ και προσδιορίζεται σχεδόν εξολοκλήρου από τις συνιστώσες της σταθερής και κινητής τηλεφωνίας. Πρόσφατα συστάθηκε Ρυθμιστική Αρχή για την οργάνωση του τομέα. Η Αρχή έχει αρχίσει την έκδοση αδειών σε εταιρίες, που ειδικεύονται στους τομείς που δεν εμπίπτουν στο κρατικό μονοπώλιο, όπως η μετάδοση δεδομένων και το διαδίκτυο. Η ποιότητα των υπηρεσιών εξακολουθεί να είναι υπερβολικά ακριβή, με βάση τα διεθνή και περιφερειακά πρότυπα. Η κυβέρνηση έχει χορηγήσει σχετικές άδειες σε πέντε διεθνείς εταιρίες για τη δημιουργία τηλεφωνικών κέντρων. Η υποδομή των τηλεπικοινωνιών εκτιμάται ότι χρειάζεται επενδύσεις \$500 εκατ. δολ. Η.Π.Α., προκειμένου να τονωθεί η αγορά της τεχνολογίας των πληροφοριών. Ο Λίβανος επικοινωνεί με το εξωτερικό μέσω δύο δορυφορικών σταθμών και δύο υποθαλάσσιων καλωδίων (προς το Ηνωμένο Βασίλειο μέσω Κύπρου και προς την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες, μέσω Tartous Συρίας).

Κινητή τηλεφωνία/Διαδίκτυο

Υπάρχουν δύο φορείς παροχής κινητής τηλεφωνίας, η αμιγώς λιβανική Touch η οποία ηγείται της αγοράς (53% των συνδρομητών) και η Alfa Telecommunications. Οι τιμές αμοιότροπων των εταιριών είναι οι υψηλότερες μεταξύ των αραβικών κρατών και από τις υψηλότερες διεθνώς (οι υψηλότερες τιμές στις προπληρωμένες κάρτες που αντιπροσωπεύουν 75% των χρηστών).

Όσον αφορά στο διαδίκτυο, η προσφορά είναι ανεπαρκής είτε σε ποσότητα ή σε ποιότητα. Η τρέχουσα υποδομή του διαδικτύου δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ιδιωτών καταναλωτών, πολύ δε περισσότερο των εταιριών και της λειτουργίας της οικονομίας. Υφίσταται έλλειψη στην ανάπτυξη και επέκταση των υποδομών και το κόστος των πακέτων, που προσφέρονται είναι υψηλό. Η μέση ταχύτητα σύνδεσης στο διαδίκτυο είναι 1,7 Mbps (Αίγυπτος: 4,0, Ιορδανία: 4,3 Mbps). Για να αντιμετωπιστεί αυτό το μεγάλο κενό, το Υπουργείο Τηλεπικοινωνιών συνέταξε σχέδιο τριών φάσεων για να οδηγήσει τη χώρα στην ευρυζωνική εποχή. Κοινοπραξία της Alcatel - Lucent και της λιβανικής εταιρίας CET ανέλαβε την ανάπτυξη 4.500 χλμ. οπτικών ινών. Η κρατική εταιρία OGERO, η οποία κατέχει, με συντηρητικούς υπολογισμούς, μερίδιο 60% στην παροχή υπηρεσιών Διαδικτύου και διατηρεί δεσποζουσα θέση στην αγορά, προχώρησε σε διαγωνισμό για την αντικατάσταση των καλωδίων χαλκού με οπτικές ίνες. Το έργο, παραδοτέο εντός τετραετίας και προϋπολογισμού \$ 283 εκατ. δολαρίων Η.Π.Α., δόθηκε σε κοινοπραξία εγχωρίων εταιριών και της φινλανδικής Nokia, της κινεζικής Huawei και της αμερικανικής Calix Inc. Εντούτοις και παρά τις επανειλημμένες ανακοινώσεις του Υπουργείου Τηλεπικοινωνιών αναφορικά με το σχέδιο δράσης Lebanon 2020 Digital Telecom Vision, η ανταγωνιστικότητα της χώρας είναι σε χαμηλά επίπεδα και βάσει του δείκτη ανταγωνιστικότητας στην αγορά της κινητής τηλεφωνίας από τις 19 αραβικές χώρες που

περιλαμβάνονται στη σχετική μελέτη η χώρα είναι στη 17η θέση, προηγούμενη της Συρίας και της Λιβύης. Οι ελλείψεις και ανεπαρκείς υποδομές του τομέα τηλεπικοινωνιών παρεμποδίζουν την ποιότητα και την ταχύτητα των συνδέσεων. Οι εγκατεστημένες οπτικές ίνες πάντως ξεκίνησαν το 2020 να λειτουργούν σε κάποιες περιοχές της χώρας.

7.5 Μεταφορές

Ο πόλεμος στη Συρία έχει διαταράξει ή εκτρέψει τις παραδοσιακές εμπορικές οδούς (εκτιμάται ότι οι λιβανικές εξαγωγές κατά 24% περίπου διέρχονται από τη Συρία, 6% των οποίων προορίζονται για τη Συρία, ενώ το υπόλοιπο διαμετακομίζεται σε άλλες γειτονικές χώρες). Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι δυσχέρειες, που έχουν προκληθεί στη μεταφορά των λιβανικών προϊόντων -όσον αφορά στο κόστος, το χρόνο παράδοσης και την ασφάλεια των εμπορευμάτων- τα οποία κυρίως εξάγονται στη Σαουδική Αραβία και στη συνέχεια διοχετεύονται στις υπόλοιπες αγορές των χωρών του Κόλπου έχουν ξεκινήσει ναυτιλιακά και αεροπορικά δρομολόγια. Οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ο σημαντικότερος τρόπος μεταφοράς για το εξωτερικό εμπόριο και σχεδόν όλα τα εισαγόμενα και εξαγόμενα εμπορεύματα μεταφέρονται μέσω του λιμένα Βηρυτού. Το οδικό δίκτυο, παρά το γεγονός ότι είναι εκτεταμένο και 95% των δρόμων είναι ασφαλτοστρωμένο, είναι κακής ποιότητας, υπερφορτωμένο και χωρίς καμία δημόσια συγκοινωνία.

Ναυτιλία

Οι λιμενικές υποδομές συγκεντρώνονται κυρίως στον λιμένα Βηρυτού, στον οποίο πραγματοποιούνται σχεδόν όλες οι μεταφορές εμπορευματοκιβωτίων και εξυπηρετείται το μεγαλύτερο μερίδιο των εισαγωγών, ακολουθούμενο από το λιμάνι της Τρίπολης. Οι υπόλοιπες λιμενικές δραστηριότητες κατανέμονται μεταξύ των λιμένων της Τρίπολης, Σιδώνας, Jounieh και Chekka. Σημαντικές επενδύσεις για την αποκατάσταση και την ανάπτυξη έχουν ήδη υλοποιηθεί στο λιμένα Βηρυτού, ενώ πρόγραμμα εκσυγχρονισμού ξεκίνησε για το λιμάνι της Τρίπολης. Δεδομένης της στρατηγικής σημασίας της θέσης της χώρας στην Ανατολική Μεσόγειο και μεταξύ τριών ηπείρων πρόκειται για εν δυνάμει ανθηρή επιχείρηση.

Λιμένας Βηρυτού – Έκρηξη 4/8/2020 – Σχέδια ανασυγκρότησης

Ο εν λόγω λιμένας που θεωρείται ο τρίτος καλύτερος στην περιοχή τα Μ. Ανατολής, διαθέτει : Ιδιωτική εφοδιαστική ελεύθερη ζώνη, συνολική χωρητικότητα σχεδόν 6 εκ τόνοι / έτος και σχεδόν 1 εκατομμύριο TEU / έτος. Εξυπηρετεί περ. 3 χιλιάδες πλοία / έτος ενώ η αποβάθρα 16 είναι συνολικού μήκους 600 μέτρων και βυθίσματος 15,5 μέτρων. Ο νέος τερματικός σταθμός εμπορευματοκιβωτίων (αποβάθρα 16 Extension ανατολικά) διαθέτει μήκος 500 μέτρων και βύθισμα 16,5 μέτρων. Έκταση: 200.000 τ.μ. Συνολική Χωρητικότητα = 700.000 TEU / έτος.

Στις 4 Αυγούστου 2020, περίπου 2.750 τόνοι νιτρικού αμμωνίου εξερράγησαν ενώ η έκρηξη ήταν η 6η μεγαλύτερη, μη πυρηνική, στην ιστορία, φόνευσε σχεδόν 200 πολίτες, τραυμάτισε περισσότερους από 6.500 και δημιούργησε περίπου 300.000 άστεγους. Μετά την έκρηξη, πολλές χώρες επέδειξαν ενδιαφέρον για συμμετοχή στην ανοικοδόμηση του λιμένα Βηρυτού. Η ανοικοδόμηση του λιμένα, που έχει επαναλάβει, εν μέρει, κάποιες δραστηριότητες, αποτελεί προτεραιότητα για τον Λίβανο, καθώς αποτελεί το κύριο σημείο πρόσβασης για τις εισαγωγές, από τις οποίες εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η χώρα. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει ήδη εκτιμήσει ότι οι οικονομικές απώλειες στον τομέα των μεταφορών και στις λιμενικές εισπράξεις, που θα κυμαίνονται μεταξύ 580 και 710 εκ. δολαρίων, επιπλέον του κόστους ανοικοδόμησης. Ο λιμένας Βηρυτού συγκαταλέγεται μεταξύ των 10 πιο σημαντικών λιμένων της Μεσογείου και θεωρείται από καιρό η πύλη προς τη Μέση Ανατολή. Τόσο περιφερειακά όσο και διεθνείς δυνάμεις είναι μεταξύ των διεκδικητών:

- Το Κουβέιτ πρόσφερε τη βοήθειά του για επανεκκίνηση επιχειρήσεων στο λιμάνι και δεσμεύθηκε να ανοικοδομήσει το μεγάλο σιλό σιταριού του, το οποίο χρηματοδοτήθηκε αρχικά από ένα ταμείο ανάπτυξης του Κουβέιτ το 1969.
- Η Κίνα ενδιαφέρεται να συμμετάσχει. Καθώς οι κινεζικές εταιρίες ασκούν έλεγχο σε πολλά λιμάνια της περιοχής - όπως η Αλεξάνδρεια στην Αίγυπτο, η Χάιφα στο Ισραήλ και ο Πειραιάς - η εξασφάλιση βάσης στο Λίβανο θα μπορούσε να εδραιώσει την κυριαρχία της Κίνας στις θαλάσσιες εμπορικές οδούς της Ανατολικής Μεσογείου. Η Κινεζική China Harbour έχει ήδη εργαστεί για την αποκατάσταση του λιμένα Τρίπολης για να το προετοιμάσει για να δεχτεί όλους τους τύπους πλοίων, ειδικά VLCC, ενώ δημιούργησε αγκυροβόλιο για την υποδοχή εμπορευματοκιβωτίων, εξοπλισμένο με προηγμένους κινεζικούς γερανούς ικανούς να μεταφορτώνουν περισσότερα από 700 εμπορευματοκιβώτια την ημέρα ή 480.000 εμπορευματοκιβώτια ετησίως).
- Η Γαλλία είναι η πρώτη χώρα που έχει εκφράσει την προθυμία της να ανοικοδομήσει το λιμένα Βηρυτού. Πράγματι, ο Διευθύνων Σύμβουλος της CMA CGM, Γαλλο/Λιβανέζος κ. R. Saadé, είχε ταξιδέψει στην πρωτεύουσα του Λιβάνου μαζί με τον Πρόεδρο Macron. Πριν από την έκρηξη, ο γαλλικός παγκόσμιος ναυτιλιακός όμιλος ήταν ήδη ο πρωταρχικός ενδιαφερόμενος του διαγωνισμού 2021 για την διαχείριση του τερματικού σταθμού εμπορευματοκιβωτίων. Συνολικά, η Γαλλία ξεχωρίζει αναμφισβήτητα ως η φυσική επιλογή λόγω των ιστορικών και πολιτιστικών δεσμών της με τον Λίβανο και τις Γάλλο-λιβανικές ρίζες της CMA CGM.
- Το ενδιαφέρον της Τουρκίας για το λιμένα Βηρυτού, που εκφράστηκε στις 8 Αυγ 2021, αυξάνει περαιτέρω την πιθανότητα χρηματοδότησης από την Γαλλία για την ανοικοδόμηση.

Σε κάθε περίπτωση η ανοικοδόμηση του Λιμένα θα είναι μια μακρά διαδικασία, ενώ, συγκλίνουσες πληροφορίες από εδώ πηγές συνηγορούν στην Γαλλική προτεραιότητα στο θέμα αυτό, με πιθανή μάλιστα συμμετοχή των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων μέσω του Dubai Ports World, (επίσημης αρχής διαχείρισης Λιμένα Ντουμπάι), μιας εκ των πλέον αναγνωρίσιμων παγκοσμίως. Τέλος, τον Νοέμβριο 2021 η Εταιρεία διαχείρισης και λειτουργίας του Λιμένα Βηρυτού προκήρυξε διεθνή πρόσκληση υποβολής προσφορών για τη Διαχείριση, Λειτουργία και Συντήρηση του Τερματικού Σταθμού Εμπορευματοκιβωτίων στο Λιμένα Βηρυτού, ο οποίος και κατακυρώθηκε στην CMA CGM.

Τα στοιχεία για το 2023

Τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα ο λιμένας της Βηρυτού δείχνουν ότι το λιμάνι επεξεργάστηκε 5,41 εκατομμύρια τόνους εμπορευμάτων το 2023, αποτελώντας αύξηση 5% από 5,15 εκατ. τόνους εμπορευμάτων το 2022. Τα εισαγόμενα φορτία ανήλθαν σε 4,42 εκατ. τόνους το 2023, αυξημένα κατά 5,6% από 4,2 εκατ. τόνους το προηγούμενο έτος, και αντιπροσώπευαν το 81,8% των συνολικών επεξεργασμένων φορτίων. Επιπλέον, ο όγκος του εξαγόμενου φορτίου ανήλθε σε 982.000 τόνους το 2023, παρουσιάζοντας αύξηση 2,2% από 961.000 τόνους το 2022, και αντιπροσώπευε το 18,2% του συνολικού φορτίου κατά την καλυπτόμενη περίοδο. Συνολικά 1.371 πλοία έδεσαν στο λιμάνι το 2023, αποτελώντας αύξηση 15% από 1.193 πλοία το προηγούμενο έτος. Ο λιμένας διακίνησε 487.000 τόνους εμπορευμάτων τον Δεκέμβριο του 2023, σημειώνοντας αύξηση κατά 19,4% από 408.000 τόνους τον Νοέμβριο του 2023.

Λιμένας Τρίπολης

Ο λιμένας Τρίπολης είναι το δεύτερο λιμάνι του Λιβάνου μετά το λιμάνι της Βηρυτού. Έχει κατά προσέγγιση έκταση 3 εκ. m², με υδάτινη επιφάνεια 2.2 εκ m², και χερσαία έκταση 320.000 m². Το λιμάνι έχει επί του παρόντος μία αποβάθρα και 8 θέσεις με βάθη που κυμαίνονται από 8 έως 10 μέτρα, ενώ υποδέχεται περίπου 450 πλοία κάθε χρόνο, κατά μέσο όρο 37 πλοία το μήνα. Τα

περισσότερα πλοία μεταφέρουν γενικά εμπορεύματα ξηράς απόρριψης, όπως σίδηρο, ξύλο, ζάχαρη, διάφορα είδη οσπρίων, θραύσματα σιδήρου, οχήματα και υλικά κατασκευών. Το λιμάνι της Τρίπολης περιέχει επίσης μια ελεύθερη ζώνη με εμβαδόν 150.000 m². Το λιμάνι βρίσκεται σε φάση επέκτασης, όπου κατασκευάζεται ένα νέο αγκυροβόλιο μήκους 600 μέτρων για εμπόριο εμπορευματοκιβωτίων, με εμβαδόν ζώνης 1.200.000 m². Αυτή ακριβώς η ζώνη έχει εγκριθεί από το κοινοβούλιο του Λιβάνου ως ελεύθερη οικονομική ζώνη. Εξυπηρετεί κυρίως τις αγορές του Ιράκ, και της Ιορδανίας. Μέσω του λιμένα διακινείται περίπου 6% των λιβανικών εξαγωγών. Ο λιμένας της Τρίπολης (ΡοΤ) έχει επιλεγεί ως κύριος τερματικός σταθμός στην Ανατολική Μεσόγειο για δύο από τις θαλάσσιες διαδρομές της CMA CGM, εκ των μεγαλύτερων ναυτιλιακών εταιριών του κόσμου. Αυτό θα αυξήσει σταδιακά τον αριθμό των πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων κάθε μήνα κατά 83% σε 22 πλοία, σύμφωνα με την Λιμενική Αρχή της Τρίπολης, ενώ η CMA-CGM θα χρησιμοποιεί το λιμάνι για τοπικά φορτία αλλά και για μεταφορτώσεις και βέβαια ως κόμβο εφοδιαστικής αλυσίδας. Η CMA CGM με έδρα τη Μασσαλία εξυπηρετεί 420 λιμάνια παγκοσμίως και λειτουργεί στόλο συνολικά 502 πλοίων. Ιδρύθηκε δε από τον Jacques Saadé, ο οποίος ήταν Γαλλολιβανέζος επιχειρηματίας.

Παράλληλα, ο λιμένας της Τρίπολης επεξεργάστηκε 3,615 εκατ. τόνους εμπορευμάτων το 2023, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 1,1% ή 38.000 τόνους από 3,58 εκατ. τόνους το 2022. Τα εισαγόμενα φορτία ανήλθαν σε 1,71 εκατ. τόνους το 2023, μειωμένα κατά 16,4% από 2,05 εκατ. τόνους το προηγούμενο έτος και αντιπροσώπευαν το 47,3% της εμπορευματικής δραστηριότητας κατά την καλυπτόμενη περίοδο. Παράλληλα, ο όγκος του εξαγόμενου φορτίου ανήλθε σε 1,91 εκατ. τόνους το 2023, αποτελώντας αύξηση κατά 24,4% από 1.532.000 τόνους το 2022, και αντιπροσώπευε το 52,7% της συνολικής εμπορευματικής δραστηριότητας κατά την καλυπτόμενη περίοδο. Συνολικά, 837 πλοία έδεσαν στο λιμάνι το 2023, αποτελώντας μείωση 5,4% από τα 885 πλοία το 2022.

Σιδηροδρομικό δίκτυο

Δεν υπάρχει σιδηροδρομικό δίκτυο στο Λίβανο. Σχέδιο για την κατασκευή ενός σιδηροδρομικού δικτύου είναι επί του παρόντος στη φάση μελέτης σκοπιμότητας και έχει λάβει την αρχική έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Αεροπορικές μεταφορές

Εκτός από το διεθνές αεροδρόμιο Βηρυτού (Rafik Hariri διεθνές αεροδρόμιο), το οποίο κατασκευάστηκε το 2002 με δυναμικό εξυπηρέτησης 6 εκατ. επιβατών, ετησίως, υπάρχουν στη χώρα δύο μικρά αεροδρόμια στρατιωτικής λειτουργίας. Το πρώτο εκτιμάται ότι και, υπό τις παρούσες δύσκολες συνθήκες, λειτουργεί πλέον στα όρια του. Ο σχεδιασμός της Γενικής Διεύθυνσης Πολιτικής Αεροπορίας προβλέπει το σταδιακό διπλασιασμό -εντός πενταετίας- της χωρητικότητας του αερολιμένα ώστε να υποδέχεται 12 εκατ. επιβάτες ετησίως και 20 εκατ. μέχρι το 2030, και το έργο είναι στο στάδιο προπαρασκευής. Στο πλαίσιο αυτό το 2017 υπεγράφη Μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Δημοσίων Έργων και της εταιρίας Middle East Airlines sal (M.E.A.) για την κατάρτιση Σχεδίου Δράσης για την επέκταση του αεροδρομίου (διπλασιασμός της χωρητικότητας, ανέγερση νέου σταθμού, επέκταση υφιστάμενων βοηθητικών χώρων). Η εν λόγω εταιρία, η οποία έχει ως αποκλειστικό μέτοχο την Κεντρική Τράπεζα (Banque du Liban), χρηματοδότησε τη σχετική μελέτη. Παρά της έντονες παρεμβάσεις της Αντιπροσωπείας Ε.Ε. προς τις λιβανικές αρχές για τη σύσταση ανεξάρτητης αρχής Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, σύμφωνα με τις προδιαγραφές ασφαλείας του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (International Civil Aviation Organization, ICAO) και εν ολίγοις την εφαρμογή του νόμου 481/2002, δεν υπήρξε περαιτέρω εξέλιξη. Ο αεροπορικός στόλος του Λιβάνου απαρτίζεται από δύο εταιρίες: τον εθνικό αερομεταφορέα Middle East Airlines sal -MEA- που καταλαμβάνει 35% της αγοράς των αεροπορικών μεταφορών, συνδέοντας απευθείας τη χώρα με προορισμούς στην Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και τη Δυτική Αφρική και την ιδιωτική εταιρία εμπορευματικών μεταφορών Transmediterranean Airways Airways (T.M.A.). Η M.E.A. συμμετέχει στο

διεθνές δίκτυο SkyTeam. Η εν λόγω αεροπορική συνεργασία εκτιμάται ότι θα αυξήσει τα έσοδα του λιβανικού αερομεταφορέα κατά 10 έως 15%. Η ΜΕΑ υπέγραψε (6/2019) παραγγελία για 15 συνολικά αεροσκάφη, συμπεριλαμβανομένων 11 A321neo και 4 A321XLR, με τις παραδόσεις να ξεκινούν από τις αρχές 2020. Ο υπάρχων στόλος της ΜΕΑ αποτελείται από 20 αεροσκάφη Airbus. Το ενοποιημένο δίκτυο διαδρομών του εθνικού αερομεταφορέα του Λιβάνου θεωρείται ότι καλύπτει 1.150 προορισμούς σε 177 χώρες.

Χερσαίες μεταφορές

Το κύριο οδικό δίκτυο, το οποίο ανέρχεται σε 6.500 περίπου χλμ., είναι σε πολύ κακή κατάσταση. Αυτό οφείλεται κυρίως στην έλλειψη συντήρησης των δρόμων, το μεγάλο στόλο οχημάτων και την έλλειψη δημόσιων και ιδιωτικών χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων. Όσον αφορά τον στόλο των οχημάτων, αποτελείται κυρίως από ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητα (σύμφωνα με εκτιμήσεις ανέρχονται σε περίπου 2 εκ., τα μισά εκ των οποίων κυκλοφορούν καθημερινά στη Βηρυτό και την ευρύτερη περιοχή, μέσος όρος ένα αυτοκίνητο/δύο κατοίκους). Αποτελεσματικό δίκτυο δημοσίων μεταφορών απουσιάζει.

7.6 Ελεύθερες Ζώνες

Στο Αεροδρόμιο Βηρυτού και στους λιμένες της χώρας λειτουργούν ελεύθερες ζώνες. Η ζώνη στον λιμένα Βηρυτού είναι η μεγαλύτερη, καλύπτει έκταση 85.000 τ.μ. και έχει επεκταθεί κατά 30.000 τ.μ.. Στη ζώνη -απαλλάσσεται από δασμούς και ΦΠΑ- λειτουργούν μόνο μεγάλες βιομηχανικές μονάδες και ορισμένες εμπορικές επιχειρήσεις (duty free). Στη βιομηχανική περιοχή διατηρούνται 156 αποθήκες κορεσμένες σε ποσοστό 95%. Επιπλέον, από το 2007, εγκαινιάστηκε στο λιμένα Βηρυτού ελεύθερη ζώνη για εταιρίες ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης και ανεφοδιασμού (logistics) στοχεύοντας να εξελιχθεί σε περιφερειακό κέντρο διανομής και, συνεπώς, να προσελκύσει διεθνείς εταιρίες, να αναπτύξει συνδυσασμένες εναέριες και θαλάσσιες μεταφορές (Άπω Ανατολή-Βηρυτός θαλάσσιες και Βηρυτός-Ευρώπη εναέριες) και να μειώσει το κόστος των αεροπορικών εμπορευματικών μεταφορών. Νομοσχέδιο, ψηφισμένο το 2008, προβλέπει τη δημιουργία ειδικής οικονομικής ζώνης στην Τρίπολη, με στόχο τη μεγέθυνση της οικονομίας της πόλης και της ευρύτερης περιοχής με τη δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου, εφόσον οι εταιρίες μπορούν να επωφεληθούν από τη στρατηγική θέση της Τρίπολης στο περιφερειακό εμπόριο, δεδομένου ότι είναι λιμάνι κοντά στη Συρία και, όπως προαναφέρθηκε, εξυπηρετεί χώρες της ευρύτερης περιφέρειας.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΛΙΒΑΝΟΥ 2023

1. Επιτελική Σύνοψη¹

¹ (πηγή: στοιχεία Υπουργείου Οικονομικών Λιβάνου και Παγκόσμιας Τράπεζας)

Μετά από τέσσερα χρόνια απότομης οικονομικής συρρίκνωσης, που ισοδυναμεί με απώλεια του 33,7% του πραγματικού ΑΕΠ μεταξύ 2018-2022 και σηματοδοτεί ίσως την χειρότερη οικονομική ύφεση στη σύγχρονη ιστορία, ο ρυθμός συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στον Λίβανο, επιβραδύνθηκε στο 0,2% το 2023. Πριν από την πολεμική σύγκρουση, ένα χαμηλό ποσοστό οικονομικής ανάπτυξης της τάξης του 0,2% προβλεπόταν για το 2023, εν μέρει λόγω των σημαντικών τουριστικών εισπράξεων κατά τους πρώτους 9 μήνες του παρελθόντος έτους. Η συνεχιζόμενη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται κυρίως ακριβώς στο απότομο σοκ στις τουριστικές δαπάνες, που υπονομεύει την αύξηση της κατανάλωσης, επιδεινώνεται από τη μειωμένη επιχειρηματική δραστηριότητα και τη διακοπή της εμπορικής δραστηριότητας, λόγω του ξεσπάσματος του πολέμου στη Γάζα και της περιφερειακής του επέκτασης στο Νότιο Λίβανο. Οι εν λόγω εξελίξεις σημειώθηκαν κυρίως το 4ο τρίμηνο του 2023.

Από την άλλη πλευρά, τα αυξημένα έσοδα, που προκύπτουν από τη διόρθωση που επέβαλε η κεντρική τράπεζα της χώρας στις διάφορες συναλλαγματικές ισοτιμίες που χρησιμοποιούνταν για τα τελωνεία και τους φόρους, σε συνδυασμό με ορισμένους περιορισμούς των δημοσίων δαπανών, ελλείψει νομισματικής χρηματοδότησης (η οποία σταμάτησε υπό τη νέα διοίκηση της Τράπεζας του Λιβάνου τον περασμένο Αύγουστο), οδήγησε σε δημοσιονομικό πλεόνασμα 0,5% του ΑΕΠ για το 2023. Τα έσοδα εκτιμάται ότι έχουν αυξηθεί από το 6,1% του ΑΕΠ το 2022 σε 15,3% του ΑΕΠ το 2023, χάρη στα μέτρα κινητοποίησης των εσόδων στον προϋπολογισμό του 2022, που υλοποιήθηκαν το 2023 και στην απόφαση να εισπράξουν λιμενικά τέλη και τέλη αερολιμένων σε δολάρια ΗΠΑ από το 2023. Όπως προαναφέρθηκε, η διακοπή από πλευράς -της έστω προσωρινής- νέας διοίκησης της BdL, μετά από δεκαετίες νομισματικής χρηματοδότησης του κρατικού προϋπολογισμού, το δεύτερο εξάμηνο του 2023, στήριξε σημαντικά το συνολικό δημοσιονομικό και πρωτογενές πλεόνασμα. Το Κοινοβούλιο επικύρωσε τον κρατικό προϋπολογισμό τον Φεβρουάριο του 2024, εντός της συνταγματικής προθεσμίας, για πρώτη φορά εδώ και δύο δεκαετίες. Ο κυβερνητικός προϋπολογισμός του 2024 προβλέπει μηδενικό δημοσιονομικό ισοζύγιο, με έσοδα και δαπάνες να ανέρχονται στο 17,3% του ΑΕΠ. Το δημοσιονομικό ισοζύγιο, ωστόσο, δεν λαμβάνει υπόψη παρελθούσες ληξιπρόθεσμες οφειλές και τα δάνεια της κυβέρνησης σε ξένο νόμισμα. Στην ουσία του ζητήματος, διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί αναφέρουν συχνά ότι ο προϋπολογισμός του 2024 αντιπροσωπεύει μια χαμένη ευκαιρία να θεσπιστεί η αναγκαία συνολική αλλαγή στις ανεπαρκείς διαδικασίες του προϋπολογισμού και της δημοσιονομικής πολιτικής. Ο επικυρωμένος προϋπολογισμός παραμένει ένας απλό άθροισμα του κόστους των εισροών των διαφόρων υπουργείων και μια συλλογή φορολογικών εσόδων, καθώς τα φορολογικά έσοδα αποτελούν το 79% των συνολικών εσόδων, εκ των οποίων το 76% είναι έμμεσοι φόροι. Αφού έχασε πάνω από το 98% του αξίας του από την έναρξη της κρίσης, η λιβανική λίρα έχει σταθεροποιηθεί σε συναλλαγματική ισοτιμία που ισούται με 89,700 LBP(λ.λ.)/US\$ από το μέσα του 2023, παράλληλα με την αλλαγή της Διοίκησης της BdL. Η σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας οφείλεται κατά κύριο λόγο: (i) στην σταδιακή διακοπή της λειτουργίας της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Sayrafa (η κύρια πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για παρεμβάσεις σε συνάλλαγμα από την κεντρική τράπεζα) από τον Ιούλιο του 2023, (ii) στην αύξηση των εισροών συναλλάγματος από τον τουρισμό και τα εμβάσματα για το μεγαλύτερο διάστημα του 2023, και (iii) στη μείωση της κυκλοφορίας τοπικού νομίσματος, που διευκόλυνε τις πιέσεις στην συναλλαγματική ισοτιμία. Τα ακαθάριστα αποθεματικά της κεντρικής τράπεζας (ρευστά διαθέσιμα) αυξήθηκαν κατά 883 εκατ. δολάρια ΗΠΑ τους τελευταίους πέντε μήνες του 2023, κυρίως λόγω της παύσης της πλατφόρμας Sayrafa και τις αγορές της BdL για την προμήθεια US\$ από τις εισροές ξένου συναλλάγματος. Ο πληθωρισμός επιταχύνθηκε στο 221,3% το 2023, κυρίως λόγω της απότομης υποτίμησης του τοπικού νομίσματος της λιβανικής λίρας κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023. Η σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας το δεύτερο εξάμηνο του 2023 έχει, ωστόσο, επιφέρει, σταθερή μείωση του πληθωρισμού από μήνα σε μήνα, κατά μέσο όρο ύψους 1,2% μεταξύ Αυγούστου και Δεκεμβρίου 2023 (εξαιρουμένου του Οκτωβρίου, οπότε σημειώθηκε υπερ-εξαπλάσια αύξηση της συνιστώσας του ΔTK για την εκπαίδευση). Το ανωτέρω στοιχείο στηρίζει θετικά τις προοπτικές ως προς την επιβράδυνση του πληθωρισμού το 2024. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εκτιμάται ότι έχει μειωθεί στο 11% του ΑΕΠ το 2023, μετά από μια δραματική αύξηση στο 32,7% του ΑΕΠ το 2022. Η εκτιμώμενη συρρίκνωση του ελλείμματος, από 6,9 δις δολάρια ΗΠΑ το 2022 σε 2 δις δολάρια ΗΠΑ το 2023, οφείλεται στη συρρίκνωση του εμπορικού ελλείμματος. Σύμφωνα με στοιχεία της τελωνειακής αρχής της χώρας, οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 9,4% στο 7μηνο 2023. Πλεόνασμα της τάξεως του 10% του ΑΕΠ στο εμπόριο υπηρεσιών, το οποίο οφείλεται κυρίως στις αυξημένες εισπράξεις από τον τουρισμό κατά τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2023, συνέβαλε επίσης στο χαμηλότερο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου.

Ο τραπεζικός τομέας παραμένει αφερέγγυος, καθώς οι οικονομικές απώλειες στο τραπεζικό σύστημα υπερβαίνουν τα 73 δις δολάρια ΗΠΑ, που ισοδυναμούν με τέσσερις φορές το ΑΕΠ το 2023. Οι αποκλίνουσες απόψεις μεταξύ των βασικών ενδιαφερομένων μερών, σχετικά με τον τρόπο κατανομής των οικονομικών απωλειών, παραμένει το κύριο εμπόδιο για την επίτευξη συμφωνίας σχετικά με μια δίκαιη τραπεζική εξυγίανση. Οι καθυστερήσεις στην αναγνώριση του μεγέθους του προβλήματος της λιβανικής οικονομίας και στην εξεύρεση λύσεων για τη βιώσιμη κατανομή των οικονομικών ζημιών επιδεινώνει τις απώλειες σε ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο.

Αναλυτικότερα

Ο Λίβανος κατατάσσεται στην τρίτη θέση μεταξύ των χωρών με την χειρότερη οικονομία, σύμφωνα με τον δείκτη Hanke Poverty Index (HAMI 2023), μετά την Αργεντινή και τη Βενεζουέλα και πριν από τη Συρία, με κυριότερο αίτιο τον πληθωρισμό. Η λιβανική οικονομία στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον τομέα των υπηρεσιών (75,4% του ΑΕΠ). Επικεντρώνεται σε περιορισμένο αριθμό κλάδων, κυρίως τριτογενούς τομέα: τραπεζικός, ασφαλιστικός, ακινήτων, τουρισμού, υγείας και εκπαίδευσης. Λειτουργεί σε συνθήκες οικονομίας της αγοράς, με το κόστος των περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών να καθορίζεται από την προσφορά και τη ζήτηση. Ο γεωργικός τομέας, αν και σημαντικός, βαίνει φθίνων. Σημειώνεται ότι καταβάλλεται μία προσπάθεια εκσυγχρονισμού του, μέσω συμμετοχής σε διάφορα χρηματοδοτικά εργαλεία και προγράμματα για μικρομεσαίες αγροτικές επιχειρήσεις. Η χώρα είναι δομικός εισαγωγέας, σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένος από τις εισαγωγές τροφίμων και καυσίμων. Λόγω της εξάρτησης από τις εισαγωγές και τις υπηρεσίες, η οικονομία είναι ιδιαίτερα ευεπηρεάστη από τις περιφερειακές και διεθνείς εντάσεις και κρίσεις. Η οικονομική ανάπτυξη του Λιβάνου, που επιβραδύνθηκε από το 2011 μετά την Αραβική Άνοιξη, την σύγκρουση στη Συρία και τις εσωτερικές πολιτικές εντάσεις, παρουσίασε απότομη επιδείνωση μετά το 2019. Οι οικονομικές και χρηματοπιστωτικές δυσκολίες αναμίχθηκαν με πολιτική κρίση και πυροδότησαν έντονες κοινωνικές διαμαρτυρίες. Μάλιστα, όπως έχουν τα πράγματα σήμερα, η οικονομική κρίση του Λιβάνου θεωρείται βαθύτερη και μεγαλύτερη από τις περισσότερες οικονομικές κρίσεις, όπως προειδοποίησαν και οι οικονομολόγοι της Παγκόσμιας Τράπεζας στην τελευταία έκθεση του Lebanon Economic Monitor (εαρινό εξάμηνο του 2023).

Συνεπώς, ο πρωτογενής, ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας παρέμειναν υπό πίεση, παρά το σταδιακό άνοιγμα από την πανδημία, επιβεβαιώνοντας την πραγματική συρρίκνωση της οικονομίας για πέμπτη συνεχή χρονιά, σε μια περίοδο που οι περισσότερες χώρες σε όλο τον κόσμο και σχεδόν όλες οι χώρες της περιοχής MENA, ανέφεραν θετική ανάπτυξη από την χαμηλή βάση του 2019.

Ακόμη, διάσωση του χρηματοπιστωτικού τομέα δεν κρίνεται βιώσιμη, καθώς απλώς δεν υπάρχουν επαρκή δημόσια κεφάλαια: τα δημόσια περιουσιακά στοιχεία αξίζουν μόνο ένα κλάσμα των εκτιμώμενων οικονομικών απωλειών και τα πιθανά έσοδα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο είναι ακόμη πολύ αβέβαια και θα διαπιστωθούν σε βάθος ετών. Η διάσωση του χρηματοπιστωτικού τομέα δεν είναι επίσης δίκαιη, καθώς η απαίτηση από το δημόσιο να αποζημιώσει τους κατόχους μετοχών των τραπεζών και τους πλούσιους καταθέτες θα σήμαινε ανακατανομή του πλούτου, από τα φτωχότερα στα πλουσιότερα νοικοκυριά (περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού της χώρας, ο οποίος βαίνει μειούμενος, λόγω της διαφυγής των κατοίκων στο εξωτερικό, ενώ τουλάχιστον το 20% αυτού εκτιμάται ότι ζει κάτω από το όριο της φτώχειας).

Εξάλλου, τίποτε δεν άλλαξε το 2023, σε σχέση με το 2022, αναφορικά με τις μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές αδυναμίες του Λιβάνου, που περιλαμβάνουν υποδομές χαμηλής ποιότητας - δυσλειτουργικό τομέα ηλεκτρικής ενέργειας με συνεχιζόμενες διακοπές ρεύματος σε ολόκληρη τη χώρα, προβληματικό τομέα υγείας με σοβαρές ελλείψεις φαρμάκων, ελλείψεις ύδρευσης και ανεπαρκή διαχείριση στερεών αποβλήτων και λυμάτων - καθώς και αδύναμη δημόσια οικονομική

διαχείριση, μεγάλες μακροοικονομικές ανισορροπίες και περαιτέρω επιδείνωση των κοινωνικών δεικτών. Μία αξιόπιστη στρατηγική εξυγίανσης θα πρέπει να εφαρμόζει τις αρχές της ισότητας και της δικαιοσύνης για την προστασία των φορολογουμένων και των μικρών καταθετών, που, μέχρι στιγμής, έχουν επωμιστεί το μεγαλύτερο βάρος της κρίσης. Αυτό ευθυγραμμίζεται με τη διεθνή βέλτιστη πρακτική για την εξυγίανση του χρηματοπιστωτικού τομέα, η οποία απαιτεί την αναγνώριση και αντιμετώπιση των μεγάλων ζημιών του εν λόγω τομέα εκ των προτέρων, το σεβασμό της ιεραρχίας των απαιτήσεων των πιστωτών, την προστασία των μικρών καταθετών και την αποφυγή προσφυγής σε δημόσιους πόρους. Η ανωτέρω λύση διάσωσης μαζί με ολοκληρωμένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, αποτελεί την μόνη ρεαλιστική επιλογή για τον Λίβανο, ώστε να γυρίσει σελίδα στο μη βιώσιμο αναπτυξιακό του μοντέλο.

Σε κάθε περίπτωση, η νέα Κυβέρνηση, όποτε προκύψει, καλείται να συνεχίσει τις συνομιλίες με το ΔΝΤ για παροχή οικονομικής στήριξης υπό μορφή πακέτου βοήθειας έναντι δεσμεύσεων για οικονομικές μεταρρυθμίσεις, μεταξύ των οποίων βρίσκεται η ενοποίηση των πολυάριθμων συναλλαγματικών ισοτιμιών στη χαοτική οικονομία μετρητών του Λιβάνου και να εγκρίνει/επιβάλει εντέλει το ήδη υπάρχον σχέδιο νόμου για την επίσημη επιβολή των ελέγχων στην κίνηση των κεφαλαίων (capital controls). Πάντως, ορισμένες μεταρρυθμίσεις που επιδιώκει το ΔΝΤ, συμπεριλαμβανομένης της περικοπής των επιδοτήσεων στα καύσιμα και της έστω βαθμιαίας μεταρρύθμισης στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας γίνονται, σταδιακά, πραγματικότητα.

Σε ένα άλλο μέτωπο, παρά τις παρεμβάσεις της Κεντρικής Τράπεζας για την προσπάθεια σταθεροποίησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας της παράλληλης αγοράς εις βάρος των μειούμενων αποθεματικών, η απότομη υποτίμηση της λιβανικής λίρας συνεχίστηκε το 2023, οδηγώντας σε ραγδαία αύξηση του πληθωρισμού, ο οποίος είναι τριπλάσιος από τον Ιούλιο του 2020 και διαμορφώθηκε, κατά μέσο όρο, στο 221,3%. Ούτως ή άλλως, είναι μεταξύ των υψηλότερων παγκοσμίως. Δεδομένου ότι ο Λίβανος είναι μία από τις χώρες, που επλήγησαν περισσότερο από τον πρόσφατο παγκόσμιο πληθωρισμό των τροφίμων, τα φτωχά και ευάλωτα νοικοκυριά πλήττονται ιδιαίτερα, με τα είδη διατροφής να αποτελούν μεγάλο μέρος των δαπανών τους, μειώνοντας σημαντικά την αγοραστική τους δύναμη.

Στο μέτωπο της ανεργίας, πρόσφατα στοιχεία, που είδαν το φως της δημοσιότητας, σχετικά με τα ποσοστά απασχόλησης στον Λίβανο, αποκαλύπτουν ότι το γενικό ποσοστό ανέργων ήταν 11,7% για το 2023, με υψηλότερα τα στοιχεία ανεργίας μεταξύ του ανδρικού πληθυσμού (πάντως δεδομένου ότι η παραοικονομία υπολογίζεται ότι ανέρχεται σε ποσοστό 70%, θεωρείται ότι και τα ποσοστά παράνομης απασχόλησης κινούνται υψηλά).

Ο –πάλαι ποτέ ακμάζων- τραπεζικός τομέας, ο οποίος υιοθέτησε ανεπίσημα αυστηρούς ελέγχους κεφαλαίων, διέκοψε τον τραπεζικό δανεισμό και δεν προσελκύει πλέον νέες καταθέσεις, ενώ, επιπλέον, από το φθινόπωρο του 2022, λειτουργεί υπό ιδιόρρυθμες συνθήκες, με κλειστά σχεδόν τα υποκαταστήματα των τραπεζών όλης της χώρας, καθώς μετά από κύμα ληστειών, κυρίως από πλευράς αγανακτισμένων καταθετών, αναγκάστηκαν να λάβουν δραστικά μέτρα, που περιλαμβάνουν τη δυνατότητα εξυπηρέτησης ιδιωτών μέσω των ATM και των επιχειρήσεων, κατόπιν προκαθορισμένων συναντήσεων. Επιπροσθέτως, το τραπεζικό σύστημα συνεχίζει να λειτουργεί με ένα σύστημα πληρωμών, που κάνει διάκριση μεταξύ παλαιότερων καταθέσεων σε δολάρια (προ του Οκτωβρίου 2019) και νέων εισροών «φρέσκων δολαρίων». Τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κεντρικής Τράπεζας του Λιβάνου δεν συνέχισαν την καθοδική τους πορεία κατά τη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου 2023 και αναμένεται ακόμη η ανακοίνωση των ακριβέστερων στοιχείων (το 2022 είχαν μειωθεί κατά 18,4% στα 6 δις δολάρια, συγκριτικά με τα 18,6 δις που καταγράφονταν στα τέλη

του 2020). Τέλος, η τρέχουσα κρίση ενισχύει συνεχώς τα υψηλά επίπεδα δολαριοποίησης, ακόμη και μετά από μία πιθανή ανάκαμψη της οικονομίας.

Μία άλλη οικονομική πτυχή, λιγότερο ζοφερή, που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι, σύμφωνα με πρόσφατα στατιστικά δεδομένα για τα αποθέματα χρυσού του Παγκόσμιου Συμβουλίου Χρυσού (World Gold Council, WGC), ο Λίβανος, παρά την οικονομική ύφεση που βιώνει, επί του παρόντος, απολαμβάνει τη δεύτερη θέση, μεταξύ των δέκα αραβικών χωρών με τα μεγαλύτερα αποθέματα χρυσού, με 286,8 αποθεματικούς τόνους χρυσού, που αντιστοιχούν στο 43,3% των συνολικών συναλλαγματικών αποθεμάτων του.

Αναφορικά με τα στοιχεία, που περιλαμβάνονται στην τελευταία έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη μετανάστευση και την ανάπτυξη, ο όγκος των εμβασμάτων, που αποστέλλουν οι ομογενείς στον Λίβανο, ανέρχεται, για το 2023, στο υψηλότερο ποσό των 6,7 δις δολ. ΗΠΑ (ξεπερνώντας ακόμη και τα 6,4 δις που είχαν φθάσει στη χώρα, το 2022). Επιπλέον, και πάλι σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο Λίβανος κατατάσσεται πρώτος στην περιοχή και δεύτερος στον κόσμο, ως προς τη συνεισφορά των εμβασμάτων των ομογενών στο ΑΕΠ, η οποία, ως ποσοστό, διαμορφώθηκε στο 29% το 2023.

Χρηματιστήριο: Παρά τη σοβαρότητα της οικονομικής κρίσης των τελευταίων τεσσάρων ετών, το χρηματιστήριο της Βηρυτού διατήρησε την ανοδική πορεία του 2022 και ο δείκτης μετοχών BLOM (BSI) κατέγραψε άλλη μια σημαντική ετήσια αύξηση, υποστηριζόμενος από την καλή απόδοση της Solidere Stocks (κύρια λιβανική εταιρία για τον σχεδιασμό και ανάπτυξη της κεντρικής περιοχής της Βηρυτού. Ένας λόγος για την προτίμηση αυτή, υπήρξε το γεγονός ότι θεωρήθηκε ασφαλής τοποθέτηση χαμηλού ρίσκου για πολλούς επενδυτές, αφού η εν λόγω εταιρία κατέχει ακόμα εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα οικοδομικής γης). Αναλυτικότερα, ο BSI (Beirut Stock Index) παρουσίασε διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια του έτους, με ελάχιστο τις 1.360,683 μονάδες και υψηλό τις 2.172,158 μονάδες στις 16 Μαρτίου 2023, λόγω της σημαντικής ανάκαμψης των τιμών της Solidere που ξεπέρασαν τα 100 δολάρια/μετοχή και διαμορφώθηκαν στα 109 δολάρια. Συνολικά, ο Δείκτης BSI αυξήθηκε ετησίως κατά 41,48% το 2023 σε σύγκριση με την αύξηση ύψους 40,86% το προηγούμενο έτος και έκλεισε το έτος στις 28/12/2023 στις 1.995,233 μονάδες από 1.410,283 μονάδες στις 29/12/2022. Όσον αφορά τον όγκο συναλλαγών, ο BSE κατέγραψε 23.735 μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου 2023 σε σύγκριση με 21.442 μέχρι πέρυσι, ενώ η κεφαλαιοποίηση της αγοράς αυξήθηκε κατά 41% από 14,45 δις. δολάρια στις 29/12/2022 για να κλείσει το έτος 2023 στα 20,449 δις. δολάρια.

Σε γενικές γραμμές, το έτος ήταν, κατά κάποιο τρόπο, θετικό για το Χρηματιστήριο της Βηρυτού, υποστηριζόμενο από την υψηλότερη πραγματική τιμή των μετοχών ακινήτων. Εν τω μεταξύ, το αρνητικό κλίμα από πλευράς επενδυτών το πιθανότερο θα επικρατήσει και το 2024, λόγω των αυξανόμενων ανησυχιών για τη συνεχή οικονομική κατάρρευση, ωστόσο η ζήτηση για μετοχές ακινήτων προβλέπεται ότι θα παραμείνει επιθετική και οι προοπτικές για το εν λόγω Χρηματιστήριο διαγράφονται ανοδικές. Εξάλλου, παράγοντες της αγοράς προσθέτουν λιβανικές μετοχές στις συμμετοχές τους για να αντισταθμίσουν τις κρίσεις και να αποφύγουν τυχόν περικοπές σε χρηματοοικονομικές τοποθετήσεις, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι τιμές των μετοχών είναι εκφρασμένες σε δολάρια ΗΠΑ.

Τραπεζικός τομέας: Οι τράπεζες συνέχισαν να σημειώνουν ζημίες, λόγω της διαφοράς της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Οι τράπεζες απέσυραν σχεδόν 4 δις δολάρια ΗΠΑ, μέσα σε τρία έτη (από την απαρχή της κρίσης το 2019) από τα συναλλαγματικά τους αποθέματα, για να επιτυγχάνουν να προμηθεύουν με «φρέσκα» δολάρια τους πελάτες τους. Το χαρτοφυλάκιο των ευρωομολόγων τους μειώθηκε απότομα, κατά την επίμαχη τριετία, από 15 δις σε 2,9 δις δολάρια, πουλώντας το

μεγαλύτερο μέρος του με ζημία. Επιπλέον, οι αποπληρωμές των δανείων σε λιβανική λίρα μειώθηκαν δραστικά σε πραγματικούς όρους. Ακόμη, κατά την τριετία 2019-2022, ο τραπεζικός δανεισμός σε δολάρια μειώθηκε από 38 δις σε 10 δις δολάρια.

Τραπεζικές καταθέσεις: Η πτώση συνεχίζεται, χρόνο με το χρόνο, φθάνοντας τα 95 δις δολάρια (μείωση της τάξεως των 28 δις σε τρία χρόνια) και τα 45 τρις λιβανικών λιρών (μείωση της τάξεως των 22 τρις Λ.Λ.). Ένα μέρος αυτών χρησιμοποιήθηκε για την αποπληρωμή δανείων, ενώ το υπόλοιπο για την τρέχουσα κατανάλωση. Επιπλέον, οι τόκοι των καταθέσεων μειώθηκαν σχεδόν στο μηδέν. Αυτή η πτωτική τάση εκτιμάται ότι συνεχιστεί, ενώ, παραδόξως, οι «φρέσκες» καταθέσεις σε δολάρια αυξάνονται ελαφρώς.

Οικονομία των μετρητών χρημάτων-Cash Economy: Ένα αξιοπρόσεκτο σημείο του τομέα της λιβανικής οικονομίας αφορά την οικονομία των μετρητών χρημάτων (cash economy), ήτοι σε όλες τις συναλλαγές, που πραγματοποιούνται με μετρητά στη λιβανική επικράτεια. Η Παγκόσμια Τράπεζα τονίζει ότι η εν λόγω οικονομία μετρητών αυξάνεται από την έναρξη της οικονομικής κρίσης το 2019, λόγω της συστημικής αποτυχίας του τραπεζικού συστήματος του Λιβάνου και της κατάρρευσης του τοπικού νομίσματος. Ενώ ο Λίβανος δεν διαθέτει επίσημα στοιχεία που να μετρούν αυτή την οικονομία μετρητών, ο διεθνής οργανισμός εκτίμησε ότι το 2022 αντιστοιχούσε σε 9,86 δις δολάρια ΗΠΑ, ή το 45,7% του ΑΕΠ για το ανωτέρω έτος (που εκτιμάτο στα 21,57 δις δολάρια). Αντίστοιχη είναι η καταρχήν εκτίμηση της Π.Τ. για το 2023, με την αναλογία της οικονομίας μετρητών χρημάτων να ανέρχεται σε 46% του ΑΕΠ. Ακόμη, τεκμαίρεται ότι το ποσοστό αυτό αυξήθηκε σημαντικά μέσα σε τρία χρόνια, εκτιμώμενο σε 4,5 δις δολάρια το 2020 (14,2% του ΑΕΠ) και 6,06 δις το 2021 (26,2%). Αυτό στην πράξη ερμηνεύεται ως αύξηση του μεγέθους της οικονομίας μετρητών, κατά 35%, μεταξύ 2020 και 2021 και αύξηση κατά 63% μεταξύ 2021 και 2022. Από πλευράς μας, λόγω και της επιτόπιας εμπειρίας, σημειώνουμε ότι το ανωτέρω φαινόμενο αυξάνει τον κίνδυνο ξεπλύματος χρήματος, διογκώνει την παράλληλη οικονομία και διευκολύνει περαιτέρω την φοροδιαφυγή.

Οι κύριες συνιστώσες της οικονομίας των μετρητών αφορούν δύο μεγάλες κατηγορίες:

Η πρώτη αφορά τις αναλήψεις από κατοίκους και μη κατοίκους της χώρας από τραπεζικούς λογαριασμούς. Αυτές ανήλθαν σε 819 εκατ. δολάρια το 2022, μειωμένες κατά 35% (από 1,261 δις. δολάρια το 2021). Η μεγάλη πλειονότητα των εν λόγω αναλήψεων πραγματοποιήθηκε σε ποσοστό πολύ χαμηλότερο από την αξία των καταθέσεων, λόγω των τραπεζικών περιορισμών, που ισχύουν και τους οποίους η κεντρική τράπεζα της χώρας (BDL) ενίσχυσε, μέσω των εγκυκλίων της. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αναλήψεις, που πραγματοποιήθηκαν από μη κατοίκους, μειώθηκαν σχεδόν κατά το ήμισυ, αντιπροσωπεύοντας το 23% το 2022 (από 41% των συνολικών αναλήψεων το 2021). Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει όλες τις άλλες πηγές μετρητών, συμπεριλαμβανομένων:

- του νομίσματος σε κυκλοφορία, το οποίο αυξήθηκε από 926 εκατ. δολάρια το 2021 σε 809 εκατ. δολάρια το 2022,
- των καθαρών εμβασμάτων, τα οποία αντιπροσωπεύουν και το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας σε μετρητά, αυξημένα από 4,25 δις δολάρια σε 4,53 δις δολάρια και
- της μεταβολής των αποθεματικών, που εισήχθησαν στην οικονομία, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται αυτά που χρησιμοποιήθηκαν για την πληρωμή εισαγωγών (που μεταφέρθηκαν μέσω τραπεζικών διαύλων), η οποία αυξήθηκε από 1,81 δις. δολάρια σε 2,18 δις. δολάρια.

Σχόλιο για τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα της χώρας

Ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας του Λιβάνου υποφέρουν λόγω της οικονομικής κρίσης και των συνεπειών της. Ενώ ο αγροτικός τομέας του Λιβάνου υποφέρει από την οικονομική κατάρρευση της χώρας τα τελευταία δύο χρόνια, η απαγόρευση εισαγωγών όλης της λιβανικής γεωργίας, που επιβλήθηκε από τη Σαουδική Αραβία το τελευταίο τρίμηνο του 2021 και η οποία συνεχίζεται έως και σήμερα, άσκησε πρόσθετη αρνητική πίεση σε έναν κλάδο, που μόλις και μετά βίας επιζούσε. Η

κατάργηση των επιδοτήσεων καυσίμων προκάλεσε περαιτέρω δραματική αύξηση στις τιμές των τροφίμων, καθώς οι αγρότες απαιτούν μεγάλες ποσότητες καυσίμων για να λειτουργήσουν τα μηχανήματα τους και να μεταφέρουν τα αγαθά τους στην αγορά. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αγρότες έχουν πληγεί ιδιαίτερα σκληρά με τον αποκλεισμό της κύριας εξαγωγικής τους αγοράς της Σαουδικής Αραβίας, αφού το Βασίλειο απαγόρευσε την είσοδο στα σύνορά του σε όλη τη λιβανική γεωργία. Επιπλέον, επειδή τα λιβανικά φορτηγά δεν επιτρέπεται να διασχίζουν το έδαφος της Σαουδικής Αραβίας, η πρόσβασή τους σε άλλες αγορές του Κόλπου έχει επηρεαστεί σοβαρά, καθώς οι αποστολές πρέπει πλέον να ταξιδεύουν δια θαλάσσης. Συμπερασματικά, η υποτίμηση της λιβανικής λίρας και η επαναλαμβανόμενη αύξηση των τιμών, ασκούν αρνητική πίεση στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τα καύσιμα και τις πρώτες ύλες. Αυτό προκάλεσε για άλλη μια φορά πρόσθετη αύξηση στις τιμές των ειδών τοπικής παραγωγής, εξαντλώντας περαιτέρω την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών.

Σχόλιο για τον τομέα ακινήτων του Λιβάνου

Ένα αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ότι το 2023, παρατηρήθηκε έξαρση της ζήτησης για ακίνητα στο Νότιο Λίβανο σε σύγκριση με την επιβράδυνση στη Βηρυτό και το Όρος Λίβανος, σύμφωνα με τους τελευταίους δείκτες, που δημοσίευσε το Υπουργείο Οικονομικών. Ο τομέας των ακινήτων στον Λίβανο φαίνεται ότι παραμένει ασφαλές καταφύγιο στην τρέχουσα οικονομική κρίση, καθώς το τραπεζικό σύστημα έχει διασώσει μόνο το 15% της αξίας των καταθέσεων. Από την άλλη πλευρά, η πλήρης αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και ανόδου των τιμών αποτελεί ερώτημα, που θα απασχολήσει αρκετά μελλοντικά. Ακόμη, σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Κτηματολογίου, Λιβάνου ο αριθμός των συναλλαγών επί ακινήτων κατέγραψε απότομη πτώση 91,42% ετησίως και διαμορφώθηκε σε 3.425 συναλλαγές έως τον Ιούνιο του 2023, έναντι 39.921 συναλλαγών κατά την ίδια περίοδο πέρυσι. Σύμφωνα με την ένωση εργολάβων, η απότομη μείωση της ζήτησης ακινήτων στον Λίβανο οδήγησε σε πτώση των τιμών κατά περίπου 50% από τα προ κρίσης επίπεδα. Επίσης, η επιφάνεια των οικοδομικών αδειών στο Λίβανο μειώθηκε κατά 47,92% σε ετήσια βάση σε 2.807.707 τ.μ. κατά τους πρώτους οκτώ μήνες του 2023, έναντι 5.391.247 τ.μ. κατά την ίδια περίοδο πέρυσι. Όσον αφορά τη γεωγραφική κατανομή των οικοδομικών αδειών, η περιοχή του Όρους του Λιβάνου συνέχισε να ελέγχει τη μερίδα του λέοντος της συνολικής έκτασης των εκδοθεισών αδειών (1.015.094 τ.μ. <36,15%>), ακολουθούμενη από το Νότο (854.555 τ.μ. <30,44%>), τη Nabatieh (517.773 τ.μ. <18,44%>) και την Bekaa (311.009 τ.μ. <11,08%>).

Παρά τις ανησυχίες για την ασφάλεια, η τάση που παρατηρείται στο Νότο δεν αντανάκλαται στη συνολική επικράτεια, όπου η δραστηριότητα απόκτησης γης επιβραδύνεται, με τη ζήτηση για ακίνητα να μειώνεται κατά περίπου 80% το 2022 και το 2023. Η νότια περιοχή της χώρας, κατά ένα παράδοξο τρόπο, κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο των συναλλαγών ακινήτων με 405 συναλλαγές ή 46,50% των συνολικών συναλλαγών τον Ιούνιο του 2023, ακολουθούμενη από τη Βηρυτό με 234 συναλλαγές ή 26,87% των συνολικών συναλλαγών. Επιπλέον, η Nabatieh, μια πόλη στο νότο, κατέλαβε το 13,20% της συνολικής δραστηριότητας του τομέα τον Ιούνιο του 2023, σε σύγκριση με το 8,50% ή 74 συναλλαγές που κατέλαβε ο Βορράς από τις συνολικές συναλλαγές, ενώ η Zahle, σημαντική πόλη στο Βορρά, κατέλαβε 11 συναλλαγές ή 1,26%.

Επιπλέον, η κατανομή της δραστηριότητας με βάση την αξία για τον Ιούνιο του 2023 κατέδειξε ότι η Βηρυτός κατέλαβε τη μερίδα του λέοντος της συνολικής αξίας των συναλλαγών, που αντιστοιχεί στο 77,07% αξίας 373,47 εκατομμυρίων δολαρίων, ενώ ο Νότος ακολούθησε, αποτελώντας το 16,65% του συνόλου αξίας 80,70 εκατομμυρίων δολαρίων, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών. Οι πιο δραστήριες περίοδοι ήταν το πρώτο τρίμηνο και από τις αρχές του καλοκαιριού έως και τον Νοέμβριο 2023. Η επιφάνεια των οικοδομικών αδειών στο Λίβανο, η οποία αντικατοπτρίζει το επίπεδο της μελλοντικής προσφοράς στον τομέα των ακινήτων, αυξήθηκε σε

451.960 τ.μ. κατά τη διάρκεια του Αυγούστου 2023, από 359.020 τ.μ. τον Ιούλιο. Η επαρχία Βεκαα απολάμβανε τον υψηλότερο συντελεστή εκμετάλλευσης, ο οποίος ανήλθε σε 509 τ.μ. ανά οικοδομική άδεια, ακολουθούμενη από τις επαρχίες της Βηρυτού (436 τ.μ./πράξη), του Νότου (422 τ.μ./πράξη), του Ορεινού Λιβάνου (394 τ.μ./πράξη), του Βορρά (369 τ.μ./πράξη) και της Nabatieh (349 τ.μ./πράξη).

Συνεπώς, σύμφωνα με το τμήμα οικονομικών ερευνών της Byblos Bank, εκ των κυριότερων συστημικών ιδιωτικών τραπεζών στον Λίβανο, η ζήτηση για ακίνητα έχει μειωθεί επιβεβαιωμένα, κατά τουλάχιστον 80%, τα τέσσερα χρόνια μετά την κρίση, λόγω της έλλειψης ρευστότητας στην αγορά. Ένας λόγος για αυτό το φαινόμενο, είναι ότι το 2020 και το 2021, οι αγοραστές μπορούσαν ακόμη να πληρώσουν για τα ακίνητά τους μέσω επιταγών, τις οποίες απαιτούσαν οι κατασκευαστές ακινήτων για να ρυθμίσουν τα τραπεζικά τους δάνεια. Ωστόσο, αφού αποπλήρωσαν τα περισσότερα από τα τραπεζικά τους χρέη, οι εργολάβοι πλέον δέχονταν μόνο μετρητά, καθιστώντας πολύ δύσκολο για τους Λιβάνιους αγοραστές να αγοράσουν ακίνητα, καθώς οι χρεοκοπημένες τράπεζες δέσμευσαν δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια, που είχαν αποθηκεύσει στους λογαριασμούς τους. Άλλοι κατασκευαστές ακινήτων απέδωσαν τη μείωση της ζήτησης στη μειωμένη αγοραστική δύναμη των Λιβάνιων αγοραστών μετά την υποτίμηση του νομίσματός τους, ως αποτέλεσμα της σοβαρής χρηματοπιστωτικής κρίσης. Πριν από την κρίση, περίπου το 60-70% των ακινήτων που πωλούνταν, ήταν μικρά διαμερίσματα, με τιμή περίπου 150.000 δολάρια. Ωστόσο, οι αγοραστές αυτών των διαμερισμάτων, ως επί το πλείστο, μισθωτοί, είδαν την αγοραστική τους δύναμη να μειώνεται σε μεγάλο βαθμό κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Σχόλιο για τον τομέα τουρισμού στον Λίβανο

Ο αριθμός των επισκεπτών στο Λίβανο αυξήθηκε στα υψηλότερα επίπεδα πέρυσι μετά την οικονομική κρίση του 2019, παρά τις συγκρούσεις στα νότια σύνορα που εξασθένησαν τον τουρισμό από τον Οκτώβριο του 2023. Τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα το Υπουργείο Τουρισμού έδειξαν ότι ο αριθμός των επισκεπτών στον Λίβανο το 2023 έφτασε τα 1,67 εκατομμύρια, σημειώνοντας αύξηση 13,7% σε ετήσια βάση. Ο αριθμός των επισκεπτών μόνο για τους πρώτους 10 μήνες του 2023, αυξήθηκε κατά 21,2% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με μέσο μηνιαίο όρο 151.000. Οι αριθμοί ήταν υψηλότεροι το καλοκαίρι, με το δεύτερο τρίμηνο να καταγράφει αύξηση 33,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Το Υπουργείο Τουρισμού είχε προηγουμένως στοχεύσει σε ετήσια εισροή 2 εκατομμυρίων τουριστών για το 2024, με την υπηρεσιακή κυβέρνηση να δίνει προτεραιότητα στον τουρισμό ως μέρος της ανάκαμψης του Λιβάνου. Ωστόσο, λόγω του ξεσπάσματος του πολέμου, πολλές χώρες εξέδωσαν ταξιδιωτικές οδηγίες αποτροπής στους πολίτες τους μετάβασης στον Λίβανο. Σε κάθε περίπτωση, η πλειονότητα των τουριστών στο Λίβανο τείνει να είναι εκπατρισμένοι Λιβανέζοι πολίτες. Το 2022, το 63% των εισερχόμενων επισκεπτών ήταν Λιβανέζοι υπήκοοι ή διπλοί υπήκοοι, σύμφωνα με τη Γενική Διεύθυνση Ασφάλειας.

Στα τέλη του περασμένου έτους, ο οίκος αξιολόγησης S&P Global πρότεινε, στο χειρότερο σενάριο, ότι τα έσοδα από τον τουρισμό θα μπορούσαν να μειωθούν στο 10 έως 30% λόγω των συγκρούσεων, κοστίζοντας στον Λίβανο το 23% του ΑΕΠ του.

Σε σωρευτική βάση, η τουριστική περίοδος του Λιβάνου ήταν πιο ζωντανή και πολλά υποσχόμενη το έτος 2023 σε σύγκριση με το έτος 2022, με τον αριθμό των τουριστών που έφτασαν στη χώρα να αυξάνεται κατά 13,7% σε ετήσια βάση σε 1.666.492, σε σύγκριση με 1.465.953 τουρίστες ένα χρόνο νωρίτερα.

Εισαγωγές-εξαγωγές

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Τελωνειακής Αρχής του Λιβάνου που δημοσιεύθηκαν στα τέλη Μαΐου 2024, ο Λίβανος ανέφερε εμπορικό έλλειμμα 14 δις δολαρίων ΗΠΑ το 2023, έναντι ελλείμματος 15,5 δις δολαρίων ΗΠΑ το 2022, δηλαδή μείωση 9,03%. Παρά τη μείωση του εμπορικού ελλείμματος, το τελευταίο παραμένει υψηλό, περίπου στο 70% του ΑΕΠ, ένα από τα υψηλότερα επίπεδα στις αναδυόμενες αγορές συνολικά, γεγονός που υποδηλώνει μια συνεχιζόμενη εξάρτηση από το εξωτερικό που πιέζει τα καθαρά ξένα περιουσιακά στοιχεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το εμπορικό έλλειμμα του 2023 προκύπτει από αξία εισαγωγών 18,1 δις δολαρίων ΗΠΑ και αξία εξαγωγών 4,1 δις δολαρίων ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, οι εισαγωγές έχουν μειωθεί κατά 4,74% το 2023 (από αξία εισαγωγών 19,0 δις δολάρια ΗΠΑ το 2022) και οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 17,4% το 2023 (από αξία εξαγωγών 3,5 δις δολάρια ΗΠΑ το 2022). Ο λόγος κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές, ο οποίος ήταν στο 18,3% το 2022, αυξήθηκε στο 22,65% το 2023, ωστόσο και πάλι αντιπροσωπεύει σημαντικά χαμηλό λόγο με βάση τα περιφερειακά και διεθνή πρότυπα.

Η ανάλυση των εισαγωγών ανά προϊόν δείχνει ότι τα οχήματα μεταφορών (με βάρος 6,6%) παρουσίασαν τον υψηλότερο ρυθμό συρρίκνωσης σε ετήσια βάση κατά 42,4% και αγγίζουν τα 1.152 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το 2023. Ακολουθούν ο ηλεκτρικός εξοπλισμός & σχετικά προϊόντα (βάρος 9,3%) και τα ορυκτά προϊόντα (βάρος 26,5%) με ετήσια συρρίκνωση 33,5% και 16,8% αντίστοιχα, μεταξύ 2022 και 2023. Οι συρρικνώσεις αυτές αντισταθμίστηκαν κάπως από τις επεκτάσεις των εισαγωγών Κοσμήματος (βάρος 14,4%), Χημικών προϊόντων (βάρος 7,2%) και Τροφίμων (βάρος 6,0%) που κυμαίνονται από 50,2% έως 2,7% μεταξύ 2022 και 2023.

Εξετάζοντας τη διακύμανση των εισαγωγών ανά χώρα προέλευσης, η Τουρκία (με βάρος 7,8%) σημείωσε τη μεγαλύτερη συρρίκνωση σε ετήσια βάση, κατά 43,4% και θα φθάσει τα 1.369 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το 2023. Ακολούθησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (βάρος 4,0%) και η Κίνα (βάρος 11,8%) με ετήσια συρρίκνωση 27,2% και 23,0% αντίστοιχα μεταξύ 2022 και 2023. Οι εισαγωγές από την **Ελλάδα** (βάρος 9,8%) σημείωσαν επίσης ετήσια συρρίκνωση 7,6%. Οι συρρικνώσεις αυτές αντισταθμίστηκαν εν μέρει από τις επεκτάσεις των εισαγωγών από την Ελβετία (βάρος 10,0%) και την Ιταλία (βάρος 6,3%) κατά 177,5% και 4,7% αντίστοιχα το 2023.

Η ανάλυση των εξαγωγών ανά προϊόν δείχνει ότι τα φυτικά προϊόντα (με βάρος 6,9%) σημείωσαν το υψηλότερο ποσοστό συρρίκνωσης σε ετήσια βάση κατά 34,8% και θα φθάσουν τα 206 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το 2023. Ακολουθούν τα χημικά προϊόντα (με βάρος 9,9%) και τα μέταλλα και μεταλλικά προϊόντα (με βάρος 14,3%) με ετήσια συρρίκνωση 19,8% και 12,4% αντίστοιχα μεταξύ 2022 και 2023. Οι εξαγωγές προϊόντων διατροφής (βάρος 12,6%) σημείωσαν επίσης ετήσια συρρίκνωση 3,3% κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Αυτές οι συρρικνώσεις αντισταθμίστηκαν κάπως από τις επεκτάσεις των εξαγωγών ηλεκτρικού εξοπλισμού και προϊόντων (βάρος 12,9%) και κοσμημάτων (βάρος 25,4%) που κυμαίνονται κατά 12,8% και 0,9% αντίστοιχα μεταξύ 2022 και 2023.

Εξετάζοντας τη διακύμανση των εξαγωγών ανά χώρα προορισμού, τα ΗΑΕ (με βάρος 19,7%) σημείωσαν τη μεγαλύτερη συρρίκνωση σε ετήσια βάση κατά 20,9% και αγγίζουν τα 591 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το 2023. Η Ελβετία (βάρος 4,8%) και το Ιράκ (βάρος 5,1%) ακολούθησαν με ετήσια συρρίκνωση 7,1% και 3,8% αντίστοιχα μεταξύ 2022 και 2023. Οι εξαγωγές προς Αίγυπτο (βάρος 5,4%) σημείωσαν επίσης ετήσια συρρίκνωση 3,0% κατά την περίοδο αυτή. Οι συρρικνώσεις αυτές αντισταθμίστηκαν εν μέρει από τις επεκτάσεις των εξαγωγών προς την Τουρκία (βάρος 9,8%) και τις ΗΠΑ (βάρος 4,1%) κατά 124,6% και 19,6% αντίστοιχα το 2023.

Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι εξαγωγικές διαδρομές κατέγραψαν ετήσια μείωση της δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του 2023. Οι εξαγωγές μέσω του λιμένος της Βηρυτού κατέλαβαν τη μερίδα του λέοντος φθάνοντας τα 1.472 εκατ. δολάρια ΗΠΑ, μειωμένες κατά 8,2% σε σχέση με το προηγούμενο

έτος. Οι εξαγωγές μέσω του Διεθνούς Αεροδρομίου της Βηρυτού σημείωσαν ετήσια συρρίκνωση 2,5% κατά την περίοδο αυτή και έφθασαν τα 1.014 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το 2023. Οι εξαγωγές μέσω της Συρίας ακολούθησαν καταγράφοντας 216 εκατ. δολάρια ΗΠΑ, σημειώνοντας συρρίκνωση κατά 54,9% σε ετήσια βάση μεταξύ 2022 και 2023. Επιπλέον, οι εξαγωγές μέσω του λιμένος της Τρίπολης σημείωσαν ετήσια συρρίκνωση 30,5% για να φθάσουν τα 214 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το 2023.

Οι κυριότερες προκλήσεις για την οικονομία του Λιβάνου και οι λόγοι πίσω από την συστημική κρίση της χώρας

Το τέταρτο τρίμηνο του 2023, ο Λίβανος επλήγη ακόμη μία φορά από τις δευτερογενείς επιπτώσεις από τη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή με επίκεντρο τη Γάζα. Η κλιμάκωση της στρατιωτικής αντιπαράθεσης στο νότιο Λίβανο προκάλεσε ουσιαστικές ζημιές στην οικονομία του Λιβάνου και επηρέασε κυρίως τους τομείς του τουρισμού και της γεωργίας, επιβαρύνοντας περαιτέρω την οικονομία της χώρας, που μαστίζεται από την συστημική κρίση, εν μέσω παρατεταμένης πολιτικής παράλυσης. Με τη συνεχιζόμενη σύγκρουση, η λιβανική οικονομία υπολογίζεται, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, να έχει συρρικνωθεί κατά 0,2% το 2023. Λαμβάνοντας υπόψη την συνθήκη της υψηλής αβεβαιότητας που επικρατεί και υπό την προϋπόθεση της ενδεχόμενης παύσης των συγκρούσεων το δεύτερο εξάμηνο του 2024, η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ προβλέπεται στο 0,5% για το 2024.

Προς το παρόν, οι Βασικές συνθήκες και προκλήσεις στη χώρα αφορούν την στρατιωτική αντιπαράθεση μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ, η οποία κλιμακώνεται και διευρύνεται στο Νότιο Λίβανο από τον Οκτώβριο του 2023, με αποτέλεσμα εκατοντάδες θύματα και τραυματισμούς και μαζική εκτόπιση σχεδόν 90.000 ατόμων στο Λίβανο. Δεκάδες χιλιάδες νοικοκυριά στο νότιο μέρος της χώρας έχουν χάσει τα προς το ζην και εκατοντάδες σπίτια καταστράφηκαν, εν μέσω μαζικών καταστροφών στις τοπικές υποδομές. Γεωργικές εκτάσεις έχουν υποστεί τεράστιες ζημιές, Για μια οικονομία που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό, το σοκ στον τομέα, που άρχισε ήδη το 4ο τρίμηνο του 2023 έχει αλυσιδωτές επιπτώσεις για την οικονομική ανάπτυξη. Η όλη κατάσταση επιβαρύνεται περαιτέρω από το γεγονός ότι ο Λίβανος παραμένει βυθισμένος σε μια εξουθενωτική κοινωνικοοικονομική, χρηματοπιστωτική και τραπεζική κρίση, εν μέσω πολιτικού και θεσμικού κενού. Υπενθυμίζεται ακόμη το κενό στη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας από τα τέλη Οκτωβρίου του 2022, λόγω αδυναμίας συμφωνίας μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων της χώρας, η ύπαρξη υπηρεσιακής κυβέρνησης με περιορισμένη εκτελεστική εξουσία, η διοίκηση κεντρικής τράπεζας του Λιβάνου (BdL) από προσωρινό διοικητή, η περιορισμένη νομοθετική δράση από το κοινοβούλιο και τέλος σημειώνεται ανυπαρξία οποιουδήποτε ζήλου από την πολιτική ηγεσία για την ανάληψη επείγουσών μεταρρυθμίσεων που είναι απαραίτητες για να βγει η χώρα από την τετραετή πρωτοφανή κρίση. Τα ανωτέρω στοιχεία συμβάλλουν σε μια ζοφερή προοπτική βιώσιμης οικονομικής ανάκαμψης. Σε ένα άλλο μέτωπο, η επισιτιστική ανασφάλεια αυξάνεται στον Λίβανο, με τον μέσο ετήσιο πληθωρισμό και τον πληθωρισμό των τροφίμων να εκτοξεύονται σε ποσοστά, που δίνουν θλιβερή παγκόσμια πρωτιά στον Λίβανο τα τελευταία χρόνια. Η σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων για αγορές τροφίμων, καυσίμων, φαρμάκων και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης έχει οδηγήσει σε σημαντικές αυξήσεις στις τιμές στην αγορά, οι οποίες επιδεινώθηκαν περαιτέρω από τον πόλεμο στην Ουκρανία. Σε έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας, σχεδόν τα δύο τρίτα των νοικοκυριών στις αρχές του 2023 ανέφεραν ότι έπρεπε να μειώσουν τις αγορές τους σε τρόφιμα σε σύγκριση με το 2019 πριν από την κρίση, με πολλούς να βασίζονται σε λιγότερο προτιμώμενες ή φθηνότερες επιλογές τροφίμων.

Σχεδόν το ένα τρίτο των νοικοκυριών χρειάστηκε να περικόψει τα γεύματα ή να περιορίσει την κατανάλωση των ενηλίκων για να ταΐσει τα παιδιά, με τους Σύριους πρόσφυγες να βρίσκονται σε δεινή κατάσταση στους υπάρχοντες καταυλισμούς. Άλλες έρευνες επιβεβαιώνουν περαιτέρω τη

σοβαρότητα της κατάστασης, με ένα υψηλό ποσοστό των νοικοκυριών να ξεμένει από τρόφιμα ή να μην διαθέτει χρήματα για να αγοράσει, ενώ και η παιδική φτώχεια αυξάνεται δραματικά.

Συμπέρασμα - Οι κύριες οικονομικές προκλήσεις παρέμειναν οι ίδιες το 2023

Για το 2023, οι οικονομικές προκλήσεις παρέμειναν σημαντικές και περιστρέφονταν γύρω από τα εξής:

- ✓ Η επίτευξη συμφωνίας με το ΔΝΤ θεωρείται ιστορικό επίτευγμα, σε περίπτωση που υλοποιηθεί, αν και στην πραγματικότητα, η χώρα απομακρύνεται συνεχώς από τον στόχο αυτό. Ως εκ τούτου, αυξάνεται η σημασία της επίτευξης κοινών σημείων με το Ταμείο. Ένα πρόγραμμα του ΔΝΤ διασφαλίζει τον ρόλο του ΔΝΤ ως φύλακα για την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στον Λίβανο, η οποία θα είχε θετική επίδραση στη δέσμευση των χωρών χορηγών προς τον Λίβανο και θα προκαλούσε αντιστροφή της τάσης στις κοινωνικοοικονομικές πιέσεις που κυβέρνησαν τη χώρα τα τελευταία τρία χρόνια. Μετά τη συναίνεση για τις εθνικές απώλειες, με ενιαίο ποσό 73 δις δολαρίων, η πρόκληση είναι να κατανομηθούν αυτές οι ζημιές στους διάφορους οικονομικούς παράγοντες στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάκαμψης που θα υιοθετήσει η κυβέρνηση, λαμβάνοντας υπόψη ότι το ΔΝΤ είναι για μια λογική και δίκαιη κατανομή των ζημιών.
- ✓ Δεύτερον, η επικύρωση ενός νόμου για τον έλεγχο κεφαλαίων παραμένει, για ακόμη μία χρονιά, κρίσιμη, έστω και με καθυστέρηση και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για οποιοδήποτε σχέδιο ανάκαμψης και τον πυρήνα των όρων του ΔΝΤ για τη θέσπιση ενός προγράμματος στήριξης με την χώρα.
- ✓ Τρίτον, η κατάρτιση αυστηρών και μεταρρυθμιστικών κρατικών προϋπολογισμών για τα επόμενα έτη, που θα πρέπει να βασίζονται στη λιτότητα των δαπανών εκτός από τη βελτίωση της κινητοποίησης πόρων και την προώθηση της είσπραξης εσόδων, ώστε να οδηγούν σε έλλειμμα δημοσίων οικονομικών, που δεν θα υπερβαίνει το 2% του ΑΕΠ, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των διεθνών οργανισμών, πέραν του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.
- ✓ Η ολοκλήρωση της ενοποίησης των συναλλαγματικών ισοτιμιών, που υφίστανται στην αγορά από την αρχή της κρίσης, η θέσπιση νόμου για τον έλεγχο των κεφαλαίων καθώς και για την άρση του τραπεζικού απορρήτου ή η έναρξη μέτρων για τη διαδικασία αναδιάρθρωσης του χρέους και του τραπεζικού τομέα, περιλαμβάνονταν στον κατάλογο των δεσμεύσεων. Δύο χρόνια μετά, οι λιβανικές αρχές έχουν ψηφίσει μόνον έναν, μάλλον ελλιπή, νόμο για την άρση του τραπεζικού απορρήτου και τον κρατικό προϋπολογισμό του 2024, που όμως στερείται πολλών μεταρρυθμιστικών σημείων.
- ✓ Όσον αφορά τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, οι κύριες προκλήσεις περιστρέφονται σταθερά γύρω από τον εκσυγχρονισμό της κρατικής εταιρίας ηλεκτρισμού, την απόκτηση ηλεκτρικής ενέργειας από την Ιορδανία και φυσικού αερίου από την Αίγυπτο, η οποία, ωστόσο, απαιτεί εξωτερική χρηματοδότηση και συνακόλουθη προσαρμογή στα εγχώρια τιμολόγια. Ακόμη, οι μεγάλες απώλειες εσόδων της εταιρίας, λόγω τεχνικών εμποδίων και ρευματοκλοπών του τομέα ηλεκτρικής ενέργειας, οδηγεί σε δις δολ. ελλειμμάτων.
- ✓ Το λαθρεμπόριο, το οποίο στερεί από το κράτος δις δολαρίων φόρων, σε τελωνειακούς δασμούς και ΦΠΑ.
- ✓ Οι αδιαφανείς εισαγωγές καυσίμων και άλλων πετρελαϊκών προϊόντων - που προκαλούν υψηλότατο κόστος για την χώρα. Για τον λόγο αυτό η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Λιβάνου αποφάσισε τη θέσπιση μειοδοτικών διαγωνισμών για δημόσια προμήθεια πετρελαίου.
- ✓ Η μεροληψία, ευνοιοκρατία και αδιαφάνεια, σε μεγάλες (και ίσως μικρές) δημόσιες προσφορές ή αγορές, όπως στους τομείς ηλεκτρικής ενέργειας, κινητής τηλεφωνίας κ.ά.
- ✓ Οι δημόσιες συμβάσεις για έργα υποδομής.

- ✓ Τα προστατευτικά μέτρα για διάφορες βιομηχανίες (τσιμέντο, καλώδια) και καλλιέργειες (καπνός, σιτάρι).

Τράπεζες – Κεφαλαιακοί Έλεγχοι

Οι (ανεπίσημοι) έλεγχοι κεφαλαίου capital controls, που επέβαλλαν οι λιβανικές τράπεζες στην πρόσβαση σε μετρητά (μάξιμουμ 400 \$/εβδομάδα) τον Νοέμβριο 2019, προκάλεσαν διάσπαρτη ανησυχία στους καταθέτες, που αγωνιούν για τις αποταμιεύσεις τους, παρά τις κυβερνητικές διαβεβαιώσεις ότι αυτές παραμένουν ασφαλείς στην χειρότερη οικονομική κρίση από τον εμφύλιο πόλεμο του 1975-90. Οι πιέσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, συντείνουν στην εμβάθυνση της κρίσης δολαρίου ενώ εμποδίζουν πολλούς εισαγωγείς στην εισαγωγή αγαθών, αυξάνοντας τους φόβους της πλήρους οικονομικής κατάρρευσης. Η ανταπόκριση των τραπεζών - τα σφιχτά όρια απόσυρσης για το σκληρό νόμισμα και η απαγόρευση σε όλες σχεδόν τις μεταφορές στο εξωτερικό - έχουν βυθίσει πολλούς αποταμιευτές σε βαθιά αβεβαιότητα. Η κεντρική τράπεζα έχει δηλώσει ότι οι καταθέσεις είναι ασφαλείς, όμως η ανησυχία είναι ευρέως διαδεδομένη. Η κρίση ανέστειλε την εμπιστοσύνη σε ένα τραπεζικό σύστημα, που αποτέλεσε ακρογωνιαίο λίθο της μεταπολεμικής πολιτικοοικονομικής σταθερότητας του Λιβάνου. Ο ρόλος των τραπεζών ήταν κρίσιμος για την οικονομία με την πρακτική του να ελκύουν συνάλλαγμα (δολάρια) από τη μεγάλη διασπορά του Λιβάνου και να ανακυκλώνουν τα χρήματα για τη χρηματοδότηση του υπερχρεωμένου κράτους και του εμπορικού ελλείμματος. Κύριοι αλλοδαποί προμηθευτές έχουν περικόψει τις εξαγωγές τους στο Λίβανο, καθώς οι ασφαλιστικές εταιρίες συχνά αρνούνται την ασφαλιστική κάλυψη των αποστολών, λόγω της επιδείνωσης της οικονομικής και πολιτικής κρίσης, αυξάνοντας το άγχος στις τοπικές, εξαρτώμενες από την εισαγωγή, επιχειρήσεις που βρίσκονται ήδη στα όρια τους. Συγκεκριμένα, ενώ οι προμηθευτές θα είχαν προηγουμένως χορηγήσει στους πελάτες τους 90 έως 120 ημέρες για να πραγματοποιήσουν τις αποπληρωμές βάσει συναλλακτικών ηθών, πολλοί τώρα απαιτούν όλες οι αποστολές να αποπληρώνονται εξ ολοκλήρου πριν από την παράδοση.

Στις 10 Μαΐου 2021, η Κεντρική Τράπεζα του Λιβάνου (BDL) εξέδωσε τη βασική εγκύκλιο με αριθμό 157 (υπ' αρ.: 13324) θεσπίζοντας το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο, που εγκαινιάζει, οργανώνει και ρυθμίζει την πλατφόρμα «Sagrafa». Η Sagrafa ήταν η ηλεκτρονική πλατφόρμα, που αναπτύχθηκε από την BDL και προορίστηκε να καταγράφει όλες τις συναλλαγές σε ξένο νόμισμα σε λίρες Λιβάνου σε οποιοδήποτε άλλο ξένο νόμισμα, που πραγματοποιούνταν από όλα τα πρόσωπα και τις οντότητες που έχουν άδεια να το κάνουν. Ο σκοπός αυτής της πλατφόρμας ήταν να προσδιορίσει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες ανά πάσα στιγμή και να επιτρέπει στο BDL να εποπτεύει και να παρεμβαίνει όταν χρειάζεται. Σήμερα βρίσκεται υπό κατάργηση και αντικατάσταση από την πλατφόρμα Bloomberg. Πάντως χρησιμοποιείται μόνο για τον υπολογισμό και τη δημοσίευση του μέσου όρου των διαφόρων ημερήσιων συναλλαγματικών ισοτιμιών, που μεταχειρίζονται οι τράπεζες, ορισμένα ανταλλακτήρια χρημάτων και η OMT, η εταιρία μεταφοράς χρημάτων, που εκπροσωπεί τη Western Union στον Λίβανο. Ταυτόχρονα, όπως προαναφέρθηκε, το εργαλείο της συγκεκριμένης πλατφόρμας, αμφισβητήθηκε έντονα από πολλούς αναλυτές.

Προβλέψεις – προοπτικές για το 2024

Σύμφωνα και με το σύνολο των διεθνών οργανισμών, είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπάρξουν προβλέψεις για την οικονομία του Λιβάνου για τα επόμενα έτη, λόγω της ισχυρής πολιτικής και οικονομικής αστάθειας, που μαίνεται στη χώρα και αυτός είναι ο λόγος που, έως και σήμερα, υφίστανται ελάχιστα διαθέσιμα συνολικά στοιχεία για το παρελθόν έτος από εδώ πηγές ενώ μόνο η Παγκόσμια Τράπεζα έχει προβεί σε επιμέρους προβλέψεις για το 2024.

Αναφορικά με τις τελευταίες, ιδιαίτερη προσοχή αποδίδεται από τον διεθνή οργανισμό, στην επίμονη έλλειψη πολιτικής βούλησης για συνολικές μεταρρυθμίσεις στον Λίβανο και το θεσμικό κενό, που ενδέχεται να παραταθεί καθ' όλη τη διάρκεια του 2024. Η πλήρης εξάντληση των συναλλαγματικών διαθεσίμων της κεντρικής τράπεζας της χώρας πάντως δεν αναμένεται το 2024.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς η χώρα προσαρμόζεται σε μια ασταθή κατάσταση ασφαλείας, και υπό την προϋπόθεση της ενδεχόμενης παύσης των εχθροπραξιών το 2024, το πραγματικό ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 0,5% το 2024. Η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης που υποστηρίζεται από τον τουρισμό, τα εμβάσματα (τα οποία σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα στοιχεία της BdL, έφτασαν τα 6,7 δις δολάρια ΗΠΑ για το 2023) και η σταθεροποίηση της δραστηριότητας του ιδιωτικού τομέα, θα στηρίξουν μια συνεχιζόμενη αλλά ασταθή κατώτατη πορεία της οικονομίας και θα οδηγήσουν σε μέτρια ανάπτυξη το 2024. Επειδή ο τουρισμός τείνει να είναι ευμετάβλητος και να υπόκειται σε εξωτερικές και εσωτερικούς κλυδωνισμούς (η διάχυση της τρέχουσας σύγκρουσης είναι μια τέτοια περίπτωση), ο τομέας δεν μπορεί να υποκαταστήσει πιο βιώσιμες και ποικίλες κινητήριες δυνάμεις της ανάπτυξης. Χωρίς ένα σχέδιο επίλυσης της κρίσης και ένα νέο βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης, είναι πιθανή η περαιτέρω διάβρωση του αποθέματος φυσικού, ανθρώπινου, κοινωνικού και φυσικού κεφαλαίου της χώρας. Τέλος, καθώς τα συστατικά του καλαθιού του ΔTK ολοένα και περισσότερο δολαριοποιούνται, ο πληθωρισμός, που αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες «γάγγραινες» της οικονομίας της χώρας, προβλέπεται να μειωθεί το 2024 σε διψήφιο ποσοστό σε 83,9%, κυρίως λόγω της σταθεροποίησης της έως πρότινος συνεχιζόμενης έντονης αλληλεπίδρασης μεταξύ της συναλλαγματικής ισοτιμίας και του πληθωρισμού, που διαμορφώνει ασταθή δυναμική και της παύσης υποτίμησης του τοπικού νομίσματος.

Η αναλογία δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ προβλέπεται στο 201,2 % του ΑΕΠ το 2023, ένα από τα υψηλότερα παγκοσμίως,

Ως εκ τούτου, ακόμη και η τεχνική επιβράδυνση της οικονομικής συρρίκνωσης, που παρατηρείται, απέχει πολύ από το να είναι βιώσιμη. Υπό τις σημερινές συνθήκες της διαρκούς χρηματοπιστωτικής και νομισματικής αναταραχής, που επιδεινώνεται από την πολιτική αβεβαιότητα και τον πόλεμο στη Γάζα και τον Νότιο Λίβανο, μία έντονα δολαριοποιημένη και νομισματική οικονομία επικρατεί. Η διάχυτη της δολαριοποιημένης οικονομίας μετρητών εμποδίζει τις προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης. Η επικράτηση των συναλλαγών σε μετρητά όχι μόνο αυξάνει την κινδύνους ξεπλύματος χρήματος και φοροδιαφυγής, αλλά και επιδεινώνει την άτυπη οικονομία και έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην ικανότητα άσκησης νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Σε περίπτωση δε που τα ακαθάριστα συναλλαγματικά αποθέματα της κεντρικής τράπεζας εξαντληθούν, θα υπάρξει μια πλήρως δολαριοποιημένη οικονομία, της οποίας το μέγεθος θα υπαγορεύεται από τις εισροές συναλλάγματος.

Τέλος, η επίμονη έλλειψη πολιτικής βούλησης για ολοκληρωμένες και επαρκείς μεταρρυθμίσεις πηγάζει από μια πολιτική διατήρησης των συμφερόντων μιας στενής ελίτ βάσης. Ενώ το μη βιώσιμο αναπτυξιακό μοντέλο του Λιβάνου πριν από την κρίση ωφέλησε λίγους σε βάρος του υπόλοιπου πληθυσμού, η ad-hoc διαχείριση της κρίσης ευνόησε μια άνιση οικονομική προσαρμογή, που θέτει τις προϋποθέσεις για μακροπρόθεσμη ανισότητα και μια νέα οικονομική διαμόρφωση των πραγμάτων. Σε όλους τους οικονομικούς πυλώνες, η συνεχιζόμενη κοινωνικοποίηση των οικονομικών απωλειών, μέσω ενός συστήματος πολλαπλών ισοτιμιών, της ad-hoc νομισματικής πολιτικής και της νομισματοποίησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, έχουν προκαλέσει ένα οπισθοδρομικό σπινάλι πληθωρισμού-υποτίμησης, που συμπίεσε περαιτέρω την οικονομική παραγωγή και εμβάθυνε τις δυσκολίες για τους κατοίκους του Λιβάνου. Στην πραγματικότητα, αποσπασματικές παρεμβάσεις και κοντόφθαλμες αποφάσεις μετατόπισαν το βάρος της

οικονομικής προσαρμογής στα πιο ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού και στην πλειονότητα του τοπικού εργατικού δυναμικού, που κερδίζει σε εθνικό νόμισμα και είναι μάρτυρες μιας καθημερινής, συχνά διψήφιας διάβρωσης της αγοραστικής τους δύναμης. Αυτό επιδεινώνεται περαιτέρω από την σχεδόν πλήρη κατάρρευση των δημόσιων οικονομικών, οδηγώντας σε οξεία κατάρρευση της δημόσιας παροχής υπηρεσιών. Όπως έχουμε επισημάνει και σε πληθώρα εγγράφων μας, ο Λίβανος πρέπει επειγόντως να υιοθετήσει μία εγχώρια, δίκαιη και συνολική λύση, που θα βασίζεται: α) σε ένα νέο και αξιόπιστο συναλλαγματικό και νομισματικό πλαίσιο, β) σε μία ολοκληρωμένη αναδιάρθρωση των τραπεζών, που θα αντιμετωπίζει τις απομειώσεις των ισολογισμών τους, αποκαθιστώντας την ρευστότητα και την τήρηση των ορθών παγκόσμιων πρακτικών λύσεων διάσωσης, γ) σε μία μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική στρατηγική για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας του χρέους και δ) σε βασικές διαρθρωτικές και τομεακές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της διακυβέρνησης.

2. Τομείς της Οικονομίας

2.1 Αγροτική Οικονομία

Ο αγροτικός τομέας παράγει περίπου 6% του ΑΕΠ (για το 2022 και 2023). Υπό κανονικές συνθήκες, 25% των εδαφών είναι καλλιεργήσιμα και 32% αυτών αρδεύονται. Οι πιο εύφορες περιοχές ευρίσκονται κατά μήκος της παράκτιας ζώνης και στην κοιλάδα Μπεκάα. Η ποικιλομορφία της τοπογραφίας και του κλίματος επιτρέπει την καλλιέργεια ευρείας ποικιλίας λαχανικών, φρούτων, βιομηχανικών φυτών και σιτηρών. Η βιομηχανία μεταποίησης αγροτικών προϊόντων συμμετέχει με 2% στο ΑΕΠ και αντιπροσωπεύει άνω του 25% της προστιθέμενης αξίας του βιομηχανικού τομέα. Απασχολεί περίπου 20 χιλ. εργαζόμενους. Η φυτική παραγωγή αντιπροσωπεύει περίπου ποσοστό 71% της συνολικής αγροτικής (ως επί το πλείστο μονοκαλλιέργειες). Η προστιθέμενη αξία υπολογίζεται σε \$ 1δισ Η.Π.Α., η οποία κατανέμεται σε \$ 800 εκατ. φυτικής και \$ 190-200 εκατ. ζωικής παραγωγής. Στη συνολική φυτική παραγωγή τα φρούτα συμμετέχουν με 41% (σημαντικότερα προϊόντα: εσπεριδοειδή 28%, μήλα 19%, σταφύλια 15%, μπανάνες 11%) και τα λαχανικά 23% (κυρίως πατάτες και ντομάτες). Παράγονται επίσης ελιές, καπνός και εκτρέφονται αιγοπρόβατα. Μέρος της φυτικής παραγωγής προορίζεται για άμεση τοπική κατανάλωση, μεταποίηση στην εγχώρια βιομηχανία τροφίμων και το υπόλοιπο εξάγεται σε χώρες της περιοχής. Η ζωική παραγωγή, η οποία διαχρονικά προστατεύεται με υψηλές δασμολογικές επιβαρύνσεις ή τεχνικά εμπόδια, αποτελείται κυρίως από εκτροφή αιγοπροβάτων / βοοειδών προς πάχυνση (το ήμισυ των οποίων χρησιμοποιείται για την παραγωγή γάλακτος και το υπόλοιπο κυρίως για κατανάλωση), πουλερικών και γαλακτοκομικών προϊόντων και, σε μικρότερο βαθμό, αλιευτικών και μελισσοκομικών προϊόντων. Κατά την τελευταία δεκαετία, μετά από σημαντική ανάπτυξη της εκτροφής πουλερικών επιτεύχθηκε αυτάρκεια. Η παραγωγή, με μεθόδους παρωχημένες (εκμηχάνιση παραγωγής σε ποσοστό 25%), πάσχει από υπερβολική χρήση φυτοφαρμάκων και έλλειψη ελέγχου ποιότητας και, συνεπώς, χαμηλή συμβατότητα με τα πρότυπα ξένων αγορών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι 40% των προϊόντων περίπου απορρίπτεται κατά την εξαγωγή, λόγω προβλημάτων στη συσκευασία. Πρόσθετα, το κόστος είναι υψηλότερο από ό,τι στις γειτονικές χώρες Συρία, Ιορδανία, Τουρκία και Αίγυπτο επειδή ο τομέας δεν λαμβάνει οιασδήποτε μορφής στήριξη ή επιδότηση από το κράτος. Δεδομένου ότι οι επισιτιστικές ανάγκες δεν πληρούνται από την τοπική παραγωγή, εισάγονται νωπά και μεταποιημένα φρούτα και λαχανικά, σπόρους, ζώα ζώα, κρέας και γαλακτοκομικά (υπολογίζεται ότι εισάγεται 70% και 90% των αναγκών σε γαλακτοκομικά προϊόντα και βόειο κρέας, αντιστοίχως). Η εγχώρια παραγωγή σιτηρών καλύπτει το 25% της ζήτησης και οι ετήσιες εισαγωγές ανέρχονται σε 400 χιλ. τόνους περίπου.

Τον Νοέμβριο 2021, η Σαουδική Αραβία ανακοίνωσε την αναστολή όλων των εισαγωγών λιβανικών προϊόντων, επεκτείνοντας έτσι το μποϊκοτάζ που περιοριζόταν στα γεωργικά προϊόντα και επιβλήθηκε

τον Απρίλιο 2021, λόγω φαινομένων λαθραίας μεταφοράς ναρκωτικών ουσιών. Αιτία το γεγονός ότι δεν έχει ακόμη τεθεί σε εφαρμογή κανένα από τα μέτρα, που απαιτήθηκαν σχετικά με τη καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών σε εξαγόμενα προϊόντα (φρούτα/λαχανικά).

Όσον αφορά την αλιεία, υπάρχουν περίπου 24 αλιευτικοί λιμένες σε όλο το μήκος των ακτών (ακτογραμμή 220 χλμ.), ως βάση για 7.000 μόνιμους ή εποχικούς παραδοσιακούς αλιείς και 5.000 σκάφη, με ετήσια παραγωγή που δεν υπερβαίνει τους 8.000 τόνους. Υδατοκαλλιέργειες δεν υφίστανται, εκτός από μικρής κλίμακας παραγωγή ιχθύων γλυκού νερού (ποτάμιοι).

Πάντως, η κυβέρνηση προσπαθεί να αναπτύξει στοχευμένες πρωτοβουλίες, όπως την έναρξη λειτουργίας Lebanon-trade portal, μέσω του Υπουργείου Οικονομίας και Εμπορίου, την οποία παρακολουθεί το Γραφείο μας από το φθινόπωρο του 2022, με στόχο την ανάπτυξη της εξωστρέφειας καταρχήν των αγροτικών προϊόντων και τη σύνδεσή τους με ξένες αγορές.

2.2 Βιομηχανία

Η συμβολή του βιομηχανικού τομέα στο ΑΕΠ ανέρχεται σε περίπου 12,8% (για το 2022 και 2023). Αποτελείται από 4.200 μονάδες περίπου, οι περισσότερες από τις οποίες είναι μικρομεσαίοι μεγέθους. Συγκεκριμένα, 78% επιχειρήσεις απασχολούν 5 - 19 άτομα και μόνο 35 μονάδες απασχολούν πάνω από 100 εργαζομένους. Απασχολεί 25% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού. Ποσοστό 23,1% είναι επιχειρήσεις τροφίμων και ποτών, 13% επίπλων, 12%% χαρτιού και εκτυπώσεων και 10% μεταλλικών προϊόντων. Την τελευταία τριετία, οι Λιβάνιοι βιομήχανοι έχουν δραστηριοποιηθεί ιδιαίτερα στο Ιράκ, δείχνοντας έντονο ενδιαφέρον για την αποκατάσταση και την ανάληψη της διαχείρισης εργοστασίων που ανήκουν στο δημόσιο τομέα, ως έχοντες τις οικονομικές δυνατότητες, την τεχνογνωσία και την ικανότητα να διαχειρίζονται εγκαταστάσεις σε επικίνδυνες και ασταθείς συνθήκες. Απότοκος των προαναφερόμενων επαφών υπήρξε και η συμφωνία για την επανεργοποίηση των ναυτιλιακών δρομολογίων από Βηρυτό προς ιρακινό λιμένα Umm Qasr (2 γραμμές εβδομαδιαίως). Το 2018, σημειώθηκε έντονη δραστηριοποίηση στη δημιουργία, ανακατασκευή και επέκταση βιομηχανικών ζωνών. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν δύο βιομηχανικές ζώνες από ιδιωτικά κεφάλαια. Η ζώνη Nahf Ibrahim βορείως της Βηρυτού (κατασκευαστής και διαχειριστής: Sakr Real Estate developer) και Iklim Zone (Iklim Fund for Development and Innovation, ανατολική Βηρυτό). Για τις μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, το Υπουργείο Οικονομίας και Εμπορίου (Ministry of Economy and Trade) σε συντονισμό με το Υπουργείο Οικονομικών (Ministry of Finance) εφαρμόζει το Πρόγραμμα Υποστήριξης ΜΜΕπιχειρήσεων (SME Support Programme), που καταρτίστηκε το 2014.

Ο φορέας Berytech Technology Pole -το πρώτο εκκολαπτήριο επιχειρηματικής ανάπτυξης και καινοτομίας στη χώρα- παρέχει ενισχύσεις σε περιορισμένο αριθμό πρωτοβουλιών, που ωστόσο το 2022 διευρύνθηκε σημαντικά, με στοχευμένα επιχειρηματικά πλάνα (καινοτόμες ωεοφυείς / startups και ΜΜΕπιχειρήσεις) στους κλάδους τηλεπικοινωνιών και ψηφιακών εφαρμογών, στον αγροτικό τομέα και στις ΑΠΕ (με έμφαση σε έργα διανομής και αποθήκευσης ενέργειας) και βιομηχανικού σχεδιασμού με εκτιμώμενο μέσο ύψος επένδυσης \$500χιλ.- \$3εκ. Όσον αφορά στους νέους επιχειρηματίες, πραγματοποιείται διασύνδεση μελών της λιβανικής διασποράς του κλάδου τεχνολογιών με το Κέντρο Berytech Pole, μέσω της πρωτοβουλίας Speed@BDD (επιταχυντής επιχειρηματικότητας). Στόχος είναι η δημιουργία εντός πενταετίας 100 νεοφυών επιχειρήσεων, παρέχοντας συνολική χρηματοδότηση \$ 5 εκατ. Η.Π.Α. (\$30 χιλ. - \$45 χιλ./εταιρία). Για περισσότερες πληροφορίες, το Γραφείο μας έχει προβεί σε αρκετές αναρτήσεις στην Δ.Π. Αγορά στον τομέα της τεχνολογίας, με αναφορές στον ρόλο της εν λόγω εταιρίας.

2.3 Υπηρεσίες

Η λιβανική οικονομία βασίζεται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών ο οποίος συμβάλλει κατά 78,6% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ και περιλαμβάνει:

- ✓ υπηρεσίες της αγοράς, όπως συντήρηση και επισκευές, ξενοδοχεία και εστιατόρια
- ✓ διάφορες προσωπικές υπηρεσίες, όπως υπηρεσίες αναψυχής και φροντίδας κατ' οίκο
- ✓ υγειονομική περίθαλψη
- ✓ εκπαίδευση
- ✓ χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες
- ✓ Δημόσιες υπηρεσίες
- ✓ Μεταφορές και Επικοινωνίες
- ✓ Εμπόριο

2.3.1 Τραπεζικός κλάδος

Σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα του Λιβάνου το 2021, λειτουργούσαν συνολικά στη χώρα εξήντα τράπεζες (εγχώριες & διεθνείς). Ωστόσο, ο ανωτέρω αριθμός, λόγω αναδιάρθρωσης του τεράστιου αυτού κλάδου, μέσω συγχωνεύσεων, εξαγορών και εξόδων από την αγορά, έχει πλέον μειωθεί σε μόλις 25, ως εξής:

COMMERCIAL BANKS

BANK OF BEIRUT S.A.L
FRANSABANK S.A.L
BANQUE LIBANO-FRANCAISE
FENICIA BANK S.A.L
BANK AUDI S.A.L
LEBANESE SWISS BANK S.A.L
CREDIT LIBANAIS S.A.L.
SOCIETE GENERALE DE BANQUE AU LIBAN S.A.L. (SGBL)
BANKMED S.A.L.
BBAC S.A.L.
BYBLOS BANK S.A.L.
BLOM BANK S.A.L.

INVESTMENT BANKS

BANQUE DE L'HABITAT S.A.L.
FINANCE BANK S.A.L.
BLOMINVEST BANK S.A.L.
MEDINVESTMENT BANK
ARAB BANK (SWITZERLAND) LEBANON
FRANSA INVEST BANK S.A.L.
BYBLOS INVEST BANK
INVESTMENT & CAPITAL BANK (I&C) S.A.L.
CSCBANK SAL
IBL INVESTMENT BANK S.A.L.
CEDRUS INVEST BANK S.A.L.
LIBANK S.A.L. (Levant Investment Bank)
LUCID INVESTMENT BANK S.A.L.

Το ιστορικό της κρίσης του τραπεζικού κλάδου

Όσον αφορά τους παράγοντες που οδήγησαν στο τρέχον οικονομικό αδιέξοδο του Λιβάνου, λίγοι ήταν πιο επιδραστικοί από τη νομισματική πολιτική της χώρας κατά την τελευταία δεκαετία. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η κεντρική τράπεζα της χώρας, Banque du Liban, αύξησε ελεύθερα το επιτόκιο της για τους καταθέτες, ώστε να χρηματοδοτεί το αυξανόμενο πρόβλημα του χρέους της κυβέρνησης, να πληρώνει για τον σημαντικό όγκο των εισαγωγών της και να αντλεί δολάρια για να βοηθά στη διατήρηση της σταθερής ισοτιμίας της λιβανικής λίρας ως προς το δολάριο ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, ο Λίβανος ήταν μία από τις ελάχιστες χώρες που προσέφεραν στους επενδυτές πολύ ελκυστικά ποσοστά απόδοσης, ενώ μεγάλο μέρος του υπόλοιπου κόσμου μείωνε τα επιτόκια για να τονώσει την οικονομική ανάκαμψη. Αυτό έκανε το μικρό έθνος της Μέσης Ανατολής μαγνήτη για πλούσιους επενδυτές από όλο τον κόσμο. Αλλά η εξάρτηση από δολάρια στο εξωτερικό απεδείχθη μια επικίνδυνη πολιτική.

Με την επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών, την άνοδο της φτώχειας και τα επιτόκια να συνεχίζουν να αυξάνονται, ο αντίκτυπος εντός του Λιβάνου έγινε αισθητός, όταν ο αριθμός των καταθέσεων σε εμπορικές τράπεζες άρχισε να μειώνεται κατακόρυφα από τις αρχές του 2018, με τις εισροές από το εξωτερικό να καταρρέουν θεαματικά περίπου ένα χρόνο αργότερα. Πολλοί χαρακτήρισαν τη συμπεριφορά της κεντρικής τράπεζας κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ως παρόμοια με τη λειτουργία ενός πυραμιδικού συστήματος Ponzi. Τα εισερχόμενα δολάρια πελατών των τραπεζών δανείστηκαν στην κεντρική τράπεζα με ελκυστικά υψηλά επιτόκια και, σε αντάλλαγμα, αγόρασαν το δημόσιο χρέος, κάνοντας ταυτόχρονα συνεπή κέρδη από τέτοιες συναλλαγές. Δεν προκαλεί έκπληξη, λοιπόν, ότι οι καταθέσεις στην Κεντρική Τράπεζα μεταξύ 2017 και Αυγούστου 2019 διογκώθηκαν κατά ένα επιβλητικό 70%. Τα μερίσματα που πληρώθηκαν από τις τράπεζες, επιπλέον, πήγαν στους μετόχους, εκ των οποίων πολλοί ήταν πολιτικοί και οι οποίοι, επομένως, είχαν κίνητρα να συνεχίσουν το πρόγραμμα.

Η κυβέρνηση, εν τω μεταξύ, συνέχισε να συγκεντρώνει χρέος, εν μέρει μέσω συχνά εσφαλμένων μέτρων δαπανών, όπως η διευρυμένη δημόσια πρόσληψη ως τρόπος εξασφάλισης ψήφων και λανθασμένων λύσεων για τον προβληματικό τομέα ηλεκτρικής ενέργειας του Λιβάνου. Μέχρι το 2019, σχεδόν το ήμισυ των φορολογικών εσόδων της κυβέρνησης προοριζόταν για την εξυπηρέτηση εξωτερικού και εγχώριου χρέους και τα περισσότερα από τα υπόλοιπα χρησιμοποιήθηκαν για την πληρωμή μισθών του δημόσιου τομέα. Πράγματι, το χρέος έχει διογκωθεί σε υπερβολικά ανησυχητικά επίπεδα. Ως εκ τούτου, αυτό ώθησε πολλούς από τους εύπορους Λιβάνους να μετακινήσουν τις καταθέσεις τους από τη χώρα. Από τότε έχουν αυξηθεί ανησυχίες ότι η κυβέρνηση δίνει προτεραιότητα σε ξένους πιστωτές, οι οποίοι μαζί κατέχουν χρέος ύψους άνω των 12 δις δολαρίων, εις βάρος απλών πολιτών, οι οποίοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν αυστηρά όρια ανάληψης και μόνον σε λίρες. Με τις διαμαρτυρίες να αυξάνονται, περισσότεροι καταθέτες προσπάθησαν να αποσύρουν τα χρήματά τους για αποστολή στο εξωτερικό. Όμως, οι τράπεζες έχουν τοποθετήσει τόσα τεράστια ποσά καταθέσεων στην κεντρική τράπεζα, που η επιβολή αυστηρών ελέγχων σε λογαριασμούς δολαρίων έχει γίνει η μόνη επιλογή τους, εκτός από την προσφυγή στην εξάντληση των αποθεμάτων της χώρας. Οι καταθέτες θεωρούν πλέον δεδομένο ότι οι αποταμιεύσεις τους διατρέχουν κίνδυνο, παρά τις κυβερνητικές διαβεβαιώσεις για το αντίθετο, ενώ δικαστικές πηγές επιβεβαιώνουν ότι δεκάδες αγωγές έχουν κατατεθεί από καταθέτες εναντίον τραπεζών για παράνομη παρακράτηση των χρημάτων τους. Πολλοί καταθέτες έχουν προβεί σε επισπευσμένες αγορές ακινήτων για να ξεκλειδώσουν τους λογαριασμούς τους σε δολάρια σε τράπεζες του Λιβάνου. Ειδικοί εκτιμούν ότι περισσότερα από 5 δις δολάρια σε μετρητά έχουν αποσυρθεί από τις τράπεζες από τον Αύγουστο του 2019, γεγονός που προκάλεσε απότομη έλλειψη τραπεζογραμματίων σε δολάρια στη χώρα. Η Ένωση Τραπεζών στο Λίβανο δήλωσε ότι αυτοί οι παράγοντες αύξησαν τον δείκτη αποτίμησης των καταθέσεων σε δολ. σε υψηλό 13 ετών στο 78,9%.

2.3.2 Τουρισμός

Η προνομιακή γεωγραφική θέση, η πλούσια ποικιλία της φύσης, η εγγύτητα ορεινών και παράκτιων περιοχών, το μεσογειακό κλίμα, ο αρχαιολογικός πλούτος και το υψηλό επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών καθιστά τον Λίβανο ελκυστικό τουριστικό προορισμό. Η τουριστική βιομηχανία του Λιβάνου είναι επικεντρωμένη σε τουρίστες από τις χώρες του Κόλπου, που την επισκέπτονται κυρίως το καλοκαίρι και οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι συναφώς δομημένες. Για την περαιτέρω προσέλκυση τουριστών, σχετικές μελέτες του υπουργείου Τουρισμού αναφέρουν ως υπο-τομείς προτεραιότητας τον χειμερινό τουρισμό (ο Λίβανος έχει επί του παρόντος 6 χιονοδρομικά κέντρα), ειδικές μορφές τουρισμού (επιχειρηματικός, συνεδριακός, ιατρικός, εκπαιδευτικός), τους ομογενείς, οι οποίοι επισκέπτονται τακτικά τους οικείους και την αγορά Ευρωπαίων, Ιαπώνων και εν γένει τουριστών υψηλού εισοδήματος, οι οποίοι προσκρούουν στις χαμηλής ποιότητας υποδομές και εσωτερικές μεταφορές και στις ανεπαρκείς ναυλωμένες πτήσεις (charter flights). Ο ιατρικός τουρισμός ανθεί πολλά χρόνια και αναμένεται να συνεχίσει να επιβιώνει τα επόμενα έτη, δεδομένου ότι ο τομέας παροχής υπηρεσιών υγείας ήταν, έως πρότινος, πολύ ανταγωνιστικός. Συμφωνίες συνεργασίας, οι οποίες έχουν συναφθεί με ξένες χώρες, προωθούν τον Λίβανο ως κύριο προορισμό για διάφορες θεραπείες. Η χώρα πλεονεκτεί σε ειδικευμένο ιατρικό προσωπικό και ιατρούς, παρέχει τις καλύτερες υπηρεσίες υγειονομικής περιθαλψής στην περιοχή και τη χρήση των τελευταίων τεχνολογιών σε ιδρύματα που πληρούν τα διεθνή πρότυπα. Το ποσοστό πληρότητας νοσοκομείων και ιατρικών κέντρων εκτιμάται από 75 - 85%. Όσον αφορά στη ξενοδοχειακή υποδομή, υφίστανται 330 ξενοδοχεία, 17.000 δωματίων, από τα οποία 75% είναι στη Βηρυτό και στο Όρος Λίβανος (θεωρείται χαμηλή σε σύγκριση με τον περιφερειακό μέσο όρο). Ο τουρισμός παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανάπτυξης (μέσω δυναμικής παρουσίας του ιδιωτικού τομέα και μέσω ξένων επενδύσεων, κυρίως αραβικών (εστιατόρια, ξενοδοχεία 5 αστέρων). Ο τουριστικός κλάδος συνέβαλε, έως προ κρίσης τουλάχιστον, περίπου 25% στο ΑΕΠ της χώρας και απασχολούσε το 20% του συνολικού εργατικού δυναμικού, ενώ και το λιβανικό Υπουργείο Τουρισμού, από το 2022, καταβάλει προσπάθειες στήριξης του τουριστικού προϊόντος της χώρας, μέσω ανάπτυξης συγκεκριμένων πρωτοβουλιών, όπως για την παρουσίαση και εξωστρέφεια των λιβανικών οίνων, συνδυαστικά με την προώθηση θεματικών μορφών τουρισμών, συμπράττοντας με τον ιδιωτικό τομέα της χώρας, πρωτοβουλίες, τις οποίες καταγράφει παρακολουθεί το Γραφείο μας, από το φθινόπωρο του 2022, με απώτερο στόχο την επίτευξη δυνητικών συνεργασιών (λ.χ. ανταλλαγή τεχνογνωσίας) μεταξύ κρατικών και κλαδικών φορέων στον τουρισμό εκατέρωθεν.

2.3.3 Κλάδος κατασκευών και ανάπτυξης ακινήτων

Ο κλάδος των κατασκευών και των ακινήτων συμμετείχε έως προ κρίσης με 13% - 15% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, ή \$ περί τα 7 δις Η.Π.Α. και αποτελούσε από τους ακρογωνιαίους λίθους της οικονομίας. Στις κατασκευές απασχολείται 9% εργατικού δυναμικού και σημαντικός αριθμός Σύριων και Αιγυπτίων μεταναστών και προσφύγων. Έχουν υλοποιηθεί μεγάλα κατασκευαστικά έργα, τα οποία περιλαμβάνουν πολυτελή κτίρια (διαμερίσματα επιφανείας 400 έως 600 και 1000 τ.μ.) για την κάλυψη της ζήτησης από Άραβες τουρίστες, παρέχοντας την ευκαιρία στη Βηρυτό να διαμορφώσει brand name σε περιφερειακό επίπεδο (προηγούμενου του Ντουμπάι). Η ακίνητη περιουσία βρίσκεται στον πυρήνα της οικονομίας του Λιβάνου. Η ακίνητη περιουσία είναι επίσης μια βασική επένδυση, που αναζητούν οι κάτοικοι και οι μη κάτοικοι του Λιβάνου. Η αξία των στεγαστικών δανείων, λ.χ., που χορηγήθηκαν το 2018 στον χρηματοπιστωτικό τομέα ανήλθε σε 12,89 δις. δολάρια - 60% του συνόλου των προσωπικών ατομικών δανείων. Επιπλέον, σύμφωνα με την Αρχή Ανάπτυξης Επενδύσεων του Λιβάνου, το 70% των εισροών ξένων άμεσων επενδύσεων στο Λίβανο αποτελούσαν αγορές ακινήτων από τη λιβανική διασπορά. Οι τομείς των ακινήτων και των κατασκευών αναπόφευκτα αντικατοπτρίζουν το οικονομικό περιβάλλον. Η διακοπή των επιδοτούμενων δανείων το

Το 2018, το καθεστώς επιδοτούμενων κατοικιών σταμάτησε καθώς εξαντλήθηκαν όλα τα σχετικά κεφάλαια. Ωστόσο, ο κατασκευαστικός τομέας έχει πληγεί σοβαρά από τη γενική οικονομική κατάσταση και έχει κλονιστεί από τους οικονομικούς κλυδωνισμούς που βίωσε η χώρα από την αρχή της κρίσης. Από την πλευρά της ζήτησης, η πλήρης δολαριοποίηση της αγοράς κατέστησε τις αγορές ακινήτων και γης απαγορευτικά ακριβές για την πλειονότητα των κατοίκων, επιφέροντας πλήγμα στην εγχώρια ζήτηση. Από την πλευρά της προσφοράς, οι επιδόσεις επικεντρώθηκαν κυρίως στην ολοκλήρωση και συντήρηση παλαιότερων έργων από την αρχή της κρίσης. Η αγοραστική δύναμη παραμένει αδύναμη και οι τάσεις των δαπανών επικεντρώνονται στα απαραίτητα σε περιόδους κρίσης. Η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει σε σημαντική επιβράδυνση των αγορών ακινήτων από τους κατοίκους, λόγω της έλλειψης του απαραίτητου όγκου ρευστότητας σε φρέσκα δολάρια. Όσον αφορά τη ζήτηση από το εξωτερικό για ακίνητα στο Λίβανο, οι ομογενείς και οι ξένοι έτειναν να αγοράζουν ακίνητα πριν από το τέταρτο τρίμηνο του 2023. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι τιμές των ακινήτων στη χώρα ήταν σχετικά φθηνές για όσους ζουν στο εξωτερικό με υψηλά επίπεδα εισοδήματος και υποσχόμενες προοπτικές για μελλοντική αξία, καθώς η οικονομία της χώρας συνεχίζει να σταθεροποιείται. Ωστόσο, με την έναρξη του 4ου τριμήνου και το ξέσπασμα του πολέμου μεταξύ του Ισραήλ και της Χαμάς, εκτιμάται ότι η αστάθεια επηρέασε πολύ αρνητικά τις επενδύσεις στον Λίβανο, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων σε ακίνητα. Επιπλέον, τα φτωχά θεμελιώδη στοιχεία του Λιβάνου, το αδύναμο κράτος δικαίου, το τρέχον πολιτικό αδιέξοδο, η διαφθορά και η εύθραυστη οικονομική δομή συνέχισαν να επηρεάζουν το επενδυτικό κλίμα. Ο Λίβανος θεωρείται επί του παρόντος επικίνδυνος επενδυτικός προορισμός, με τους ξένους να προτιμούν ασφαλέστερες επιλογές στην περιοχή.

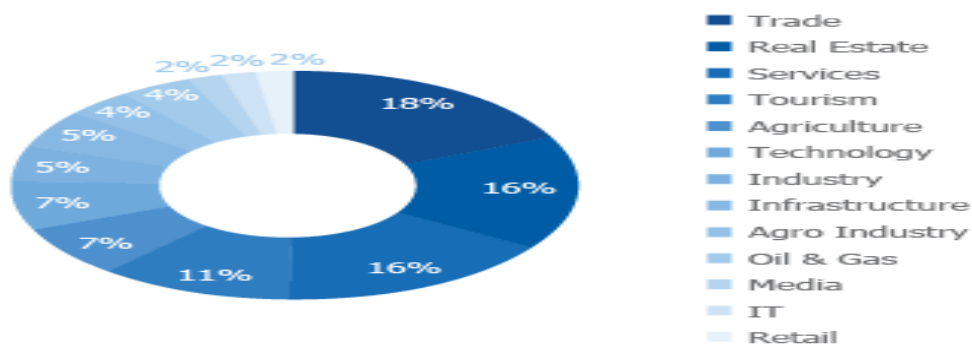
Αύξηση των παραδόσεων τσιμέντου κατά 11% σε ετήσια βάση το 2023

Οι παραδόσεις τσιμέντου, δείκτης σύμπτωσης της οικοδομικής δραστηριότητας, αυξήθηκαν κατά 10,9% σε ετήσια βάση το 2023 έναντι του 2022, όπως ανακοίνωσε η Κεντρική Τράπεζα του Λιβάνου. Οι παραδόσεις τσιμέντου ανήλθαν σε περίπου 2354,6 χιλιάδες τόνους το 2023, από 2.124,4 χιλιάδες τόνους το προηγούμενο έτος, αντανakλώντας βελτίωση της δραστηριότητας σε σχέση με τα στοιχεία του προηγούμενου έτους

3. Επενδύσεις

Συνολικά, περίπου 700 μεγάλες ξένες εταιρίες βρίσκονται στον Λίβανο, αριθμός που θεωρείται χαμηλός σε σχέση με τις δυνατότητες της αγοράς. Οι εταιρίες λειτουργούν στη χώρα, μέσω υποκαταστήματος ή γραφείου αντιπροσωπείας. Οι ξένοι επενδυτές ενδιαφέρονται κυρίως για υποτομείς υπηρεσιών, όπως ακινήτων, τουρισμού, τηλεπικοινωνιών, εμπορίου και τραπεζών. Οι μεγαλύτεροι αυτών προέρχονται από τον Αραβικό Κόλπο και ακολουθεί η Γαλλία. Η λιβανική διασπορά συμβάλλει σημαντικά στη ροή άμεσων ξένων επενδύσεων.

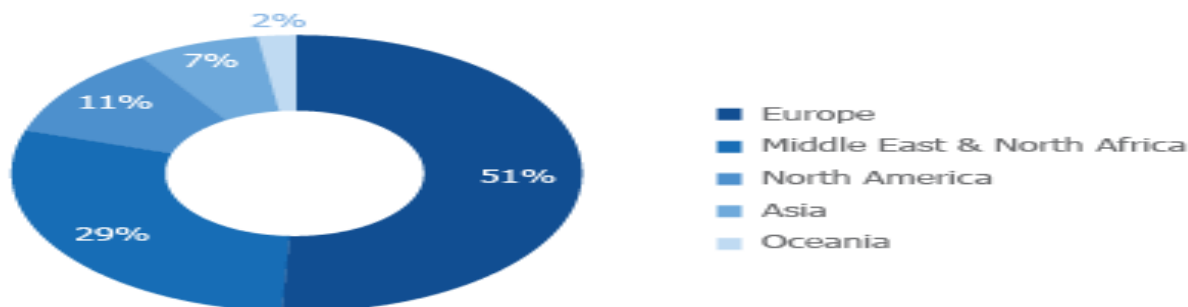
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ 2020

ΠΗΓΗ: IDAL (τελευταία διαθέσιμα δημοσιευμένα στοιχεία)

Παρά το ευνοϊκό επενδυτικό κλίμα και την οικονομία της αγοράς, υπογραμμίζεται ότι παραμένουν οι βασικοί ανασταλτικοί παράγοντες της γραφειοκρατίας, της διαφθοράς και του «αστάθμητου» περιβάλλοντος. Επικρίνονται η έλλειψη επαρκούς νομοθεσίας (πνευματικά δικαιώματα) ή η δυσχερής εφαρμογή της νομοθεσίας για τη διευθέτηση των εμπορικών διαφορών (οι δικαστικές διαδικασίες διαρκούν χρόνια). Βάσει του κριτηρίου της ελευθερίας στην πρόσβαση της αγοράς θεωρείται ως μερικώς ανοικτή αγορά (relatively open market). Ο μεσοσταθμικός δασμολογικός συντελεστής ανέρχεται σε 4,8%, οι εμπορικές συναλλαγές είναι σχετικά ελεύθερες και οι προσαρμογές για να ενταχθεί η χώρα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου εν εξελίξει. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας κρίνεται ως καλά αναπτυγμένος για την περιοχή και το κράτος δεν διακρατεί μερίδιο σε καμία εμπορική τράπεζα.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ 2020

ΠΗΓΗ : IDAL (τελευταία διαθέσιμα δημοσιευμένα στοιχεία)

Ως βασικά πλεονεκτήματα για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων προβάλλονται η φιλελεύθερη οικονομική πολιτική, η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και συναλλάγματος, η διαθεσιμότητα ειδικευμένου εργατικού δυναμικού, η μέσω Λιβάνου δυνατότητα πρόσβασης σε άλλες αραβικές χώρες και η διάθεση ρευστότητας από τις εγχώριες τράπεζες. Ο Λίβανος είναι παραδοσιακά χώρα ανοικτή στις ξένες επενδύσεις. Προτεραιότητες των κυβερνήσεων είναι η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας και η εκ νέου ανάδυση της θέσης ως περιφερειακό επιχειρηματικό, εμπορικό και παραθεριστικό κέντρο. Για το σκοπό αυτό, εμμένει στην προσέλκυση Αράβων επενδυτών και κυρίως επενδυτών από τον μεγαλύτερο εμπορικό και επενδυτικό εταίρο, την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στα θέματα της ημερήσιας διάταξης παραμένουν η ταχεία μεταρρύθμιση του επενδυτικού πλαισίου και των παρεχόμενων διοικητικών υπηρεσιών, ο εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών του επιχειρηματικού περιβάλλοντος -κυρίως με τη θέσπιση νομοθεσίας για την ενίσχυση της προστασίας της

πνευματικής ιδιοκτησίας, η ψήφιση του νόμου-πλαισίου για τις ιδιωτικοποιήσεις και η ενίσχυση του ρόλου του Οργανισμού για την Ανάπτυξη Επενδύσεων (Investment Development Authority Lebanon, IDAL, www.investinlebanon.gov.lb). Το 2017, ψηφίστηκε ο νόμος για τις Συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (προεργασία για την προσέλκυση και ενίσχυση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στο επενδυτικό σχέδιο Capital Investment Program, Διάσκεψη των Παρισίων). Ο Οργανισμός Ανάπτυξης Επενδύσεων -αρμόδια κρατική αρχή υποδοχής και προώθησης των επενδύσεων- υπάγεται απευθείας στον Πρωθυπουργό (οι υπηρεσίες που προσφέρονται, κυμαίνονται από τη συλλογή απλής πληροφόρησης για τη δημιουργία εταιρίας μέχρι την ταχεία έκδοση εγκρίσεων και αδειών απαιτούμενων από τις αρχές). Ο Λίβανος είναι ο τέταρτος μεγαλύτερος αποδέκτης άμεσων ξένων επενδύσεων μεταξύ των 13 οικονομιών στη Δυτική Ασία, επόμενος της Τουρκίας, της Σαουδικής Αραβίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Η χώρα έχει υπογράψει 50 διμερείς συμφωνίες προστασίας των επενδύσεων, από τις οποίες 42 είναι σε ισχύ, καθώς και αριθμό συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας. Ωστόσο, παρά την παρεχόμενη στους επενδυτές προστασία, οι συμφωνίες αυτές «παραμένουν άγνωστες» στους Λιβάνιους επιχειρηματίες.

4. Δημόσιες Συμβάσεις / Διαγωνισμοί

Το Συμβούλιο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης (CDR)

Η πλειοψηφία των διαγωνισμών για την υποβολή προσφορών στο Λίβανο προκηρύσσονται από το Συμβούλιο για την Ανάπτυξη και την Ανασυγκρότηση (CDR), βάσει διαδικασίας προεπιλογής των εταιριών. Το Συμβούλιο είναι δημόσιο ίδρυμα, υπαγόμενο απευθείας στο Υπουργικό Συμβούλιο, με αποστολή την ανοικοδόμηση της χώρας. Λειτουργεί σε διαβούλευση και συνεργασία με τα κατά περίπτωση αρμόδια υπουργεία και άλλους δημόσιους οργανισμούς και τους δήμους. Τα καθήκοντά του είναι ευρέος φάσματος (σχεδιασμός γενικού/ειδικού χαρακτήρα, συμβουλευτικός ρόλος/διαγραφή κατευθυντηρίων γραμμών, μελέτες σκοπιμότητας, απαλλοτριώσεις, δημοσιονομική διαχείριση, έλεγχος σχεδίων και έργων που παρουσιάζονται στο Υπουργικό Συμβούλιο, παρακολούθηση της χρήσης των δανείων και της οικονομικής βοήθειας από αλλοδαπούς δωρητές). Οι δραστηριότητες του Συμβουλίου εστιάζονται σε τέσσερις κυρίως τομείς:

- Βασικές υποδομές (ηλεκτρική ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, οδικό δίκτυο και μέσα μαζικής μεταφοράς).
- Κοινωνικές υποδομές (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικές υποθέσεις, ολοκληρωμένη ανάπτυξη, περιβάλλον).
- Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας (ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση στερεών αποβλήτων).
- Παραγωγικοί τομείς και τομείς υπηρεσιών (γεωργία, άρδευση, λιμένες και αεροδρόμια, κτίρια δημοσίων υπηρεσιών, παροχή υπηρεσιών τεχνικής βοήθειας κα.).

Από το Συμβούλιο χρησιμοποιούνται δύο τύποι προεπιλογής:

- Η γενική προεπιλογή: υιοθετείται στις περιπτώσεις συγκεκριμένων δράσεων (οδικά δίκτυα, κτίρια, διάφορες συμβουλευτικές υπηρεσίες), με στόχο να διαχωρίζονται οι εταιρίες, σύμφωνα με τις ειδικότητες, τους οικονομικούς πόρους, την κεκτημένη εμπειρία και το είδος των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν.

- Η ειδική προεπιλογή: αφορά συγκεκριμένα έργα (επιλογή συμβούλων και τοπικών και αλλοδαπών επιχειρηματιών, βάσει των ικανοτήτων και της εμπειρίας μετά από αξιολόγηση προκαθορισμένων κριτηρίων). Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο προβαίνει σε ανακοίνωση στον τύπο (ημεδαπό ή αλλοδαπό) πρόσκλησης για προεπιλογή. Οι αιτήσεις προεπιλογής συγκεντρώνονται συνήθως εντός προθεσμίας δύο μηνών και, στη συνέχεια, εξετάζονται από επιτροπή ορισμένη από τον Πρόεδρο του

Συμβουλίου. Η εξέταση περιλαμβάνει μεταξύ άλλων αυτοψίες, επιθεωρήσεις και επαλήθευση των αναφερομένων στην αίτηση στοιχείων.

5. Καθεστώς επίλυσης επιχειρηματικών διαφορών

Το Λιβανικό Κέντρο Διαιτησίας ιδρύθηκε το 1995, σε στενή συνεργασία με το Επιμελητήριο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας Βηρυτού και Ορους Λιβάνου, και λειτουργεί με κανόνες παρόμοιους με εκείνους του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου στο Παρίσι (λιβανικός κώδικας διαδικασιών για τη ρύθμιση της διαιτησίας). Ο Λίβανος έχει επίσης επικυρώσει τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης του 1958 «περί διεθνούς διαιτησίας». Ως μετεξέλιξη του προαναφερόμενου Κέντρου συστάθηκε, το 2012, το Λιβανικό Κέντρο Διαιτησίας και Διαμεσολάβησης (Lebanese Arbitration and Mediation Center), διαπιστευμένο στην Ένωση Μεσογειακών Επιμελητηρίων Εμπορίου και Βιομηχανίας (Association of the Mediterranean Chambers of Commerce and Industry, ASCAME) περιφερειακό Κέντρο. Εξυπηρετεί την τοπική και διεθνή επιχειρηματική κοινότητα, καθώς και τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα και εξειδικεύεται στην παροχή εναλλακτικών τρόπων για την επίλυση των επιχειρηματικών διαφορών μέσω αμοιβαία αποδεκτών συμφωνιών. Στους επιχειρηματίες, που καταλήγουν σε εγχώριο συνεργάτη, συστήνεται να μη σπεύδουν σε δέσμευση με σύμβαση αποκλειστικής αντιπροσώπευσης, επειδή το λιβανικό σύστημα δικαιοδοσίας είναι πολύ ευνοϊκό για τους εγχώριους εταίρους.

6. Εκθέσεις

Ως πλέον αξιόλογες εκθεσιακές εκδηλώσεις, με κριτήρια την προσέλευση επισκεπτών, τον αριθμό και τη σύνθεση των εκθετών και την εμπειρία των διοργανωτών (οι οποίοι είναι κατά κανόνα ιδιώτες, καθώς στον λιβανο δεν πραγματοποιούνται εκθέσεις/εμπορικά δρώμενα με κρατική μέριμνα), διακρίνουμε τις ακόλουθες -περιφερειακής εμβέλειας- εκθεσιακές εκδηλώσεις, στις οποίες προκρίνουμε την επίσκεψη ή συμμετοχή, δεδομένου ότι προσφέρουν την κατάλληλη βάση για όσους ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στην εγχώρια ή και στις γειτονικές αγορές. Στο σύνολό τους πραγματοποιούνται στη Βηρυτό σε ετήσια βάση και ενίοτε ανά διετία:

1. *Project Lebanon: (International Construction Trade Exhibition for Lebanon & the Middle East)*
Energy Lebanon: (Trade Exhibition for power generation, Electricity, Lighting and HVAC)
Ecorient International Trade Exhibition: (Environmental technologies, sustainability, alternative energy, water technology and clean energy) (οι τρεις ανωτέρω εκθέσεις διοργανώνονται στον ίδιο χώρο και χρόνο) ενώ για το 2024 διοργανώθηκε για πρώτη φορά παράλληλα και η έκθεση Smart Manufacturing (για την κατασκευή έξυπνων βιομηχανικών λύσεων)
2. *Horeca: (Catering, Foods & Beverages, Hospitality Services)*
3. *Beirut International property & Investment Fair (Residency & Citizenship)*
4. *Lebanon International Solar Week Expo and Conference*
5. *Beirut Boat Show: (yachts, equipment, surfing, diving).*
6. *The Garden Show and Spring Festival.*
7. *Rawmec, Recycling and Waste Management Exhibition and Conference.*

Τα προηγούμενα χρόνια, οι εκθέσεις είχαν αναβληθεί λόγω της πανδημίας, ωστόσο πλέον επανέρχεται η κανονικότητα σταδιακά και, ως εκ τούτου, αποκαθίσταται η διεξαγωγή των διεθνών κλαδικών εκθέσεων. Το Γραφείο μας αναρτά τον κατάλογο των διεθνών κλαδικών εκθέσεων στη Δ.Π. Αγορά και τον επικαιροποιεί τακτικά (καθώς ορισμένες φορές υπάρχουν αλλαγές ή ακυρώσεις των ημερομηνιών διεξαγωγής των εκθέσεων).

7. Εμπορικό καθεστώς

Ο Λίβανος διαθέτει σύστημα ελεύθερου εμπορίου και ανταγωνιστική αγορά με μια εμπορική προσέγγιση. Σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο δείκτη περιορισμών του εμπορίου (MFN) & δασμολογικών περιορισμών (TRR), ο Λίβανος κατέλαβε την 59η θέση από τις 125 χώρες, καθιστώντας τον πιο ανοιχτό από τον μέσο όρο της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής (MNA). Το εξωτερικό δασμολόγιο που επιβάλλεται στην χώρα είναι από τα χαμηλότερα μεταξύ των χωρών MENA. Συνολικά πάνω από το 84% των τελωνειακών δασμολογικών κατηγοριών έχουν δασμούς ίσους με 0 ή 5%. Η κυβέρνηση δεν επιβάλλει δασμούς στις εξαγωγές. Επιπλέον, πολλά ευρωπαϊκά προϊόντα απαλλάσσονται από τελωνειακά τέλη, σύμφωνα με τη συμφωνία για την ευρω-μεσογειακή συμφωνία σύνδεσης και τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (EZE) Μαρτίου 2015.

Οι πολυάριθμες εμπορικές συμφωνίες, που υπογράφηκαν με τις αραβικές χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύουν στην ενίσχυση της οικονομικής ολοκλήρωσης και της πρόσβασης των προϊόντων του Λιβάνου. Αποτελεί μέλος του Μεγάλου Αραβικού Ελεύθερου Εμπορίου (GAFTA) και έχει υπογράψει τη Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΕ, καθώς και ορισμένες άλλες διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες. Ο Λίβανος παρείχε τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις του Λιβάνου να έχουν πρόσβαση, ελεύθερα τελωνειακά, και να προμηθεύουν πολλά εκατομμύρια καταναλωτές.

8. Εξωτερικό Εμπόριο Λιβάνου

Ο Λίβανος, ως μικρή χώρα, περιορισμένης βιομηχανοποίησης, είναι δομικός εισαγωγέας, καλύπτοντας τις ανάγκες για πρώτες ύλες και ενδιάμεσα προϊόντα του παραγωγικού τομέα, καθώς και μεγάλο μέρος των αναγκών της σε κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά αγαθά. Η λιβανική αγορά χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων με ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Εξειδικευμένες εισαγωγές εξακολουθούν να είναι σπάνιες και ποικίλουν ανάλογα με τη συγκυρία της αγοράς. Εν γένει, υπογραμμίζεται η ανελαστικότητα των εισαγωγών, οφειλόμενη στις επισιτιστικές και ενεργειακές ανάγκες της χώρας. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι από την έναρξη του πολέμου στη Συρία, ο Λίβανος λειτουργεί πλέον ως ενδιάμεσος τόσο για τη διάθεση των συριακών προϊόντων όσο και για την τροφοδοσία της γειτονικής χώρας, ως εκ τούτου οι εξαγωγές καλύπτουν αδήλωτα και τις δύο χώρες και συνεπώς η εξαγωγή συμπερασμάτων μόνο για τη λιβανική αγορά είναι επισφαλής. Οι ανάγκες της Συρίας καλύπτονται μέσω του λιβανικού εξωτερικού εμπορίου, καθώς και ποσοστό των λιβανικών εξαγωγών υποκαθιστούν αντίστοιχες συριακές (συριακά προϊόντα εξάγονται μέσω Λιβάνου).

Αναφορικά με τις λιβανικές εισαγωγές, τα συνολικά εισαγόμενα αγαθά μειώθηκαν κατά 4,74%, σε ετήσια βάση, σε \$18,125,008 δις δολ. ΗΠΑ, ενώ οι συνολικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 17,4% σε ετήσια βάση για να διαμορφωθούν σε \$4,138,984 δις δολ για το 2023. Αναλυτικότερα, οι τρεις κορυφαίοι εισαγωγικοί εταίροι, για το 2023, ήταν η Κίνα, η Ελλάδα και η Ελβετία, οι οποίες κατέλαβαν τα μερίδια της τάξεως 11,52%, 9,81% και 9,67% αντίστοιχα, φθάνοντας τα ποσά των 2,09, 1,8 και 1,7 δις δολάρια ΗΠΑ, ακολουθούμενες από την Τουρκία, την Ιταλία, την Αίγυπτο, τη Ρωσία, τις ΗΠΑ, την Κύπρο, την Γερμανία και τα ΗΑΕ.

Οι λιβανικές εξαγωγές το 2023 κάλυψαν περίπου το 22,7% των εισαγωγών. Οι τρεις κορυφαίοι εξαγωγικοί εταίροι του Λιβάνου περιλάμβαναν τα Η.Α.Ε., την Τουρκία και την Αίγυπτο (καταλαμβάνοντας 19,73%, 9,75% και 5,44%, με εξαγωγές αξίας 591, 292, 163 εκατ. δολ. ΗΠΑ, ενώ έπονται το Ιράκ, η Ελβετία, οι ΗΠΑ, το Κατάρ και η Συρία, ακολουθούμενες από την ΕΕ, που αντιπροσωπεύει περί το 15,5% των συνολικών του εξαγωγών. Τα κυριότερα εξαγωγίμα προϊόντα της χώρας ήταν «τα μαργαριτάρια, πολύτιμες πέτρες και μέταλλα», καταλαμβάνοντας το 21,56% του

συνόλου. Η κατηγορία «κοινά μέταλλα και είδη από κοινά μέταλλα» καθώς και «πλαστικά και είδη από καουτσούκ» καταλαμβάνουν την δεύτερη και τρίτη θέση αντίστοιχα στις εξαγωγές, με 14,02% και 11,11% αντίστοιχα του συνόλου.

Αναλυτικότερα, το εμπορικό έλλειμμα του Λιβάνου μειώθηκε ελαφρά το 2023. Η κατάρρευση της οικονομίας, ιδίως τα έτη 2019 και 2020, είχε καταρχήν μειώσει το εμπορικό έλλειμμα του Λιβάνου, καθώς οι περισσότεροι πολίτες αγωνίστηκαν να αντέξουν οικονομικά τις βασικές ανάγκες. Ωστόσο, τα εμπορικά ελλείμματα του 2021 και του 2022 αυξήθηκαν σταδιακά, σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη και αναπροσαρμόστηκαν στα επίπεδα που ήταν το 2019. Συγκεκριμένα, το εμπορικό έλλειμμα διευρύνθηκε από 9,75 δις. δολάρια στο τέλος του 2021 σε 15,5 δις δολάρια μέχρι το τέλος του 2022. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Τελωνειακής Αρχής του Λιβάνου που δημοσιεύθηκαν στα τέλη Μαΐου 2024, ο Λίβανος ανέφερε εμπορικό έλλειμμα 14 δις δολαρίων ΗΠΑ το 2023, σημειώνοντας μείωση 9,03%. Η διατήρηση του ελλείμματος με διψήφιο αριθμό και για το 2023 αντισταθμίζεται από τα ακόλουθα στοιχεία, σύμφωνα και με εδώ οικονομικούς αναλυτές:

- ✓ τα επιλεγμένα προϊόντα εισαγωγής αποτέλεσαν το κλειδί για τις εξαγωγές του 2023,
- ✓ οι εισαγωγές καυσίμων ήταν πάντα ένα κρίσιμο προϊόν για τον Λίβανο,
- ✓ την αρνητική αναπροσαρμογή της αγοραστικής δύναμης των κατοίκων του Λιβάνου κατά τη διάρκεια του 2023.

III. Οικονομικές και Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδος – Λιβάνου 2023

1. Διμερείς Εμπορικές συναλλαγές Ελλάδας – Λιβάνου 2023

Ο Λίβανος είναι αξιόλογος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας και συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με τις οποίες η Ελλάδα διατηρεί διαχρονικά θετικό εμπορικό ισοζύγιο. Βάσει του θεσμικού πλαισίου, η επισκόπηση των διμερών σχέσεων οδηγεί στη διαπίστωση ότι η συνεργασία στον εμπορικό τομέα μεταξύ των δύο χωρών εξελίσσεται ομαλά και χωρίς αξιόλογα τεχνικά προβλήματα, στη βάση είτε της συμμόρφωσης του Λιβάνου προς τις κοινοτικές ρυθμίσεις κατά την εφαρμογή της Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση είτε της διαδικασίας εισδοχής της χώρας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Οι όροι εμπορίου καταγράφουν συνεχή και σταθερή αύξηση και για τις δύο χώρες, εξέλιξη η οποία οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών του Λιβάνου (εξαγωγή καυσίμων), καθώς και στην έμμεση κάλυψη συριακών εισαγωγών.

Το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδος έναντι του Λιβάνου παραμένει πλεονασματικό, ενώ η Ελλάδα παραμένει διαχρονικά ένας εκ των πρώτων τριών εμπορικών εταίρων του. Η μικρή πτώση, της τάξεως του 6,6% που παρατηρήθηκε μεταξύ του 2022 και του 2023 (από 1,905,19 δις δολ. σε 1,778,32) δεν εμπόδισε τη χώρα μας να καταλάβει τη δεύτερη θέση μεταξύ των κυριότερων προμηθευτών του Λιβάνου. Η μείωση αυτή υπάγεται στη γενικότερη προσπάθεια συγκράτησης των λιβανικών εισαγωγών, οι οποίες βρίσκονται στα ύψη σε σχέση με τις εξαγωγές της χώρας ενώ για το 2023 μειώθηκαν κατά 4,74% σε ετήσια βάση. Όσον αφορά την διασπορά των εξαγόμενων ελληνικών προϊόντων στον Λίβανο διαπιστώνεται, για μία ακόμη χρονιά, ότι το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών εξαγωγών αποτελείται από πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου. Ακολουθούν τα ασφαλικά μίγματα, τα φαρμακευτικά προϊόντα (με έμφαση στα γενόσημα), καπνός, χαρτί και παρασκευασμένα τρόφιμα (γιαούρτι, τυρί, κλπ.).

Συγκεκριμένα οι ελληνικές εξαγωγές κυριότερων προϊόντων αφορούν σε:

1. καύσιμα (βενζίνη, ντίζελ, ορυκτέλαια) 1.671,153 χιλ. δολάρια (ποσοστό 94%) &
2. Όλα τα λοιπά προϊόντα 107,167 εκ δολάρια (ποσοστό 6%)

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ-Μεγάλες κατηγορίες

Διψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2022		2023		Μεταβολή στην αξία
	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	
Ορυκτά καύσιμα, ορυκτέλαια και προϊόντα τους (27)	1.840,099	96,6%	1,711,080	96,2%	-7,01%
Φαρμακευτικά προϊόντα (30)	5.147	0,3%	11,89	0,67%	+131,01%
Εκχυλίσματα βυρσοδεψίας ή βαφής, τανίνες και τα παράγωγά τους (32)	8,394	0,44%	9,616	0,54%	+14,56%
Πυρηνικοί αντιδραστήρες, λέβητες και μηχανήματα (84)	4.24	0,3%	3,769	0,21%	-11,11%
Υπολείμματα και απόβλητα από τις βιομηχανίες τροφίμων (23)	4,588	0,2%	3,761	0,21%	-18,03%
Αλουμίνιο και τεχνουργήματα (76)	5,081	0,26%	3,324	0,9%	-34,58%
Αλάτι, θείο, χρώματα και πέτρες, υλικά για σοβάδες (25)	2,266	0,12%	2,836	0,22%	+25,15%
Καπνός και βιομηχανοποιημένα υποκατάστατα καπνού (24)	1,159	0,06%	2,337	0,13%	+64%
Διάφορα χημικά προϊόντα (38)	1,792	0,09%	2,303	0,13%	+-28,52%
Λιπάσματα (31)	2,235	0,12%	2,201	0,12%	-6,52%
Λοιπές κατηγορίες	30,189	1,58%	42,037	2,36%	+39,26%

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ -Κυριότερα προϊόντα

Τετραψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2022		2023		Μεταβολή στην αξία
	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	Αξία, χιλ. \$	% στο σύνολο	
Ορυκτά καύσιμα (27.10)	1.840,099	96,7%	1,671,153	94,0%	-9,2%
Αέρια πετρελαίου (27.11)	5.028	0,3%	28,849	1,6%	+472%
Ασφαλτικά μίγματα (27.15)	14.701	0,8%	11,020	0,6%	-25%
Φαρμακευτικά προϊόντα (30.04)	4.931	0,3%	11,317	0,6%	+129,5%
Στόκος υαλοπινάκων, τσιμέντα ρητίνης (32.14)	8.162	0,4%	9,274	0,5%	+13,6%
Κέικ λαδιού και άλλα στερεά κατάλοιπα τροφίμων (23.06)	3,442	0,19%	2,991	0,18%	-12,57%
Μορισανίδες (44.10)	1,535	0,08%	2,442	0,15%	+59,09%
Μη επεξεργασμένος καπνός, απορρίμματα καπνού (24.01)	1,159	0,06%	2,336	0,14%	+101,55%
Ορυκτά ή χημικά λιπάσματα (31.05)	1,690	0,09%	1,548	0,09%	-8,40%
Παρασκευασμένα συνδετικά υλικά για καλούπια ή πυρήνες χυτηρίου (38.24)	994	0,05%	1,357	0,08%	+36,52%
Χαρτί και χαρτόνι χωρίς επικάλυψη σε ρολά (48.05)	1,825	0,10%	1,273	0,08%	-30,25%
Τυρί και τυρόπηγμα (04.06)	521	0,03%	1,156	0,07%	+122,07

Πηγή: Τελωνειακή Αρχή Λιβάνου

Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, το 2023 παρουσίασε μείωση των ελληνικών εξαγωγών κατά 6,6% προς τον Λίβανο, πάντα καθοδηγούμενη από την πορεία των εξαγωγών καυσίμων (μείωση 7%), μετά από ισχυρή ωστόσο αύξηση της τάξεως του 44% που είχε σημειωθεί το 2022.

Το εμπορικό πλεόνασμα της Ελλάδος σε σχέση με τη φιλοξενούσα χώρα ανήλθε, κατόπιν αυτών σε 1,673,7 δις δολ., ενώ καλή πορεία σημειώνει και ο όγκος εμπορίου των δυο χωρών. Στην κατάταξη των προμηθευτών, φέτος η Ελλάδα βρίσκεται στην 2^η θέση, μετά την Κίνα, ενώ πέρυσι κατείχε την 3^η.

Όσον αφορά την διασπορά των εξαγόμενων ελληνικών προϊόντων στον Λίβανο διαπιστώνεται για μια ακόμη χρονιά ότι το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών εξαγωγών αποτελείται από πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου. Σημειώνεται πάντως ότι, παρά την δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας, εμβληματικά ελληνικά προϊόντα διατηρούν την θέση τους στα Λιβανικά σούπερ μάρκετ. Αναφέρονται χαρακτηριστικά: Μπισκότα Παπαδοπούλου όλων των τύπων, μπισκότα Yolanda, Μέλι Αττικής,

Γιαούρτια, γραβιέρα & φέτα ΜΕΒΓΑΛ, Δωδώνη και άλλες επικέττες, καθώς και Ούζο, λικέρ μαστίχας, τυριά τύπου Kashkaval από ελληνικά τυροκομεία Ατλας, Bahzra κα.

Περαιτέρω βελτίωση της διασποράς των ελληνικών εξαγωγών, καθώς και αύξηση αυτών, συναρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εξομάλυνση των πολιτικών συνθηκών, τη σταθεροποίηση της όμορης περιφέρειας και τη συνακόλουθη σχετική ανάκαμψη της λιβανικής οικονομίας, ενώ περιορίζεται συνυπολογίζοντας τον οξύ ανταγωνισμό (διεθνή και ομοειδή λιβανικά προϊόντα) και το μέγεθος της αγοράς. Η φήμη και το επιχείρημα της ευρείας δικτύωσης και εξοικείωσης των Λιβανέζων επιχειρηματιών στον εν γένει Αραβικό κόσμο θα πρέπει να συνεκτιμηθεί από τις ελληνικές επιχειρήσεις ως θετική σε σχέση με τα προϊόντα/υπηρεσίες που διαθέτουν, τις δυσκολίες που συναντούν στην πρόσβαση των αγορών αυτών, καθώς και με τις επαφές που οι ίδιοι, ενδεχομένως, έχουν ήδη αναπτύξει.

Γενικά, κλάδοι στους οποίους η Ελλάδα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα και κυρίως συμπληρωματικότητα με την τοπική οικονομία και από τους οποίους δύναται να προέλθει ευρύτερη διαφοροποίηση του εξαγωγικού μείγματος με έμφαση σε ενδιάμεσα και καταναλωτικά αγαθά είναι:

- ✓ φαρμακευτικά,
- ✓ δομικά υλικά, / διαχείριση υδάτων-απορριμμάτων,
- ✓ ΑΠΕ, φωτοβολταϊκά,
- ✓ αγροτικός εξοπλισμός / εφόδια / ζωοτροφές,
- ✓ τρόφιμα-ποτά (με την πρόοδο εφαρμογής της Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ε.Ε. διότι υπόκεινται σε υψηλούς δασμολογικούς συντελεστές και δυσχερείς τελωνειακές διατυπώσεις για την προστασία της εγχώριας παραγωγής),
- ✓ & καλλυντικά.

Προς το παρόν και μέχρι την επιστροφή της χώρας στην πολιτική & οικονομική κανονικότητα συνιστάται στις Ελληνικές εταιρίες, εμπορικούς εταίρους της χώρας, προσοχή στις αποστολές εμπορευμάτων, που θα πρέπει να γίνονται με μέτρο. Επίσης σε περίπτωση αθέτησης υποχρέωσης πληρωμής από την Λιβανική πλευρά αυτό, κατά μεγάλη πιθανότητα, δεν θα οφείλεται σε ηθελημένη ενέργεια, αλλά περισσότερο σε αντικειμενική αδυναμία, λόγω τρίτου παράγοντα (τράπεζες) και θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ανάλογα.

Αναφορικά με τις εξαγωγές του Λιβάνου προς την Ελλάδα, κινήθηκαν στο ποσό των μόλις 104,601 για το 2023 από 138,114 χιλ. δολ. ΗΠΑ το 2022, μειωμένες κατά 24,27%, ενώ οι κύριες κατηγορίες προϊόντων αφορούν ορυκτά καύσιμα (57,869), σίδηρο και χάλυβα (6.089) και μόλυβδο (22,158).

2. Τουριστικές ροές και διμερείς σχέσεις στον τομέα του τουρισμού

Χρυσή βίζα: ο Λίβανος βρίσκεται μεταξύ των κορυφαίων χωρών που επενδύουν στην Ελλάδα

Χιλιάδες συναλλαγές τα τελευταία χρόνια οφείλονται στις αγορές που πραγματοποιούνται για την απόκτηση της Χρυσής Βίζα σε ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Όπως είναι γνωστό, μετά από έναν ορισμένο αριθμό ετών, οι επενδυτές της Χρυσής Βίζα της ΕΕ, μπορούν να υποβάλουν αίτηση για την υπηκοότητα της χώρας.

Με βάση τα τελευταία σχετικά δημοσιευμένα στοιχεία, που αφορούν το 2023, η δυναμική των διμερών σχέσεων των δύο χωρών αποτυπώνεται στα επίσημα στοιχεία, ως εξής: σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της χώρας μας, ο Λίβανος (μετά τις Κίνα και Τουρκία) κατακτά την τρίτη θέση τόσο σε επίπεδο αιτήσεων όσο και χορήγησης αδειών μόνιμου επενδυτή στη χώρα μας, με ποσοστό 4,9% επί του συνόλου, με 535 αρχικές άδειες μόνιμου επενδυτή. Αυτό αποδεικνύει το σοβαρό ενδιαφέρον και

το βάθος των δεσμών μεταξύ των χωρών μας, Ελλάδα και Λιβάνου, και σε επίπεδο διμερών οικονομικών και επενδυτικών σχέσεων.

Συνεπώς, ο Λίβανος διατηρεί, τα τελευταία χρόνια, σταθερά μία πολύ καλή θέση στην Ελληνική αγορά με αυξητικές τάσεις. Σημειώνεται ότι οι εν λόγω τάσεις ενισχύονται περαιτέρω λόγω της οικονομικής κρίσης, ενώ το Γραφείο ΟΕΥ αντιμετωπίζει αρκετά αντίστοιχα αιτήματα σε συχνή βάση. Επίσης πολλές επενδύσεις παρατηρούνται στην αγορά εμπορικών ακινήτων (κυρίως παλαιών) με στόχο την ανακαίνιση και απόδοσή τους ως ξενοδοχειακές μονάδες στην μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών, αλλά και σε άμεσες επενδύσεις όπως σε κέντρα εστίασης κ.α. Συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια του 2023, το Γραφείο ΟΕΥ έλαβε αρκετά αιτήματα για αγορά ή επένδυση στην Ελλάδα, με τελικό σκοπό την χορήγηση της χρυσής Βίζα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτημάτων αφορούσε ακίνητα για ιδιοκατοίκηση ή εκμετάλλευση (μακροπρόθεσμη ενοικίαση ή Airbnb) ενώ μικρότερο ποσοστό ερωτημάτων αφορούσε επενδύσεις στην Ελλάδα, όπως μεταφορά παραγωγής στην Ελλάδα ή έναρξη λειτουργίας χώρων εστίασης. Τρίτη κατηγορία ήταν οι αμιγώς επενδυτές μεταξύ των οποίων κατασκευαστές, που ενδιαφέρονταν για αγορά εκτάσεων προς δόμηση και πωλήσεις, κυρίως σε παραθαλάσσιες περιοχές (Κόρινθος, Γλυφάδα, Βουλιαγμένη κ.α.). Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις καθίστατο εμφανές ότι οι ενδιαφερόμενοι είχαν την ανάλογη οικονομική επιφάνεια για να υλοποιήσουν τα σχέδιά τους μιας και, κατά δήλωσή τους, διέθεταν περιουσιακά στοιχεία σε τράπεζες του εξωτερικού.

Μνημόνιο Συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα είχε αναλάβει την πρωτοβουλία να συνεργαστεί με τις μεσογειακές χώρες στον τομέα του τουρισμού. Στο πλαίσιο της τριμερούς συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Λιβάνου, έχει ήδη εκπονηθεί 5ετές Μνημόνιο Συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού. Για την ακρίβεια, το Μνημόνιο Συνεργασίας στον τομέα του Τουρισμού μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας του Λιβάνου και της Κυπριακής Δημοκρατίας υπεγράφη από τους Υπουργούς Τουρισμού της Ελλάδας, του Λιβάνου και της Κύπρου στις 12 Μαΐου 2023 στην Αθήνα. Αυτό αποδεικνύει την ετοιμότητα των κυβερνήσεων των χωρών μας να προωθήσουν περαιτέρω με συγκεκριμένους τρόπους τη συνεργασία στον κρίσιμο τομέα του τουρισμού μεταξύ των κρατών μας. Ειδικότερα, το Μνημόνιο στοχεύει στην εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ των Υπουργείων και των αρμόδιων φορέων των τριών χωρών, στη συνεργασία μέσω κοινών έργων στην έρευνα της τουριστικής αγοράς, στην ενίσχυση των επενδύσεων και άλλα. Επίσης, το Υπουργείο Τουρισμού Λιβάνου αποδέχτηκε πρόσκληση συμμετοχής του στην πρωτοβουλία του Monitoring Centre for Coastal and Maritime Tourism in the Mediterranean, της οποίας ηγείται το Υπουργείο Τουρισμού της χώρας μας, ενώ το εγχείρημα έχει ενσωματωθεί στον σχετικό κατάλογο του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού.

Σημειώνεται, επίσης, ότι Ελλάδα και Λίβανος έχουν συστήσει Ελληνο-Λιβανέζικη Μικτή Επιτροπή Τουρισμού, στην οποία αναζητούν τρόπους διεύρυνσης της συνεργασίας τους, μέσω της ανταλλαγής τεχνογνωσίας στην προώθηση του τουρισμού, της ανταλλαγής αμοιβαίων πληροφοριών για ειδικές μορφές τουρισμού, όπως ο θρησκευτικός, και του καθορισμού κοινών προγραμμάτων κ.ά.

Στόχος της Πρεσβείας και του Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού είναι η διαμεσολάβηση για την άριστη συνεργασία μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών και αρμόδιων φορέων των δύο χωρών και συνεχή επανάληψη και εμβάθυνση όλων αυτών των πρωτοβουλιών, ιδιαίτερα μετά την αναγκαστική διακοπή τους λόγω της πανδημίας.

Τουριστικές ροές και σύνδεση των δύο χωρών

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι αυξημένες τουριστικές ροές, καθώς ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός Λιβανέζων (περί τις 66.141, επίσημα στοιχεία για το 2023) επισκέπτεται, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, την Ελλάδα.

Όσον αφορά την εποχικότητα, οι συνολικές αφίξεις Λιβανέζων ταξιδιωτών στην Ελλάδα πραγματοποιούνται κατά την περίοδο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου, με σχεδόν τις μισές από αυτές να πραγματοποιούνται τον Αύγουστο (48,7%), ακολουθούμενες από 37% τον Ιούλιο, 12,5% τον Σεπτέμβριο και, τέλος, 1,7% τον Ιούνιο. Σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα στοιχεία για τα έτη 2022-2023, οι αφίξεις από το Λίβανο είχαν ως εξής 65.577 και 66.141 ταξιδιώτες αντίστοιχα, σημειώνοντας αύξηση της τάξεως του +0,9% μέσα σε ένα έτος.

Απευθείας πτήσεις, που συνδέουν την Ελλάδα με τον Λίβανο, πραγματοποιούνται από την Aegean Airlines και την λιβανική MEA. Στο παρελθόν είχε λειτουργήσει ένα τουριστικό πλοίο. Η Middle East Airlines-Air Lebanon (MEA) είχε ανακοινώσει το 2020 μια ειδική συμφωνία (SPA) με την Sky Express, με στόχο την παροχή απρόσκοπτης σύνδεσης, μεταξύ Βηρυτού και Ελλάδας, μέσω Αθήνας και αντίστροφα. Συγκεκριμένα, οι ταξιδιώτες, που κάνουν κράτηση, μέσω του www.mea.com.lb, μπορούν πλέον να ταξιδεύουν μεταξύ Βηρυτού και πολλαπλών προορισμών στην Ελλάδα, όπως η Σαντορίνη, η Μύκονος, η Ρόδος και η Κέρκυρα, συνδέοντας τις δύο αεροπορικές εταιρίες στο Διεθνές Αεροδρόμιο της Αθήνας, με μία μόνο κράτηση και check in. Παράλληλα, ενδέχεται να ξεκινήσουν κάποια στιγμή απευθείας πτήσεις μεταξύ Βηρυτού και Θεσσαλονίκης και αντίστροφα καθώς και Βηρυτού - Μυκόνου και αντίστροφα, μέσω της Aegean Airlines, ανάλογα με τη ζήτηση και άλλους παράγοντες).

Τέλος, η ελληνική διασπορά στο Λίβανο, ένας σημαντικός κρίκος που συνδέει τις δύο χώρες, ανέρχεται σε περίπου 4.500 άτομα, ενώ πολλοί άλλοι Λιβανέζοι πολίτες είναι ελληνικής καταγωγής ή έχουν σπουδάσει στη χώρα μας, αποτελώντας ένα λαμπρό παράδειγμα της γόνιμης επαφής, μεταξύ των πολιτισμών, των κοινοτήτων και των λαών μας. Το Γραφείο μας φροντίζει να συνεργάζεται αρμονικά με την Ελληνική Κοινότητα Βηρυτού, που είναι ιδιαίτερα δραστήρια (συνδιοργάνωση στοχευμένων δράσεων και συνεργασία για τους εορτασμούς της Εθνικής Ημέρας Ανεξαρτησίας, ανταλλαγή απόψεων για θέματα διμερούς οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας, newsletters, ενημέρωση για τις διεθνείς εμπορικές εκθέσεις και σημαντικά δρώμενα και πρωτοβουλίες, που λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα κ.ά.)

Στις εντυπωσιακές ομοιότητες μεταξύ των δύο λαών, που διευκολύνουν τόσο τις τουριστικές ροές όσο και την ευρύτερη οικονομική συνεργασία, συγκαταλέγονται:

- η παραδοσιακή προσέγγιση της θερμής φιλοξενίας
- η πλούσια πολιτιστική ζωή
- αγάπη για τα ταξίδια, το καλό φαγητό και τις τέχνες
- η παράδοση της καθημερινής ζωής υπό την επιρροή της θρησκείας, όχι απαραίτητα με δογματικό τρόπο
- οι Έλληνες γνωρίζουν και συμπαθούν τους Λιβανέζους: τους θεωρούν ανοιχτόμυαλους, πολιτισμένους, ειρηνικούς και ευγενικούς
- η θετική προδιάθεση και αμεσότητα των Λιβανέζων είναι αξιοθαύμαστη.

3. Δράσεις προώθησης ελληνικών προϊόντων & Υπηρεσιών 2023

Αναφέρονται αναλυτικά στο παράρτημα του παρόντος κειμένου, στον Απολογισμό Δραστηριοτήτων του Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού για το προηγούμενο έτος.

4. Συμπεράσματα – Προτάσεις

Η Ελλάδα είναι σημαντικός εμπορικός εταίρος του Λιβάνου και διατηρεί εξαιρετική εικόνα, η οποία τροφοδοτείται από τη γεωγραφική και πολιτισμική εγγύτητα και δυναμική, τον αριθμό των Λιβάνιων, που έχουν σπουδάσει σε ελληνικά πανεπιστήμια, τη βοήθεια που έχει παράσχει η χώρα μας σε δύσκολες περιόδους και τον τουρισμό. Όπως έχει προαναφερθεί, ο Λίβανος είναι χώρα, περιορισμένης βιομηχανοποίησης και, συνεπώς, δομικός εισαγωγέας, καλύπτοντας τις ανάγκες για πρώτες ύλες και ενδιάμεσα προϊόντα του παραγωγικού τομέα, καθώς και μεγάλο μέρος των αναγκών της σε κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά αγαθά (υπό ομαλές συνθήκες, περί το 70% των αναγκών σε τρόφιμα ικανοποιούνται από εισαγωγές). Με κριτήριο τον πληθυσμό και την αγοραστική δύναμη είναι «μικρή» αγορά και δεν είναι στις αγορές προτεραιότητας δραστηριοποίησης των ελληνικών επιχειρήσεων ούτε έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον Ελλήνων επενδυτών. Συγκρατάλεγεται, όμως, στις χώρες με τις οποίες η Ελλάδα διατηρεί θετικό εμπορικό ισοζύγιο και οι όροι εμπορίου εμφανίζουν θετική πορεία και για τις δύο χώρες. Περαιτέρω βελτίωση της διασποράς των ελληνικών εξαγωγών, καθώς και αύξηση αυτών, συναρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εξομάλυνση των οικονομικών και πολιτικών συνθηκών στη φιλοξενούσα χώρα.

Γενικά, κλάδοι στους οποίους υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα και κυρίως συμπληρωματικότητα με την τοπική οικονομία και από τους οποίους δύναται να προέλθει ευρύτερη διαφοροποίηση του εξαγωγικού μείγματος με έμφαση σε ενδιάμεσα και καταναλωτικά αγαθά είναι: φαρμακευτικά, δομικά υλικά, διαχείριση υδάτων και απορριμμάτων, ΑΠΕ, αγροτικός εξοπλισμός/εφόδια, τρόφιμα-ποτά (με την πρόοδο εφαρμογής της Συμφωνίας Σύνδεσης με την Ε.Ε. διότι υπόκεινται σε υψηλούς δασμολογικούς συντελεστές και δυσχερείς διατυπώσεις για την προστασία της εγχώριας παραγωγής), καλλυντικά.

Η επανάληψη οργανωμένης «εθνικής» συμμετοχής στη Διεθνή έκθεση *Project Lebanon* είναι μία επιλογή, η οποία θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στην προβολή και ενίσχυση της εικόνας της χώρας μας στον Λίβανο, καθώς και στις αγορές γειτονικών χωρών (διεξάγεται σε διετή βάση και ήδη πραγματοποιήθηκε για το 2024). Το Γραφείο μας έχει αναρτήσει σχετική αποτίμηση στη Δ.Π. Αγορά). Ιδιαίτερα, μεσοπρόθεσμα, η σταδιακή αποκατάσταση της ισορροπίας στον κατασκευαστικό κλάδο θα δημιουργήσει προϋποθέσεις για αύξηση του μεριδίου στις εξαγωγές δομικών υλικών και εν γένει προϊόντων και υπηρεσιών που αφορούν στις κατασκευές και την οικοδομή. Το ίδιο ισχύει για την σημαντική έκθεση *Beirut International property & Investment Fair (Residency & Citizenship)*, στην οποία υπήρξε επίσημη ελληνική συμμετοχή στο παρελθόν και η οποία συνεχίζει τη διεξαγωγή της κανονικά από το 2023, με συμμετοχή πολλών λιβανικών εταιριών ακίνητης περιουσίας και/ή ξενοδοχειακών υποδομών, οι οποίες διαθέτουν παρουσία στην Ελλάδα. Και για την εν λόγω έκθεση, αναρτώνται οι σχετικές αποτιμήσεις στη Δ.Π. Αγορά. Εξάλλου, ήδη αναλύθηκε εκτενώς ανωτέρω η ύπαρξη του προγράμματος της Χρυσής Βίζα και η σημασία των Λιβάνιων αιτούντων και κατόχων άδειας διαμονής μόνιμου επενδυτή στη χώρα μας. Ακόμη μία έκθεση, που χρήζει προσοχής είναι η *Lebanon International Solar Week*, η οποία διεξήχθη κανονικά το 2023 (και ήδη το 2024) και η οποία θεωρείται η σημαντικότερη στο αντικείμενο της (ΑΠΕ, ηλιακή ενέργεια, φωτοβολταϊκά) στην περιοχή ΜΕΝΑ. Το Γραφείο μας παρακολούθησε και συμμετείχε και στις δύο εκδόσεις, με στόχο την εξαγωγή ασφαλών αποτελεσμάτων για τις ευκαιρίες υφίστανται για τις εξαγωγικές εταιρίες του κλάδου.

Μάλιστα, η έκδοση LISW 2023 πραγματοποιήθηκε με συμμετοχή τεσσάρων ελληνικών εταιριών και φορέων (ΚΑΠΕ, του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και του EBHE, του Συνδέσμου Βιομηχανιών Ηλιακής Ενέργειας), που συνέδραμε το Γραφείο μας. Τέλος, αξιολογήθηκε έκθεση για τον Λίβανο αποτελεί και η HORECA, η οποία, πέραν του ξενοδοχειακού εξοπλισμού, συγκεντρώνει όλες τις σημαντικές εταιρίες τροφίμων-ποτών του Λιβάνου και της ευρύτερης περιοχής MENA, ενώ έχει καταστεί πλατφόρμα για την πραγματοποίηση διαγωνισμών και σεμιναρίων γαστρονομίας και οινογνωσίας με διεθνές ενδιαφέρον (η υλοποίησή της έχει ήδη ολοκληρωθεί και για το 2023 και για το 2024, σχετικές αποτιμήσεις έχουν αναρτηθεί στη Δ.Π. Αγορά). Οι ανωτέρω εκθέσεις αποτέλεσαν αντικείμενο δράσεων εξωστρέφειας του Γραφείου ΟΕΥ, το οποίο προέβη σε όλες τις απαραίτητες σχετικές ενέργειες, συμμετοχές και αρωγή προς τις ελληνικές εταιρίες και φορείς.

Από απόψεως εκδηλώσεων προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών, πραγματοποιήθηκαν αρκετές διοργανώσεις α) για την προώθηση θεματικών μορφών τουρισμού καθώς και λιβανικών τροφίμων και ποτών από πλευράς εδώ Υπουργείου Τουρισμού και άλλων αξιολογών ιδιωτικών φορέων, β) για την παρουσίαση προγραμμάτων, προϊόντων και υπηρεσιών, όπως του τομέα τεχνολογίας και νεοφυών επιχειρήσεων της χώρας ή του Υπουργείου Οικονομίας και Εμπορίου και γ) η τρίτη οικονομική αποστολή της Γαλλοφωνίας, με ενεργητική παρουσία και συμμετοχή του Γραφείου ΟΕΥ της Αρχής. Μπορεί οι εν λόγω ενέργειες να μην αφορούσαν άμεσα την προώθηση της χώρας μας στον Λίβανο, ωστόσο αξιοποιήθηκε στον καλύτερο δυνατό βαθμό η συμμετοχή του Γραφείου ΟΕΥ για την κατάλληλη επιχειρηματική δικτύωσή μας με λιβανικούς θεσμικούς και κλαδικούς φορείς, δεδομένης και της επιστροφής στα δρώμενα με φυσική παρουσία, μετά την πανδημία. Ακόμη, συνεχίστηκε η αναζωογόνηση των σχέσεων μας με τα Επιμελητήρια Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας Βηρυτού και Όρους Λιβάνου, Τριπόλεως και Zahle και με την επιχειρηματική μερίδα της Ελληνικής Κοινότητας Βηρυτού. Ακόμη καταγράφεται η ενεργοποίηση των διμερών σχέσεων μεταξύ ομόλογων κλαδικών οινικών φορέων των δύο χωρών μέσω του Γραφείου ΟΕΥ, η συνδρομή του τελευταίου στην επιτυχημένη διοργάνωση εκδήλωσης για τον εορτασμό της εθνικής μας επετείου για το 2023 (με τη συμμετοχή και της τοπικής επιχειρηματικής κοινότητας) καθώς και η στοχευμένη δικτύωση με αξιολογούς εκπροσώπους φορέων και οργανισμών της λιβανικής θεσμικής οικονομικής και εμπορικής ζωής του τόπου αλλά και ξένων διμερών επιμελητηρίων (γαλλο-λιβανικού, γερμανολιβανικού κ.ά.).

Σημειώνεται ότι για περαιτέρω δραστηριοποίηση στη χώρα (ανάληψη έργων / συμμετοχή σε διαγωνισμούς), απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεργασία με λιβανική εταιρία (joint venture). Η στοχευμένη καλλιέργεια και ανάπτυξη άμεσων σχέσεων με τους Λιβάνιους επιχειρηματίες ή έμμεσων δεσμών μέσω συνεργειών με άλλες αλλοδαπές επιχειρήσεις (ευρωπαϊκές κα.) είναι αναγκαία συνθήκη, προκειμένου η δραστηριοποίηση στο λιβανικό επιχειρηματικό περιβάλλον να είναι επιτυχής.

Ακόμη, το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού θα συνεχίσει τις συνέργειες μέσω τοπικών φορέων και ειδικά επιμελητηρίων ή και περιφερειών με χρήση των θεσμών των πρωτοκόλλων συνεργασίας και αδελφοποιήσεων πόλεων. Ήδη το Γραφείο μας βρίσκεται σε συχνή επικοινωνία με το Επιμελητήριο Βιομηχανίας, Εμπορίου και Γεωργίας Βηρυτού και Όρους Λιβάνου, ενώ διατηρεί επαφή και με τα κύρια επιμελητήρια άλλων κύριων πόλεων (Τρίπολης, Zahle κ.ά.), ώστε να επαναληφθούν οι θεσμικές σχέσεις μεταξύ των ανωτέρω και του ΕΒΕΑ, ομόλογου φορέα στην Ελλάδα, το οποίο είχε μάλιστα πραγματοποιήσει επιχειρηματική αποστολή στον Λίβανο το 2018 και το οποίο δείχνει εξίσου ενδιαφέρον με τους εδώ τοπικούς φορείς για την αναθέρμανση των σχέσεων, που είχαν διακοπεί και λόγω της πανδημίας και της οικονομικής κρίσης που μαστίζει τον Λίβανο.

Ακόμη, το Γραφείο μας έχει αναλάβει πρωτοβουλία ήδη από το 2022 και ανέπτυξε επικοινωνία, αφενός με εκπροσώπους του λιβανικού Υπουργείου Βιομηχανίας, του Υπουργείου Οικονομίας και Εμπορίου, του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και του Υπουργείου Τουρισμού, την οποία θα

συνεχίσει και το 2024, με στόχο την ανάπτυξη συνεργασίας σε κλάδους της βιομηχανίας και του εμπορίου, που μπορεί να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και για τις δύο χώρες και αφετέρου με πρωτοβουλίες που ασχολούνται με την προώθηση θεματικών μορφών τουρισμού, όπως του οινοτουρισμού, προτείνοντας την εξέταση της παροχής τεχνογνωσίας, μέσω κατάλληλων προγραμμάτων, από αντίστοιχες ελληνικές αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς. Στο ίδιο πνεύμα, λειτουργεί και η δράση ανάπτυξης θεσμικής συνεργασίας μεταξύ ομόλογων οινικών φορέων (ΕΔΟΑΟ-ΣΕΟ και Ινστιτούτου Αμπέλου και Οίνου Λιβάνου και Οινολογικής Ένωσης Λιβάνου), πρωτοβουλία του Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού, την οποία συντονίζει.

Ειδικά στον ανερχόμενο τομέα των νεοφυών επιχειρήσεων και νέων τεχνολογιών, θα συνεχίσει η συνεργασία, που ανέπτυξε πολλαπλώς το Γραφείο μας, εντός 2022-2023, μέσω συχνών επικοινωνιών, παρουσιάσεων και διαδικτυακών συναντήσεων, που συντονίσαμε, μεταξύ του Enterprise Greece, του ΕΒΕΑ και της ΗΕΤΙΑ, με τον μεγαλύτερο φορέα του Λιβάνου και επιταχυντή νέων επιχειρήσεων BERYTECH και θα αναζητηθούν περαιτέρω τρόποι συνεργασίας (λ.χ. Ελληνική πλατφόρμα Elevate Greece, συμμετοχή της εταιρίας στην ελληνική κλαδική έκθεση τεχνολογίας Beyond κ.ά.).

Σε θεσμικό επίπεδο, τέλος, μέσω της τριμερούς συνεργασίας Ελλάδος-Κύπρου-Λιβάνου, θα επιδιωχθεί η υπογραφή συμφωνιών / μνημονίων πέραν του τομέα Τουρισμού, που υπεγράφη ήδη, σε θέματα Εκπαίδευσης & ανταλλαγών, Βιώσιμης Ανάπτυξης καθώς και Μνημονίου για θέματα Επενδύσεων. Ακόμη, έχει ήδη ξεκινήσει μία ενδιαφέρουσα συνεργασία για θέματα προτύπων και ανταλλαγής τεχνογνωσίας, μεταξύ των ομόλογων Οργανισμών Τυποποίησης (ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ και LIBNOR -Λιβανικός Οργανισμός Προτύπων), η οποία ενδέχεται να οδηγήσει και σε υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Α. Παραγωγικά και Οικονομικά Υπουργεία

Ministry of Economic & Trade

Tel: + 961-1-981940-3, Email: sdabaghy@economy.gov.lb, url:www.economy.gov.lb

Ministry of Finance

Tel: +961-1-981001/020/030 Email: infocenter@finance.gov.lb, url:www.finance.gov.lb

Ministry of Agriculture

Tel: +961-1-848451, Email: info@agriculture.gov.lb, url: www.agriculture.gov.lb

Ministry of Tourism

Tel: + 961-1-340940/1/2/3/4, Email: mot@inco.com.lb, url:www.lebanon-tourisme.gov.lb

Ministry of Environment

Tel: +961-1-976555, Email: webmaster@moe.gov.lb, url:www.moe.gov.lb

Ministry of Energy & Water

[Tel +961-1-565100 /1/2/3/4](tel:+961-1-565100/1/2/3/4), Email:mew@terra.net.lb, url:www.energyandwater.gov.lb

Ministry of Posts and Telecommunications

Tel:+961-979899 , url:www.mpt.gov.lb

Ministry of Public Works & Transport

Tel: +961-5-456482, Email: minister@mpt.gov.lb, url: www.mpt.gov.lb

Ministry of Industry

Tel: +961-427006, Email: ministry@industry.gov.lb, url:www.industry.gov.lb

Ministry of Labour

Tel: + 961-1-556803, Email: ministry@labor.gov.lb; url:www.labor.gov.lb

Β. Οργανισμοί

Investment Development Authority of Lebanon IDAL

Tel: +961-1-983306-9, Email: invest@idal.com.lb , url: www.idal.com.lb

Lebanese Customs House

[Tel: +961-1-700115](tel:+961-1-700115), Email:info@customs.gov.lb, www.customs.gov.lb

Council for Development and Reconstruction CDR

Tel: +961-1-981252-3, Email: msc-cdr@cdr.gov.lb, www.cdr.gov.lb

International Airport of Beirut (Rafik Hariri)

Tel: +961- 1 -628195/6/7, Email: dqca@beirutairport.gov.lb , www.beirutaeroport.gov.lb

Port of Beirut

[Tel: +961-1- 580211-16](tel:+961-1-580211-16), Email: info@portdebeyrouth.com, www.portdebeirut.com

The Lebanese Standards Institution, Libnor

Tel: +961-1-485927, Email: libnor@libnor.org, www.libnor.org

Γ. Φορείς / Επιμελητήρια

The Chamber of Commerce, Industry and Agriculture of Beirut & Mount Lebanon (CCIABML)

Tel.: +961 1 353390-3, +9611353391 Email: information@ccib.org.lb, www.ccib.org.lb

Chamber of Commerce, Industry & Agriculture Tripoli

[Tel: +961-6-425600/1](tel:+961-6-425600/1), Email: cicat@inco-tr.com.lb, url: www.cciat.org.lb

Chamber of Commerce, Industry & Agriculture Saida

[Tel: +961-7-720123](tel:+961-7-720123), [Email: chamber@ccias.org.lb](mailto:chamber@ccias.org.lb), [url: www.ccias.org.lb](http://www.ccias.org.lb)

Chamber of Commerce, Industry & Agriculture Zahle

[Tel: +961-8-807375](tel:+961-8-807375), [Email: info@cciaz.org.lb](mailto:info@cciaz.org.lb), [url: www.cci-az.org.lb](http://www.cci-az.org.lb)

Federation of the Chambers of Commerce, Industry and Agriculture in Lebanon

[Tel: +961 1 744 702](tel:+961-1-744-702), [Email: webmail@cci-fed.org.lb](mailto:webmail@cci-fed.org.lb), [url: www.cci-fed.org.lb](http://www.cci-fed.org.lb)

Ομοσπονδία των Επιμελητηρίων Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας στο Λίβανο

General Union of Chambers for Arab countries

[Tel: +961-1-814269/70](tel:+961-1-81426970), [Email: admin@gucciaac.org.lb](mailto:admin@gucciaac.org.lb), www.gucciaac.org.lb

Lebanese Hellenic Business Council

[Tel: +961-1-694000](tel:+961-1-694000), [Email: hr.admin@tamerholding.com](mailto:hr.admin@tamerholding.com), [url: www.tamerholding.com](http://www.tamerholding.com)

The Lebanese Businessmen Association

[Tel: \(961-1\) 320 450](tel:+961-1-320-450), [\(961-3\) 289 800](tel:+961-1-289-800), [Email: rdcl@rdcl.org.lb](mailto:rdcl@rdcl.org.lb), [url: www.rdcl.org.lb/](http://www.rdcl.org.lb/)

Beirut Traders Association

[Tel: 01 345735](tel:01-345735), [Email: contact@beiruttraders.org](mailto:contact@beiruttraders.org)

Association of Lebanese Industrialists

[Tel: 01 350280](tel:01-350280), [Email: ali@ali.org.lb](mailto:ali@ali.org.lb)

Order of Engineers and Architects of Beirut

[Tel: +961-1-850 111](tel:+961-1-850-111), [Email: info@ording.org.lb](mailto:info@ording.org.lb), [url: www.oea.org.lb](http://www.oea.org.lb)

Lebanese Contractors Syndicate

[Tel: +961-1-611283](tel:+961-1-611283), [Email: dbank@lcsyndicate.com.lb](mailto:dbank@lcsyndicate.com.lb)

Real Estate Syndicate of Lebanon

[Tel: +961-1- 566700](tel:+961-1-566700), [Email: info@real.org.lb](mailto:info@real.org.lb), www.real.org.lb

Association of Travel & Tourist Agents

[Tel: +961-1-200176](tel:+961-1-200176), [Email: lebtravl@inco.com.lb](mailto:lebtravl@inco.com.lb)

Δ. Τράπεζες

Banque du Liban

[Tel: +961-750000](tel:+961-750000), [Email: bdlit@bdl.gov.lb](mailto:bdlit@bdl.gov.lb), www.bdl.gov.lb

Association of Banks in Lebanon

[Tel: +961-1-970500](tel:+961-1-970500), [Email: abl@abl.org.lb](mailto:abl@abl.org.lb), www.abl.org.lb

Επίσης συμπληρωματικά στοιχεία χρήσιμων διευθύνσεων:

www.agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/grafeia-ana-xora/infofile/75233

Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ, ΛΙΒΑΝΟΣ - 2023

ΛΙΒΑΝΟΣ - 2023

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πολίτευμα	Κοινοβουλευτική Δημοκρατία	Πληθυσμός	5,489,739 εκ.	Πρωτεύουσα	Βηρυτός
------------------	----------------------------	------------------	---------------	-------------------	---------

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ονομαστικό ΑΕΠ, δις \$	17.9	Ανεργία	11,7%	Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	201,2 %
Μεταβολή ΑΕΠ, % (2022/2023)	-16,0 %	Πληθωρισμός	+ 221,3%	Εξαγωγές, εκ. \$	4.138,948
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, \$	3350,3	Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-11.0%	Εισαγωγές, εκ. \$	18.125,008

Πηγή: World Bank

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΛΙΒΑΝΟΥ

(ποσά σε εκ. δολ. ΗΠΑ)	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Εξαγωγές αγαθών (αξία)	1.803,1	1.391,6	862,93	1.368,5	1.905,19	1.778,32
Εισαγωγές αγαθών (αξία)	101,7	84,46	79,56	95,20	79,803	104,601
Εμπορικό ισοζύγιο (αξία)	1.701,4	1.307,1	783,35	1272,8	1.825,4	1.673,7

Πηγή: Τελωνειακή Αρχή Λιβάνου

ΟΙ 5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

	2022		2023		Μεταβολή στην αξία
	Αξία, εκατ.\$	% στο σύνολο	Αξία, εκατ. \$	% στο σύνολο	
Ορυκτά καύσιμα (27.10)	1.840,099	96,7%	1.671,153	94,0%	-9,2%
Αέρια πετρελαίου (27.11)	5.028	0,3%	28.849	1,6%	+472%
Ασφαλτικά μίγματα (27.15)	14.701	0,8%	11.020	0,6%	-25%
Φαρμακευτικά προϊόντα (30.04)	4.931	0,3%	11.317	0,6%	+129,5%
Στόκος υαλοπινάκων, τσιμέντα ρητίνης (32.14)	8.162	0,4%	9.274	0,5%	+13,6%

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

(ποσά σε εκ.)	2019	2020	2021	2022	2023
ΑΞΕ προς την Ελλάδα (απόθεμα)	Μη διαθέσιμα στοιχεία				
Ελληνικές άμεσες επενδύσεις στη (χώρα) (απόθεμα)	Μη διαθέσιμα στοιχεία				

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

	2019	2020	2021	2022	2023
Αφίξεις από τον Λίβανο στην Ελλάδα	88.046	12.833	32.979	65.577	66.141
Ποσοστό στο σύνολο των αφίξεων	0,2%	0.1%	0,29%	0,2%	0,2%
Μεταβολή	-1,1%	-85.9%	+256%	+50,3%	+0,9%

Πηγές: ΙΝΣΕΤΕ, ΔΑΑ, ΥΠΑ ΚΑΙ FRAPORT

Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού

Μάιος 2024

Γ. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΟΕΥ ΒΗΡΥΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟ 2023

1. ΑΝΑΛΥΣΗ - ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΕ ΔΙΜΕΡΕΣ Ή ΠΟΛΥΜΕΡΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

- Καταγράφονται οι δράσεις του Γραφείου σε εκδηλώσεις της χώρας αρμοδιότητας, επισκέψεις επισήμων, διυπουργικές επιτροπές και συναντήσεις, συμμετοχή σε συμβούλια, συμμετοχή σε εκθέσεις, κ.λ.π.

Το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού παρακολούθησε/πραγματοποίησε/συμμετείχε, τακτικά, (σ)τα ακόλουθα:

- Ενημερωτικές συναντήσεις αντιπροσωπειών κρατών-μελών της Ε.Ε., Economy & Trade Cluster της Ε.Ε. στον Λίβανο.
- Παρακολούθηση και ενεργό συμμετοχή στοχευμένων εκδηλώσεων του Υπουργείου Οικονομίας-Εμπορίου, του Υπουργείου Βιομηχανίας και του Υπουργείου Τουρισμού Λιβάνου, καθώς και του Οικονομικού Φόρουμ Βηρυτού 2023 (το οποίο επαναλήφθηκε μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα από την Ένωση Αραβικών Τραπεζών, με την υποστήριξη/χορηγία της υπηρεσιακής Κυβέρνησης του Λιβάνου).
- Συστηματική επικοινωνία/συναντήσεις με την Ελληνική Κοινότητα Βηρυτού και τα μέλη του Δ.Σ. της με επιχειρηματική ιδιότητα καθώς και με τα Επιμελητήρια Εμπορίου, Βιομηχανίας και Γεωργίας Βηρυτού και Όρους Λιβάνου, Τριπόλεως και Zahle καθώς και με τον Σύλλογο Λιβάνιων Αποφοίτων Ελληνικών Πανεπιστημίων. Συμμετοχή και συνεργασία στις εκδηλώσεις της Κοινότητας, παρουσία Ελλήνων ομογενών και επιχειρηματιών,
- Τακτική παρακολούθηση των εκθέσεων/αναφορών/σημειωμάτων των διεθνών Οργανισμών με έδρα ή δραστηριότητα στον Λίβανο (World Bank, IMF, ECHO - European Commission, WHO, UNDP, κτλ.) και διαδικτυακή συμμετοχή σε ενημερώσεις των ανωτέρω Οργανισμών.
- Παροχή υποστήριξης από πλευράς Γραφείου ΟΕΥ, για την ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας σε θέματα ανταλλαγής τεχνογνωσίας επί θεμάτων προτύπων και προδιαγραφών από την ελληνική προς τη λιβανική πλευρά, και μέσω των αρμόδιων ελληνικών οργανισμών ΕΣΥΔ/ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ.

2. ΑΝΑΛΥΣΗ - ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

2.1 Ενέργειες για την υποστήριξη των κυριότερων Κλάδων Ενδιαφέροντος που δηλώθηκαν στον Προγραμματισμό.

Σημείωση: Τα κατωτέρω πραγματοποιήθηκαν ενώ η χώρα διένυε την 4^η χρονιά σε κατάσταση οικονομικής κατάρρευσης από τον Οκτ. 2019.

A/A	Κλάδοι Ενδιαφέροντος	Τρόπος υποστήριξης
1.	<u>Συμμετοχή στην Εκθεση Horeca Beirut</u>	- Με την ευκαιρία διεξαγωγής της διεθνούς κλαδικής έκθεσης στη Βηρυτό HORECA 2023 (25-28/04/2023), το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού ενθάρρυνε και συνέδραμε τις ελληνικές εταιρίες, που εκδήλωσαν ενδιαφέρον συμμετοχής, και έλαβε μέρος σε διοργανώσεις ημερίδων & εκδηλώσεων προώθησης αγροδιατροφικών και άλλων προϊόντων λιβανικών θεσμικών και κλαδικών φορέων, εντός και εκτός της Έκθεσης. -Το Γραφείο υποστηρίζει σε μόνιμη βάση την ήδη υπάρχουσα αξιολογη παρουσία ελληνικών εταιριών τροφίμων-ποτών στη λιβανική αγορά.

		<p>-Το Γραφείο εκπόνησε έρευνα αγοράς για τον κλάδο τροφίμων και ποτών, με έμφαση τον αγροτικό τομέα και τα αγροδιατροφικά προϊόντα στον Λίβανο, με στόχο την ανάδειξη ευκαιριών διμερούς γεωργικής συνεργασίας.</p> <p>-Το Γραφείο υποστήριξε τη διμερή συνεργασία μεταξύ ομόλογων κλαδικών οικών φορέων (ΕΔΟΑΟ-ΣΕΟ και INVV-Union Vinicole du Liban) και διευκόλυνε την επιχειρηματική δικτύωση μεταξύ των εταιριών του κλάδου στις δύο χώρες.</p>
2.	<p><u>Επενδύσεις σε ακίνητα στην Ελλάδα / Χρυσή Βίτσα</u></p> <p>Οι μεγάλες δυσκολίες στη διακίνηση χρήματος στην χώρα μετά και την - άτυπη-επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων τον Νοέμβριο 2019, οδήγησε πληθώρα Λιβανέζων επενδυτών σε αναζήτηση "ασφαλέστερων καταφυγίων" για επενδύσεις εκτός της χώρας. Η Ελλάδα συνέχισε να αποτελεί ελκυστικό επενδυτικό στόχο και το 2023, ενώ η λιβανική ομογένεια στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτουμε, κυμαίνεται στα 30.000 άτομα.</p> <p>Ο Λίβανος κατακτούσε τα τελευταία χρόνια την τέταρτη θέση στον εν θέματι τομέα και το ενδιαφέρον παραμένει μεγάλο. Για το 2023, κατέλαβε την τρίτη θέση.</p>	<p>A) Διευκόλυνση δεκαπέντε (15) δυνητικών Επενδυτών με παροχή πληροφοριών για την Ελληνική αγορά ακινήτων, τη νομοθεσία, τις ευκαιρίες, που παρουσιάζονται, καθώς και παροχή εξειδικευμένης πληροφόρησης ανάλογα με το ενδιαφέρον (λ.χ. ακίνητα προς επένδυση, ή ακίνητα προς χρήση για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις: εστίαση, παραγωγή ειδών & εξαρτημάτων κοκ.).</p> <p>B) Συνέχιση συνεργασίας με τον οργανισμό Enterprise Greece και διευθέτηση συναντήσεων στις εγκαταστάσεις του στην Αθήνα, ταξιδιωτική διευκόλυνση και περαιτέρω επεξεργασία των σοβαρότερων εκ των ανωτέρω αιτημάτων. Τέλος, η Διεθνής κλαδική Έκθεση RCBI, επανέλαβε την διοργάνωσή της το 2023 με μεγάλη επιτυχία και συμμετοχή του Γραφείου μας, με σημαντικό αριθμό συμμετεχουσών ελληνικών εταιριών.</p>

2.1.1 Δράσεις που πραγματοποιήθηκαν για προσέλκυση Επενδύσεων και επιχειρηματική συνεργασία

2.1.1. Προσέλκυση επενδύσεων στον κλάδο ακινήτων:

Ιδίως, με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στον Λίβανο, την τελευταία τριετία, παρατηρείται ολοένα και αυξανόμενο κύμα ιδιωτικών κεφαλαίων, που επιθυμούν να επενδύσουν στον κλάδο ακινήτων στην Ελλάδα (είτε με την διευκόλυνση της Χρυσής Βίζας είτε χωρίς). Η εν λόγω τάση αυξάνεται συνεχώς και ο Λίβανος σταθερά βρίσκεται στην πρώτη τριάδα ξένων χωρών αιτούντων και κατόχων χρυσής βίζας από το αρμόδιο Υπουργείο Ασύλου και Μετανάστευσης. Δεδομένων των ανωτέρω, το Γραφείο ΟΕΥ Βηρυτού παρείχε:

- Υποστήριξη της ελληνικής συμμετοχής είτε σε επίπεδο Enterprise Greece είτε σε μεμονωμένες ελληνικές εταιρίες ακινήτων στη διεθνή κλαδική Συνεδριακή Έκθεση "Residency, Citizenship by Investment Expo and Conference", που διεξήχθη στη Βηρυτό από 1 έως 3 Ιουνίου 2023.
- Το Γραφείο ΟΕΥ συμμετείχε στην ανωτέρω έκθεση και θα προέβη σε αποτίμησή της, ώστε να υπάρξει διευρυμένη οργανωμένη παρουσία της χώρας μας σε ενδεχόμενη μελλοντική διοργάνωση, κατόπιν συνεργασίας και με τον λιβανικό φορέα που διοργανώνει την εν λόγω έκθεση, Promoteam.

2. Συμμετοχή Γραφείου σε διαδικτυακές ή με φυσική παρουσία ημερίδες και αξιοποίηση, σε κάθε κατάλληλη περίπτωση της πληροφόρησης από το επιμορφωτικό σεμινάριο των υπηρεσιών μας, στο οποίο μετείχε πιστοποιημένα τον Νοέμβριο 2022, για θέματα κινήτρων για την προσέλκυση φορολογικών κατοίκων εξωτερικού και ξένων εταιριών του ΙΝΕΠ. Καλλιέργεια επιτόπιων επαφών και επιχειρηματικής δικτύωσης με εδώ θεσμικούς/κλαδικούς οργανισμούς καθώς και επαφών με εκπροσώπους κρατικών φορέων και παραγωγικών Υπουργείων.

3. Παρακολούθηση και συμμετοχή του Γραφείου στη διεθνή κλαδική έκθεση Lebanon International Solar Week, που διεξήχθη στη Βηρυτό, από 1 έως 3 Ιουνίου 2023, από τον διοργανωτή Promoteam. Το Γραφείο παρείχε όλη τη σχετική ενημέρωση και υποστήριξη σε τυχόν ενδιαφερόμενες ελληνικές εταιρίες ενέργειας-ΑΠΕ, ενημέρωσε σχετικά τους αρμόδιους κλαδικούς φορείς ΕΒΗΕ, ΚΑΠΕ και το Enterprise Greece, καθώς ο τομέας ΑΠΕ, λόγω της πολύ πρόσφατης εκκίνησής του στον Λίβανο (τα κόστη των παραδοσιακών μορφών ενέργειας στη χώρα έχουν εκτοξευτεί στα ύψη), αποτιμάται θετικά για την τοποθέτηση των ελληνικών εταιριών, είτε υπό μορφή επενδύσεων (λ.χ. φωτοβολταϊκών) είτε ενίσχυσης της διμερούς επιχειρηματικής συνεργασίας και των ελληνικών εξαγωγών.

2.1.2 Επιχειρηματικές Αποστολές που πραγματοποιήθηκαν

Ανάλογες αποστολές δεν πραγματοποιήθηκαν λόγω της πανδημίας και κυρίως της οικονομικής κρίσης. Πραγματοποιήθηκαν συχνά ενέργειες ενημέρωσης, πρόσκλησης και διευκόλυνσης Λιβανέζων επιχειρηματιών, που επιθυμούν να λάβουν μέρος σε Διεθνείς Εκθέσεις στην Ελλάδα (όπως Exprofood,κ.α.) ή να πραγματοποιήσουν επενδυτικά σχέδια στην Ελλάδα, περιλαμβανομένων των τομέων της υγείας, της ναυτιλίας, της βιομηχανίας μόδας και του τουρισμού. Σαφώς θα υποστηριχθεί η οποιαδήποτε στοχευμένη πρόταση κριθεί βιώσιμη/σκόπιμη, από ελληνικής πλευράς, είτε του Υπουργείου μας είτε άλλων κρατικών/θεσμικών/κλαδικών φορέων.

2.1.3 Λοιπές δράσεις για την Προώθηση Εξαγωγών

1. Πραγματοποίηση τακτικών συναντήσεων με την ηγετική ομάδα της Berytech. Η Berytech είναι η πλέον σημαντική θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων στην χώρα, με την οποία αποφασίστηκε να συνεχιστεί εντατικά η ανταλλαγή απόψεων και εμβάθυνση συνεργασίας μεταξύ του Ελληνικού & Λιβανικού οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων. Συνεπώς, διοργανώθηκε από το Γραφείο ΟΕΥ η πρώτη διαδικτυακή συνάντηση, παρουσία πολλών διευθυντικών στελεχών και των δύο πλευρών, με τον οργανισμό μας Enterprise Greece, στα τέλη Νοεμβρίου 2022 ενώ το 2023 συνεχίστηκαν οι διαδικτυακές συναντήσεις με το ΕΒΕΑ, και άλλους φορείς.
2. Το Γραφείο, κατά το 2023, ανταποκρίθηκε εγγράφως σε 67 αιτήματα ελληνικών εξαγωγικών επιχειρήσεων και σε 20 αιτήματα λιβανικών εισαγωγικών οίκων, διπλασιάζοντας τον όγκο αιτημάτων από το 2022 στο 2023. Η συνολική εξερχόμενη αλληλογραφία του Γραφείου

ανήλθε σε 385 έγγραφα, ενώ προχώρησε σε 111 αναρτήσεις συνολικά ενημερωτικών δελτίων, μικρο/μακροοικονομικής πληροφόρησης, ενημερωτικών σημειωμάτων για κλάδους-προϊόντα και υπηρεσίες, ερευνών/μελετών αγοράς κ.ά., παρά την οικονομική ύφεση που μαστίζει τη χώρα και τη δυσκολία εξεύρεσης αξιόπιστων στοιχείων, με στόχο την συστηματική ενημέρωση για την οικονομία του Λιβάνου, του συνόλου αποδεκτών των εγγράφων μας.

2.1.4 Δράσεις για την Άρση των Εμποδίων Πρόσβασης στην Αγορά

1. Διαδικτυακές και με φυσική παρουσία συναντήσεις - συνεργασία με Economy & Trade Cluster της Ε.Ε. στον Λίβανο, για θέματα επιβολής εκτάκτων δασμών Ευρωπαϊκών Προϊόντων και άλλα θέματα σχετιζόμενα με την λιβανική οικονομία και το εμπόριο. Τακτική και συνεχή παρακολούθηση της επιτόπιας αγοράς και τήρηση επισκέψεων σε καταστήματα, υπεραγορές κ.ο.κ.ε., από πλευράς Γραφείου ΟΕΥ, για τον ενδεχόμενο εντοπισμό είτε παραποιημένων προϊόντων, παραβιάσεων προϊόντων ΠΟΠ κοκε Εφόσον διαπιστωθούν κρούσματα, πραγματοποίηση όλων των ενδεδειγμένων ενεργειών για την αντιμετώπισή τους (συναντήσεις, επιστολές, διαβήματα σε αρμόδιους φορείς στη χώρα διαπίστευσης, συνεργασία με Υπηρεσίες της ΕΕ, Επιμελητήρια, πληττόμενες επιχειρήσεις, κοκε., ανάλογα με την περίπτωση). Προς το παρόν, δεν έχουν παρατηρηθεί παρόμοια φαινόμενα.

2.2 Άλλες ενέργειες.

1. Δραστηριοποίηση για την προβολή του τομέα τεχνολογίας της χώρας μας και την προσέλκυση επενδύσεων και επιχειρηματικών συνεργασιών, ιδίως στους τομείς τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής, ψηφιοποίησης και τεχνολογιών μεταφορών, μέσω στοχευμένης ενημέρωσης των υπηρεσιών μας και των ελληνικών θεσμικών και επιμελητηριακών φορέων ΘΕΑ-ΕΒΕΑ, ΗΕΤΙΑ, Ε.Γ. ΣΑ κ.ά., για την παρουσίαση αξιόλογων λιβανικών τεχνολογικών εταιριών, κατάλληλων για ανάπτυξη συνεργασίας. Στοχευμένη σειρά ενεργειών Γραφείου ΟΕΥ Βηρυτού για την ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας στον νευραλγικό τομέα της τεχνολογίας, είτε μέσω της προσέλκυσης επενδύσεων είτε της αύξησης των εξαγωγών μας στον Λίβανο, και συγκεκριμένα, μέσω:
 - προσέγγισης λιβανικών νεοφυών επιχειρήσεων και ενημέρωσής τους για την ελληνική αγορά στον τομέα των νέων τεχνολογιών
 - διευκόλυνσης θεσμικής συνεργασίας Ελληνικών φορέων (ELEVATE GREECE, Ε.Γ. Σ.Α., ΕΒΕΑ-ΘΕΑ, ΗΕΤΙΑ κ.ά.) με την σημαντικότερη θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων στον Λίβανο, Berytech, με κύρια ειδίκευση τον τομέα των τροφίμων και των αγροδιατροφικών προϊόντων.
 - Συνέχιση επικοινωνίας με τα διευθυντικά στελέχη της Berytech και αναζήτησης από πλευράς μας των κατάλληλων μορφών συνεργασίας με εν λόγω οργανισμό καθώς και προσέλκυσης συμμετοχής της λιβανικής πλευράς στην κλαδική έκθεση τεχνολογίας Beyond, που διοργανώνει η ΔΕΘ-HELEXPO, σε ετήσια βάση, στη Θεσσαλονίκη.
2. Το Γραφείο ΟΕΥ συμμετείχε ενεργά, σε σειρά στοχευμένων εκδηλώσεων, που διοργανώθηκαν στη φιλοξενούσα χώρα, ως αποτέλεσμα σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, (λ.χ. παρακολούθηση της λειτουργίας της πρώτης διαδικτυακής πύλης για το εμπόριο του εδώ Υπουργείου Οικονομίας και Εμπορίου, ενώ καλλιέργησε επαφές και μελέτησε περιπτώσεις ανάπτυξης εμπορικών σχέσεων, με έμφαση σε διατροφικά προϊόντα).
3. Το Γραφείο καλλιέργησε την επικοινωνία και την επιχειρηματική δικτύωση με την ηγεσία της Ένωσης Οικοπαραγωγών Λιβάνου και των κυριότερων πιστοποιημένων οιοποποιείων της χώρας, με στόχο να διευκολύνει, σταδιακά, την επίτευξη συνεργασίας με αντίστοιχους ελληνικούς φορείς (ΕΔΟΑΟ, ΣΟΕ, κ.ά.), όπως άλλωστε επιθυμεί και η λιβανική πλευρά, ενώ το 2023 μεθοδεύτηκε η συμμετοχή των λιβανικών κλαδικών φορέων και οιοποποιείων στην έκθεση Οινόγραμμα 2024.

3. ΚΟΙΝΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΔΡΑΣΕΩΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ

→ Συμπλήρωση **προτύπου αρχείου excel** «Ημερολόγιο Δράσεων Εξωστρέφειας», απολογιστικά, με τις δράσεις, που πραγματοποιήθηκαν κατά το έτος αναφοράς (και οι οποίες κατά κανόνα αναφέρονται στα δύο ανωτέρω κεφάλαια).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ & ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

- Μέσος χρόνος διεκπεραίωσης Αιτημάτων: **1 ημέρα**. Το Γραφείο καταβάλει προσπάθεια έγκαιρης και έγκυρης εξυπηρέτησης των επιχειρηματικών αιτημάτων, αυθημερόν, καλυτερεύοντας τον χρόνο διεκπεραίωσης σε σχέση με προηγούμενα έτη.
- Ο συνολικός αριθμός καταχωρήσεων πληροφόρησης στη διαδικτυακή πύλη Agora, περιλαμβανομένων κλάδων-προϊόντων και του οικονομικού περιβάλλοντος της περιφέρειας αρμοδιότητας του Γραφείου ανήλθε σε εκατόν έντεκα (**111**), ξεπερνώντας τον αρχικό προγραμματισμό του έτους συνολικά. Τούτο οφείλεται στην προσπάθεια της συστηματικής ενημέρωσης για την οικονομία του Λιβάνου, του συνόλου αποδεκτών των εγγράφων μας, περιλαμβανομένων των θεσμικών και κλαδικών φορέων της χώρας μας.
- Ο αριθμός στοχευμένων εκδηλώσεων και ενεργειών Γραφείου ανήλθε σε οκτώ (**8**), με συνέπεια και χωρίς ουσιαστικές αποκλίσεις, ως προς τις δράσεις, που είχαν αρχικά ανακοινωθεί στον προγραμματισμό για το 2023, αυξημένος σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό, σε όλες τις περιπτώσεις αδαπάνως για το Ελληνικό Δημόσιο, καθώς καταβλήθηκε η προσπάθεια αξιοποίησης της επιχειρηματικής δικτύωσης του Γραφείου, μετά την επαναφορά σε ορισμένα δρώμενα και στοχευμένες εκδηλώσεις, ιδίως κατά το β' εξάμηνο του έτους, οπότε υπήρξε ύφεση της πανδημίας Covid-19, αφενός με τους εδώ κρατικούς/θεσμικούς/κλαδικούς φορείς/υπηρεσίες και λιβανικές εταιρίες, αφετέρου μέσω της καλλιέργειας συστηματικών επαφών με την ελληνική κοινότητα και την λιβανική επιχειρηματική κοινότητα. Επιπλέον, καταβλήθηκε κάθε δυνατή προσπάθεια, δεδομένων των μεγάλων δυσχερειών, που δημιούργησε η πανδημία, να γίνει η καλύτερη δυνατή χρήση των τεχνολογιών επικοινωνιών και αξιοποιήθηκε στο μέγιστο η ηλεκτρονική/διαδικτυακή διασύνδεση. Επισημαίνεται, και για το 2023, το συνεχιζόμενο ενδιαφέρον της λιβανικής επιχειρηματικής κοινότητας για την ελληνική αγορά, μέσω της τοποθέτησης επενδύσεων, κυρίως στον κλάδο ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα και, σε αρκετές περιπτώσεις, της μετεγκατάστασης της επιχειρηματικής έδρας της λιβανικής εταιρίας στην Ελλάδα, λόγω της κρίσης, που μαστιάζει τον Λίβανο, ενώ πολλοί Λιβανέζοι έχουν αναζητήσει, επιτυχημένα, εργασία στη χώρα μας.
- Το Γραφείο συνέταξε την έρευνα αγοράς που είχε ανακοινώσει στον αρχικό προγραμματισμό του, Επίσης, συντάχθηκε η ετήσια έκθεση του Γραφείου και το οικονομικό προφίλ Λιβάνου, όπως και όλα τα απαιτούμενα αρχεία ΣΔΠ, επικαιροποιήθηκε ο Οδηγός Επιχειρείν και οι Χρήσιμες Διευθύνσεις, ενώ συντάχθηκαν έξι (6) διμηνιαία δελτία επιχειρηματικών εξελίξεων, εκπονήθηκαν ενημερωτικά σημειώματα για τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Λιβάνου και τρίτων χωρών (λ.χ. άλλες χώρες MENA), καθώς και σειρά ενημερωτικών σημειωμάτων, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, για την καταγραφή και αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της οικονομικής ύφεσης μετά την καταστροφική έκρηξη που έπληξε τον Λιμένα Βηρυτού στις 4.08.2020, της πανδημίας και του πολέμου, που μαινεται στη Γάζα από τον Οκτώβριο 2023 -ιδίως στο μέτωπο του πληθωρισμού, της αύξησης των τιμών ενέργειας, τα μέτρα στήριξης από πλευράς διεθνούς κοινότητας και διεθνών οικονομικών οργανισμών, καθώς επίσης για τις εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού, στον οποίο ο Λίβανος δίνει τη δική του «μάχη», με κύρια όπλα την πολιτιστική κληρονομιά, τον τομέα υπηρεσιών και την γαστρονομική παράδοση.
- Ο αριθμός των ενεργειών πληροφόρησης που αφορούν το οικονομικό περιβάλλον του Λιβάνου προς κρατικές υπηρεσίες και φορείς ανήλθε σε πενήντα (**50**), λόγω της συνεχούς ροής εξειδικευμένης πληροφόρησης για οικονομικά, εμπορικά, τραπεζικά, επενδυτικά και ενεργειακά θέματα, που απασχολούν τη φιλοξενούσα χώρα.
- Ο αριθμός των ενεργειών προσέλκυσης ξένων επενδυτών στην Ελλάδα ανήλθε σε δεκαπέντε (**15**), καθώς το Γραφείο μας συντόνισε και διοργάνωσε, σε συνεργασία με την Αρχή, με τον καθ' ύλην αρμόδιο ελληνικό φορέα Enterprise Greece SA, άλλους φορείς και κατάλληλες λιβανικές εταιρίες, στοχευμένες ενέργειες, που αφορούσαν τη συνεχή επιχειρηματική δικτύωση και προσέλκυση επενδύσεων στη χώρα μας (αναλυτικά σε 2.1 και 2.1.3 και 2.2). Η συγκεκριμένη

κατηγορία στόχων και προσπάθειά μας αποτιμάται εν γένει θετικά από το σύνολο των συνομιλητών μας.

→ Τέλος, ο αριθμός συμμετοχών του Γραφείου στο πλαίσιο Οργανισμών, Ομάδων Εργασίας και Συναντήσεων ΕΕ ανήλθε σε 14 (με φυσική παρουσία και διαδικτυακά).

5. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ

5.1 Αίτια Αποκλίσεων - Προτάσεις Εξάλειψης Αποκλίσεων

→ γίνεται αναζήτηση των αιτιών που οδήγησαν σε αποκλίσεις από τους ποσοτικούς στόχους που είχαν αρχικά τεθεί και προσδιορίζονται οι διορθωτικές - βελτιωτικές δράσεις που είναι απαραίτητες για να καταστεί δυνατή η εξάλειψη τους

Δεν παρατηρήθηκαν αποκλίσεις, εν αντιθέσει, όπως προαναφέρθηκε, παρά τις δυσκολίες λόγω της επικρατούσας κατάστασης στη χώρα, σημειώθηκε υπέρβαση των αρχικών στόχων.

5.2 Προτάσεις Βελτίωσης

→ καταγράφονται συνοπτικά συγκεκριμένες και εφικτές προτάσεις, που αποσκοπούν στη βελτίωση του Συστήματος Διαχείρισης Ποιότητας και των παρεχομένων υπηρεσιών.

Η Προϊστάμενη:

Άλια Ν. Παπαναστασίου
Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄